Molnár Gergely

Franciaország Oroszország-politikája Nicolas Sarkozy elnökségének első három évében

GROTIUS E-KÖNYVTÁR
2011

Sorozatszerkesztő

Horváth Jenő

A tanulmány BA-diplomamunka, 2011-ben került megvédésre a Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézetében

Témavezető Szűcs Anita

A kötet szerzői jogvédelem alatt áll. Annak teljes vagy részleges másolása, papír alapú vagy elektronikus felhasználása csak a szerző és a kiadó előzetes írásbeli engedélyével lehetséges.

© Molnár Gergely

© www.grotius.hu

Molnár Gergely

Franciaország Oroszország-politikája Nicolas Sarkozy elnökségének első három évében

GROTIUS E-KÖNYVTÁR
2011

Tartalomjegyzék

Bevezetés / 5

1. Gazdasági együttműködés / 8

1.1. Mozgatórugók /8
1.2. Energetikai együttműködés / 10
    1.2.1. Bilaterális együttműködés / 11
    1.2.2. Franciaország az orosz „energetikai ollóban” – regionális együttműködés / 14
    1.2.3. Értékelés / 18
1.3. „L’Art de vivre à la française” / 19
1.4. Oroszország modernizációja / 24
    1.4.1. Infrastruktúra-modernizáció / 24
    1.4.2. „Go Russia!” Modernizáció és világgazdasági integráció / 27
1.5.Értékelés / 31

2. Biztonságpolitika / 34

2.1. Mozgatórugók / 34
2.2. Bilaterális együttműködés / 35
2.3. Regionális együttműködés / 38
2.4. Együttműködés a nemzetközi politikai és pénzügyi térben / 42
    2.4.1. Politikai tér / 43
    2.4.2. Egy új monetáris rendszer felé? / 45
2.5. Értékelés / 47

Irodalomjegyzék / 50

Mellékletek / 69

Bevezetés

A francia–orosz kapcsolatokban Nicolas Sarkozy elnökségének első három évében bekövetkezett változások megértéséhez elsősorban az európai – és mindenekelőtt az Európai Unión belüli – hatalmi viszonyok megváltozását és azoknak a francia külpolitika irányvonalaira gyakorolt hatását kell áttekintenünk.

A német újraegyesülés és az azt követő keleti bővítések következtében a Franciaország elsőszámú érdekszférájának tekintett mediterrán világ fokozatosan háttérbe szorult, miközben a közép- és kelet-európai országok, valamint Németország, megszabadulva a „vasfüggöny" alkotta politikai, gazdasági és ideológiai akadályoktól, újból egymásra találtak, ami a néhai „Mitteleuropa" képzetét varázsolta a francia diplomaták gondolattérképére (Barbé [2007]). Németország újraegyesülése mindezeken felül szimbolikus jelentőséggel is bírt, egyrészt jelentette a múltbéli német bűnök alóli „felszabadulást", másrészt lehetőséget adott a német önérzet, érdekek és értékek hangsúlyosabb módon való felvállalására mind politikai, mind retorikai szinten. Az európai alkotmányt létrehozó szerződés bukását követő tárgyalások nyomán, 2009 december 1-én hatályba lépett lisszaboni szerződés szentesítette Németország nyilvánvaló demográfiai, gazdasági és politikai túlsúlyát. A tanácsban továbbra is – hasonlóan Franciaországhoz, Olaszországhoz és az Egyesült Királysághoz – 29 szavazattal bíró Németország első ránézésre ugyan veszít befolyásából (2014-től hárommal kevesebb európai parlamenti képviselője lesz) de a ioanninai formula újjáélesztése, illetve a „blokkoló kisebbség"[1] német (és részben lengyel) nyomásra történő beillesztése a szerződésbe, Németországot valóságos „vétóhatalommá" teszi az európai döntéshozatalban.[2] Az időközben kibontakozó gazdasági és pénzügyi válság nyilvánvalóvá téve, hogy az euró hitelessége és az eurózóna bajba jutott államainak megmentése nagymértékben függ a német gazdasági mutatóktól és politikai akarattól, tovább erősítette Németország helyzetét az Európai Unión belül (Gomart [2011]).

Megállapíthatjuk, hogy az Európai Unión belül Németország demográfiai, gazdasági, politikai súlyának, az integráció intézményi struktúrájában betöltött szerepének megnövekedése, illetve a német érdekek érvényesítésének és a német önérzet hangsúlyosabbá válása egyre inkább háttérbe szorítja Franciaországot. Ennek közvetett következménye egyrészt a Sarkozy választási kampányában meghirdetett

[1] Horváth–Ódor [2010] 151.old.

[2] Lásd: Melléklet 1

„morális értékeken alapuló” külpolitika háttérbe szorulása a „Realpolitikkal” szemben, másrészt a személyéhez köthető atlantizmus összeegyeztetése az elődei által változékony sikerrel képviselt, Oroszországgal stratégiai kapcsolatokat célzó külpolitikai vonallal, illetve ennek erősítése a „német fölény” ellensúlyozása érdekében. „Lehetünk egyszerre Oroszország és az Amerikai Egyesült Államok barátai”, foglalta össze Stanislas Laboulaye, Franciaország volt moszkvai nagykövete Sarkozy külpolitikájának lényegét (KMT [2008]).

A dolgozat Sarkozy elnök Oroszország-politikájának értékelésére törekszik, a diszkurzív szint és a politika, gazdaság, az energetika és a kultúra területén megvalósított együttműködés eddigi eredményeinek összevetésén keresztül. Az elemzés elsősorban a francia és az orosz diplomácia hivatalos dokumentumaira, a politikai vezetők nyilatkozataira, a francia–orosz együttműködésben résztvevő cégek szerződéseinek áttekintésére és különböző statisztikai adatokra támaszkodva igyekszik feltárni a francia–francia kapcsolatokban bekövetkezett változásokat és értékelni a francia külpolitika Sarkozy elnökségének első három éve alatti teljesítményét.

Fontosnak tartjuk leszögezni, hogy elemzésünk elméleti keretét a strukturális realizmus nyújtja. Ennek értelmében a résztvevő szereplők racionálisak, érdekeik maximalizálására törekednek mind regionális és nemzetközi szervezetekben való részvételükön keresztül, mind bilaterális kapcsolataik bővítése által, illetve igyekeznek az egyéb struktúrák (pl.: civil társadalom, egyetemek, virtuális ismeretséghálózatok, stb.) együttműködésében rejlő lehetőségeket is saját érdekeik szolgálatába állítani. Az együttműködés területeinek (biztonságpolitikai kérdések, energetika, gazdaság és a kulturális/civil szféra) vizsgálatát a dolgozat szerkezetét meghatározó, több analitikus szintet (bilaterális, regionális és nemzetközi) magába foglaló, elemzési modell alkalmazása teszi lehetővé.

Nicolas Sarkozy elnöki kampánya során igyekezett minél jobban megkülönböztetni magát egyre népszerűtlenebb elődjétől, a szintén UMP (Union pour un Mouvement Populaire – Unió egy Népi Mozgalomért, kormánypárt) tag Jacques Chiractól, mind személyiségével, mind az általa meghirdetett politikai megújulással. A francia–orosz kapcsolatok igen fontos szerepet kaptak a Chirac által képviselt külpolitikában, így Sarkozy – retorikai szinten – ennek is a kritikáját fogalmazta meg; egyfelől az atlantizmussal való megbékélés fontosságát hangsúlyozta, másfelől a moralitás, az emberi jogok védelméről szóló diskurzus külpolitikába történő integrálását irányozta elő. „Nem hiszek a reálpolitikában, amely megtagadja saját elveit, miközben nem hoz eredményeket (…) nem fogadom el azt, ami Csecsenföldön, vagy Dárfúrban történik (…) A hallgatás bűnrészesség. És én nem szeretnék egyetlenegy diktatúra bűnrészese sem lenni” – vallotta Sarkozy néhány nappal az elnöki választások második fordulója előtt (Sarkozy [2007a]). A 2007. május 16-án beiktatott Sarkozy külpolitikájában azonban igen hamar háttérbe szorult „az emberi jogok”, a „moralitás” képviselete és inkább szól(t) a nyugati sajtónak, mint diktatórikus hajlamú kollégáinak. Az atlantista orientációt támasztotta alá Bernard Kouchner külügyminiszter bagdadi látogatása, Sarkozy látogatása a Bush családnál (2007 augusztusában) és Franciaország szerepének növelése Afganisztánban (Gomart [2007]).

Fontos azonban látni, hogy „pro-amerikainak lenni Franciaországban teljesen mást jelent, mint pro-amerikainak lenni valahol máshol” (Lukjanov [2009]). Sarkozy közeledését az Amerikai Egyesült Államokhoz és a NATO-hoz egy több szövetségesre épülő, a túlzottan oroszbarát és Amerika-ellenes Chirac-i irányvonalnál, kiegyensúlyozottabb külpolitika iránti elkötelezettség határozta meg, de „semmi esetre sem lelhető fel bármi olyan, ami oroszellenes érzelmeket feltételezne” (Babich [2007).

Erről árulkodik Sarkozy sajtótájékoztatója a Vlagyimir Putyinnal – a Heiligendammban megrendezett G8-csúcs keretében – történt első találkozója után. „Egy, a tárgyalásokra nyitott, emberrel találkoztam ma (…) közöltem vele, hogy Franciaország valódi, a barátságon és a kölcsönös bizalmon alapuló, partnerségi viszonyt szeretne kialakítani Oroszországgal” (Sarkozy [2007b]). A francia elnök Oroszországhoz való közeledéséről tanúskodott, hogy a 2007 decemberében tartott orosz parlamenti választások „demokratikus jellegét” egyedül ő méltatta az európai politikai vezetők közül, illetve elsőként gratulált 2008 márciusában a hivatalba lépő Dmitrij Medvegyev elnöknek is (Dubien [2010]). A két ország közti, többszáz éves hagyományra visszatekintő kulturális kapcsolatok új lendületet kaptak a 2010-es év során tartott „Franciaország éve Oroszországban”, illetve „Oroszország éve Franciaországban” kulturális rendezvénysorozattal, amelynek keretében több mint négyszáz különböző programmal várták az érdeklődőket mind a két országban (Culture [2010]). Említsük meg, hogy a kulturális év „maradandó nyomot” is hagy Párizsban. A kulturális év kezdete után, 2010 februárjában jelentette be hivatalosan Oroszország franciaországi nagykövete, hogy egy orosz ortodox templom épül Párizs szívében, a France Météo volt székhelyén. Érdemes megjegyezni, hogy a templom a tervek szerint saját kiállítóteremmel, könyvtárral is rendelkezik majd, biztosítva az állandó orosz-ortodox kulturális jelenlétet a francia fővárosban (ER [2010]).

Sarkozy a szentpétervári nemzetközi gazdasági fórumon így foglalta össze a két ország viszonyának alakulását: „A történelem során ritkán voltak a francia–orosz tervek ennyire ambiciózusak, és kapcsolataink ennyire felhőtlenek, kölcsönös bizalommal megáldva.” (KMT [2010e])

Franciaország Oroszország-politikájának megértéséhez érdemes még egyszer megvizsgálnunk Sarkozy korábban idézett kampánymondatát. „Nem hiszek a reálpolitikában, amely megtagadja saját elveit, miközben nem hoz eredményeket”. Elemzések sora hozakodott elő ezzel a kijelentéssel, hogy rámutasson Sarkozy „árulására” az emberi jogok védelmét illetően, politikájának „180°-os fordulatára” (Glucksmann [2010]), amely visszatérést jelent a Chirac által képviselt reálpolitikához. A kampánymondat azonban értelmezhető a pragmatikusabb külpolitikára való felhívásként is: olyan reálpolitikára van szükség, amely (elsősorban gazdasági) „eredményeket” hoz. Dolgozatunk e rövid bevezető után, ezek értékelését kívánja adni.

1. Gazdasági együttműködés

Franciaország 2007 és 2010 között, a gazdasági válság negatív hatásai ellenére sikeresen javította gazdasági és kereskedelmi kapcsolatait Oroszországgal, mind bilaterális szinten, mind a regionális és a globális szintű együttműködésben. Az orosz–francia kereskedelmi kapcsolatok szorosságáról és stabilitásáról tanúskodik az a tény, hogy a gazdasági válság, bár a 2009-es év során a francia export részaránya 30%-al esett vissza, kevésbé csökkentette a francia export részét az orosz importon belül (Sénat [2009]). A 2010-es év során 30,4%-al nőtt az Oroszországból származó import és 23,4%-al a francia export mértéke. Franciaország így az elmúlt három év alatt Oroszország 6. legfontosabb exportpartnerévé lépett elő (Trésor [2011]), míg 2007-ben csak a 9. helyet foglalta el (Sénat [2010]). „Ez szép eredmény(…), de ennél többre is képesek vagyunk" – nyilatkozta François Fillon francia miniszterelnök moszkvai látogatása során. (RFI [2010a])

Elemzésünk a francia és az orosz gazdaságpolitikák főbb mozgatórugói ismertetése után, a különböző gazdasági szektorokban megvalósuló orosz-francia együttműködés bemutatására tesz kísérletet, különös figyelmet szentelve az energetikai kooperációnak. A dolgozat ezen felül tárgyalja a francia-orosz együttműködés szerepét Oroszország modernizációjában, illetve a világgazdaságba történő nagyobb mérvű integrálódásában. A nemzetközi pénzügyi rendszer átalakításában való orosz-francia együttműködés lehetőségeit, és az eddig elért eredményeit a dolgozat második felében, a politikai együttműködés összefüggéseiben ismertetjük.

1.1. Mozgatórugók

Az orosz és a francia gazdaságpolitika közös jellemzője az állami intervencionizmus, mely egyfelől a különböző stratégiai jelentőséggel bíró gazdasági szektorok teljesítményét, másfelől pedig a kereskedelmi kapcsolatok nemzeti érdekeknek megfelelően történő élénkítését szolgálja. Ebből következik, hogy a politikai viszonyok alakulása nagyban befolyásolja a gazdasági kapcsolatok intenzitását, ugyanakkor a gazdasági szereplők gyakran képesek a politikai párbeszéd minőségét saját érdekeiknek megfelelően alakítani. Közös jellemzője mind a két gazdaságnak, hogy az állam számos stratégiai jelentőségű vállalat többségi részvényese, és igyekszik politikai, gazdaságösztönző, illetve jogi eszközökkel egyaránt biztosítani a „nemzeti

zászlóshajóknak" mind a belföldi, mind a külföldi piacokon történő érvényesülését. A „stratégiai partnerségre" való törekvés így párhuzamosan jelenik meg politikai és gazdasági síkon.

Az orosz gazdaságra az elmúlt tíz évben jellemző átlagos 5,4%-os növekedés,[3] a fogyasztói kultúra átalakulása jelentős piacot biztosít az európai termékek számára, és egyre éleződő versenyhelyzetet teremt elsősorban a német, a francia és az olasz gazdasági szereplők között (RIA [2011e]). A francia motivációk egyike, hogy minél előnyösebb helyzetbe hozza exporttermékeit és befektetőit az orosz piacon, illetve, hogy visszafogja az Oroszországgal szemben kialakult – és a nyersanyagárak emelkedésével tovább növekedett – kereskedelmi deficitet.[4] A francia export támogatására kereskedelmi kirendeltségek egész hálózata épült ki, amelyek részben a francia gazdasági minisztérium, részben a vállalatok nemzeti fejlődését szolgáló ügynökség, az Ubifrance iroda alá tartoznak. Ezen kívül fontos megemlíteni, hogy a CAP Export[5] 2006-ban kiadott tájékoztató dokumentumában Oroszország egyike azon öt célpiacnak,[6] amelyekre a francia kkv-k bejutását kiemelten támogatják (CAP [2006]). Szintén a kis- és középvállalatok oroszországi érvényesülését hivatott szolgálni az OSEO[7] és az orosz „Alap a Kisvállalatok és a Tudományos-technológiai Szféra Együttműködéséért" 2009-ben kötött szerződése, melynek értelmében azok az orosz és francia kkv-k, amelyek közösen szeretnének egy projektet elindítani, mindkét alaptól kaphatnak támogatást (KMT [2010c]. Christine Lagarde francia pénzügyminiszter szerint „nagyon fontos számunkra, hogy orosz befektetések is érkezzenek Franciaországba. Éppen ezért 2010 nyarától Moszkvában is megnyílik az Invest in France iroda, amellyel azon vállalkozásoknak nyújtunk információs és konzultációs segítséget, amelyek szeretnének Franciaországban befektetni" (KMT [2010b]). Említsük meg, hogy a két ország közti kulturális kapcsolatok fejlesztése legutóbb a 2010-ben tartott „Oroszország éve Franciaországban" és „Franciaország éve Oroszországban" kulturális programsorozat keretében, is pozitívan hatott a gazdasági és kereskedelmi viszonyokra. Philippe Pegorier, az Ubifrance igazgatója szerint „nagyon fontos, hogy szélesebb körben ismerjék meg a mai modern Oroszországot Franciaországban. Biztos vagyok benne, hogy a gazdasági kapcsolatok igen sokat profitálnak majd ebből" (RP [2010a]). Jegyezzük meg, hogy a kulturális év egyik legkiemelkedőbb eseményének, a Louvre-ban megnyitott „Szent Oroszország" kiállítás két fő szponzora a Gazprom és a GDF SUEZ volt, mely vállalatok ugyancsak 2010-ben ünnepelték a jogelődeik[8] által megkötött első orosz–francia gázszerződés 35. évfordulóját (GDFS [2010a]).

A francia kereskedelempolitika sikerét jelzi, hogy 2009-ben Oroszország második európai exportpartnerévé vált, megelőzve ezáltal Olaszországot, ugyanakkor jócskán elmaradva Németországtól[9] (Trésor [2011]). A Németországgal való

[3] A válságot megelőző időszakban (2000-2008) 7%-os növekedés (Diplomatie [2010a])

[4] A kereskedelmi deficit 2007-ben 5,5 milliárd, 2008-ban 6,6 milliárd, 2009-ben 4,3 milliárd és 2010-ben 5,5 milliárd euró volt (Trésor [2011]).

[5] A kis- és középvállalkozók (kkv) exportját növelni szándékozó állami támogatási forma.

[6] Oroszországon kívül még az Egyesült Államok, Japán, Brazília és Kína volt megjelölve.

[7] Egy 2005-ben létrehozott pénzügyi alap, amely az induló kkv-k innovációs tevékenységét hivatott támogatni

[8] Gaz de France és a Szovjetunió gázipari minisztériuma.

[9] Lásd: Melléklet 2

versenyben maradás, illetve bizonyos szektorokban a megelőzésére tett kísérletek pedig lehetőséget biztosítanak az Európai Unión belüli politikai-gazdasági súlyának növelésére.

Az európai gazdasági szereplők versengése leginkább az orosz GDP mintegy negyedét kitevő energetikai szektorban[10] megszerezhető pozíciókért folytatott harcban érhető tetten, amelyek bebiztosítása a direkt és azonnali gazdasági érdekeken túl az egyes európai országok energetikai biztonságát is hivatott szolgálni. Az orosz gazdasági életben betöltött centrális helyzete miatt az energetika terén megvalósuló sikeres kooperációk precedensként szolgálhatnak a más gazdasági szektorokban való együttműködéshez (Sénat [2009]).

Az orosz partnerség ezen felül hasznos lehet a zártabb közép-ázsiai piacokra való betörés előkészítésében is. Tipikus példája ennek a francia Alstom, az orosz Transzmaszholding és a kazah KTZ által létrehozott, a kazah piacra vasúti kocsikat termelő vegyesvállalat létrejötte 2010 nyarán (Lemoci [2010]).

A francia–orosz gazdasági együttműködés több szempontból is igen kedvező lehet Oroszország számára. A gazdasági válság következtében a 2009-es év során mintegy 8%-ot zuhanó orosz GDP megerősítette a politikai vezetés azon szándékát, hogy csökkentse az orosz gazdaság olaj- és gázexporttól való függőségét. Oroszország, mint látni fogjuk, „modernizációs partnerként" tekint Franciaországra, melytől elsősorban csúcstechnológiát, szakképzett munkaerőt és saját befektetési klímájának javítását reméli[11] (a növekvő francia beruházások egyfajta pozitív externáliájaként).

1.2. Energetikai együttműködés

Franciaország „energetikai függetlenségi indexe"[12] 2009-ben 50,5% volt,[13] energiafelhasználása 31,9%-t a kőolaj és 15%-t a földgáz tette ki[14]. Oroszország 2009-ben a francia kőolajfogyasztás 14,6%-át (ezzel az ország elsőszámú beszállítójává vált, lehagyva Norvégiát) és a földgázfogyasztás 15%-át fedezte (Béner [2010] 15. old.; Chiffres [2010] 21. old.). A Franciaországba irányuló orosz export túlnyomó részét, mintegy 87,5%-át energetikai termékek teszik ki (Trésor [2011]). Említsük meg, hogy az Oroszországból származó gázimport a 2005/2006 telén, illetve a 2009 januárjában kibontakozott orosz-ukrán „gázháborúkat" követően jócskán visszaesett,[15] így ma Oroszország Franciaország negyedik beszállítója (Béner [2010]). Ugyanakkor, a kapcsolatok stabilitását jelzi, hogy 2006-ban a Gaz de France és a Gazprom egészen 2030-ig meghosszabbították a gázszállításokat szabályozó fennálló hosszú távú szerződést, illetve a szerződés értelmében a Gazprom lehetőséget kap, hogy 2007

[10] Sénat [2009] 12. old.

[11] A Világbank Oroszországot csak a 123. helyre teszi „befektetési klíma" szempontjából (DB [2011]).

[12] A megtermelt hazai energia és a belső energiafogyasztás hányadosa.

[13] Melléklet 3

[14] Melléklet 4

[15] Melléklet 5

októberétől kezdve 1,5 milliárd köbméter gázt saját maga, közvetlen módon árusítson a francia piacon (GDF [2006]).

Az Oroszország és a tranzitországok (elsősorban Fehéroroszország és Ukrajna) között szinte évről-évre ismétlődő energetikai háborúk, illetve a nyersanyagok egyre korlátozottabb mennyisége következtében, a francia gazdasági szereplők azon túl, hogy törekednek az orosz energetikai piac nyújtotta gazdasági lehetőségek kiaknázására, igyekeznek a nyersanyag-kitermelés modernizációjával, illetve az európai földgáz-szállítórendszer korszerűsítésével és diverzifikációjával előmozdítani Franciaország és a közös európai piac energiabiztonságát. A gazdasági hasznosság mellett tehát energiapolitikai és energiabiztonsági szempontok is közrejátszanak a francia vállatok oroszországi terjeszkedésében és a nyersanyagok közvetlen hozzájutásához való törekvésben. Jegyezzük meg, hogy a két legjelentősebb energetikai cégben az állam jelentős részesedéssel bír: az EDF[16] 84,4%-át, míg a GDF SUEZ 35,91%-át[17] birtokolta 2009-ben (Melléklet 6).

Az Oroszországban megkezdett modernizáció, illetve az energiahatékonyság növelését célzó reformok szintén jelentős piaci lehetőségeket kínálnak a francia energetikai cégeknek és az együttműködés újabb lehetséges formáit teszik lehetővé (KMT [2010b]).

Elemzésünk során az alábbi két analitikus szintet különböztetjük meg: egyfelől a két ország közötti bilaterális energetikai kooperációt, másfelől az európai energiabiztonságot meghatározó gázvezetékrendszer modernizálásában és diverzifikálásában megvalósuló orosz–francia regionális együttműködést.

1.2.1. Bilaterális együttműködés

Sarkozy orosz politikája első látványos sikerének az a Vlagyimir Putyin elnökkel, 2007 július 11-én folytatott telefonbeszélgetés tekinthető, melynek nyomán az orosz államfő beleegyezését adta a Total francia energetikai óriás részvételéhez a Stokman földgázmező kitermelésére létrejött konzorciumban (KMT [2007]). „Nagy perspektívák rejlenek az energetikai szektorban (…) Szeretném kiemelni ezek közül a Total részvételét a Stokman-gázmező kitermelésében. Többször beszéltünk erről Vlagyimir Putyin elnökkel, telefonon is", ismerte be Sarkozy 2007 októberében, a Moszkvában tett látogatása alkalmával (Sarkozy [2007d]).

Az orosz piacon 1989 óta jelen lévő Total eddig csak egy nagyobb projektben, a Kariaga olajmező kitermelésére 1995-ben létrehozott konzorciumban vett részt. Az eleinte igen ígéretesnek tűnő befektetésben azonban a francia részesedés az utóbbi években csökkent: 2010. január 1-én részvényeinek 10%-át eladta az orosz Zarubezsnyeftnek (Total [2009a]). Ez részben magyarázható azzal, hogy az északi-sarki klíma okozta technológiai nehézségek miatt kevésbé nyereséges a befektetés, mint amire számítani lehetett, másrészt az orosz állam sem szerette volna, ha egy külföldi vállalat 50%-os részesedéssel bír egy stratégiai beruházásban (RIA [2007a]).

[16] Énergie de France

[17] A GDF és a SUEZ 2008. július 22-én fuzionált egymással. Ezt megelőzően a francia állam 79,8%-os (ÉA [2009] old.9) részesedéssel bírt a GDF-ben.

A 2007 júliusában aláírt szerződés azonban lehetővé teszi a Total számára, hogy részt vegyen a világ egyik legnagyobb, óvatos becslések szerint mintegy 3,7 trillió köbméternyi földgázt tartalmazó, offshore mezőjének kitermelésében (Shtokman [2011a])]). Az 1988-ben felfedezett Stokman-lelőhely a lehető legzordabb klimatikus körülmények között található, 600 km-re észak-keletre Murmanszk városától,[18] az évi hőingadozás -50°C és +33°C között van, ami szükségessé teszi a legfejlettebb csúcstechnológiával rendelkező nyugati cégek bevonását a projektbe. A 2008 februárjában létrehozott Shtokman Development AG-ben az orosz Gazprom 51%-os, a francia Total 25%-os, míg a norvég Statoil 24%-os részesedéssel rendelkezik és a termelés megkezdésétől[19] számítandó 25 évre kötöttek szerződést. A tervek szerint évi 23,7 milliárd köbméternyi gázt fognak közösen kitermelni a következő séma alapján: a víz és jég alatt levő földgázt egy „úszó egység”[20] segítségével hozzák a felszínre, majd innen egy gázcsővel elvezetik a szárazföldön kiépített, cseppfolyósított gázt előállító üzembe[21] (Shtokman [2011b]). Jegyezzük meg, hogy 2009 februárjában a szintén francia Technip cég kapta meg a jogot arra, hogy az Aker Solutions és az SBM Offshore nevű cégekkel közösen készítse el az „úszó egységet” (Technip [2009]). A gazdasági válság okozta pénzügyi nehézségekkel összefüggésben felmerült, hogy a Shtokman-projektet egy időre elhalasztják, bár ezen felvetéseket Vlagyimir Putyin miniszterelnök 2010 áprilisában. murmanszki látogatása során kifejezetten tagadta; „Tény, hogy több év kell majd az infrastruktúra kiépítésére, de kész lesz” (RIA [2010g].

A Total igyekszik a legnagyobb orosz független gáztársasággal, a Novatekkel is minél több közös projektben együttműködni. 2009 decemberében 49%-os részesedést szerzett a Novatek Ternefgaz nevű leányvállalatában, amely a becslések szerint 43,9 milliárd köbméter földgázt magában rejlő Termokarsztvoje-mező kitermelési jogával rendelkezik (Total [2010a]). A politika és az energetikai szektor összefonódottságát jelzi szintén, hogy Medvegyev elnök 2011. március 2-án Moszkvában találkozott Christophe de Magerie-vel, a Total vezérigazgatójával, akivel az együttműködés eddigi eredményeiről és további lehetőségeiről tárgyaltak. Ugyanezen a napon Putyin miniszterelnök jelenlétében Christophe de Magerie és Leonyid Mikhelszon, a Novatek orosz független gáztársaság elnöke két stratégiai megállapodást kötettek: egyrészt a Total 20%-os részesedéséről a Yamal LNG-projektben, másrészt a Novatek részvényeinek 12%-ának (később 19,4%-nak) megvételéről (Total [2011]).

A Total ezen kívül igyekszik kihasználni az Oroszországban kialakított gazdasági kapcsolatait a Kazahsztánban való terjeszkedéshez is. A Kaszpi-tengerben, az orosz-kazah határ mentén lévő (de orosz jogi fennhatóság alatt álló) Kvalinszkoje (Khvalynskoye) offshore gázmező kitermelésére 2009 októberében kötött szerződést az orosz Lukoil-lal, a kazah KazMunaiGas-zal és a francia GDF-SUEZ-zel. A Total 17%-os, míg a GDF-SUEZ 8%-os részesedést szerzett az orosz Lukoil fennhatósága alatt álló projektből. „Ez a szerződés lehetőséget ad nekünk, hogy a KazMunaiGas-zal való kapcsolatainkat szorosabbá fűzzük”, nyilatkozta a Total egyik vezetője a projekt kapcsán (TS [2009]).

[18] Melléklet 7
[19] Ennek tervezett időpontja 2016.
[20] Floating production unit (FPU)
[21] LNG Plant (liquefied natural gas)

Az Európában legtöbb atomreaktorral rendelkező Franciaország (58) és az őt követő Oroszország (32) közötti együttműködés a nukleáris energia terén természetesnek tekinthető (WN [2011]). A szovjet, majd orosz piacon immár 35 éve jelen lévő Alstom Power és az orosz Roszatom közötti együttműködés folytatódott az elmúlt években is. 2007 júniusában a Roszatom leányvállalatával, az Atomenergomash-sal közösen hozták létre az „Alstom Atomenergomash" vegyesvállalatot, melyben a francia fél 49%-os részesedéssel rendelkezik. A podolszki székhelyű vállalat elsősorban a nukleáris üzemekhez szükséges turbinákat fog gyártani francia technológia alapján. A turbinákat a tervek szerint nemcsak az Oroszországban található, hanem az orosz technológiával megépített külföldi erőműveknek is fogják árusítani (Alstom [2007]). A vállalat első megrendelője a szeverszki atomerőmű volt 2008-ban (Alstom [2008]).

Az Alstom Power a nukleáris energián kívül más energetikai szektorokban is megjelent. 2010 decemberében, Moszkvában egy sor stratégiai szerződést kötött meg a francia cég az orosz energetikai piac legfőbb szereplőivel. Említsük meg, hogy vállalati vezetőkön kívül a találkozón részt vett Putyin orosz, François Fillon francia miniszterelnök és Szergej Smatko orosz energiaügyi miniszter. Megállapodás született a hidroelektronikai, a termikus energia terén való együttműködésről és egy közös kutatási programról a szkolkovói kutatási központ keretein belül. A nukleáris kooperáció is újabb eredményekkel gyarapodhat, mivel az Alstom Atomenergomash az InterRAO-WorleyParsons nevű vegyesvállalattal kötött szerződést a turbinák egy újabb típusának gyártásáról (Alstom [2010]).

A nukleáris energia egy másik francia óriása, a Roszatom konkurensének számító Areva szintén fontosnak tartja az orosz piacon való jelenlétet. 2008-ban a Roszatom egyik leányvállalatával, a VNIIAES-szel kötött egy modernizációs partnerségről szóló szerződést, melynek értelmében a Kola-félsziget egyik atomerőművét szerelték fel a TELEPERM XS nevű biztonsági rendszerrel. 2010 januárjában szintén a VNIIAES-szel kötöttek szerződést, így a Novovoronyezsben található atomerőmű most épülő reaktorát szintén a TELEPERM XS biztonsági irányítástechnikájával szerelik majd fel (Areva [2010]). Az EDF a Szentpétervári nemzetközi gazdasági fórumon, 2010 júniusában kötött együttműködési egyezményt a Roszatom-mal, melynek értelmében közös kutatási terveket dolgoznának ki és atomerőművek létesítésénél is közösen dolgoznának (EDF [2010a]). Egyes hírek szerint a két vállalat az uránbányászat terén is szeretne együttműködni, bár ezt egyik vállalat sem erősítette ezt meg (Echos [2010]).

A 2003 augusztusában elfogadott „Oroszország Energiastratégiája 2020-ig" című reformcsomag egyik kitüntetett céljaként az energiahatékonyság fokozását nevezte meg. Jelenleg Oroszország a világ egyik legpazarlóbb gazdaságával rendelkezik: a 2003-as dokumentum szerint 2,3-szer annyi energiára van szüksége egy egységnyi GDP előállításához mint a világátlagnak (RES20 [2003] 42. old.). A stratégia szerint az évi energiafogyasztás körülbelül 39-47%-a lenne megtakarítható, egyrészt a gazdaságban elindított strukturális változásokkal, másrészt a hazai fogyasztói energiaárak emelésével, harmadrészt adminisztratív és jogi szabályokkal,[22] negyedrészt

[22] Etekintetben igen fontos előrelépés a 2009 novemberében elfogadott energiatakarékosságról és az energiahatékonyság növeléséről szóló törvény (Kremlin [2009]).

pedig a fejlett technológiával rendelkező külföldi partnerek bevonásával. Az energiahatékonyság területén való együttműködésről szóló szerződést Hollandiával 2006-ban írtak alá, míg Németországgal 2007-ben egy Moszkvában rendezett energiahatékonysági fórumon vitatták meg a kooperáció további mélyítését (Kulagin [2008]).

Franciaországgal a 2008. szeptember 20-án, Szocsiban tartott kormányközi találkozón írtak alá egy memorandumot az energiahatékonyság és a megújuló energiaforrások terén való együttműködésről (AmbaFR [2008]). Ezen megállapodást követően, 2009 márciusában közösen létrehoztak egy energiahatékonysággal foglalkozó bizottságot a francia energia- és környezetgazdálkodási ügynökség (ADEME) aktív részvételével (Sénat [2009] 35. old.). A francia energetikai szereplők közül az EDF-csoport tagja, a Dalkia az, amely eddig a legeredményesebb módon használta ki az orosz piac adta lehetőségeket, elsősorban a városi távfűtési rendszerek korszerűsítésében való részvétele által. A Dalkia 2008-tól vesz részt Slantsy város és a Kalugai régió távfűtési rendszerének modernizálásában és igyekszik orosz partnereket is találni projektjeihez (AmbaFR [2009]). Ennek eredményeképpen 2009-ben az orosz TGK-4 vállalattal (Onexim-csoport) hoztak létre a termikus energia Oroszországban történő hatékonyabb elosztására szakosodott vegyesvállalatot (RIA [2009b]). Az EDF olasz leányvállalata, a Fenice is élénken érdeklődik az orosz energiahatékonyság-növelő projektben rejlő piaci potenciál iránt. 2009 novemberében ennek érdekében kötött szerződést az orosz INTER RAO nevű, elsősorban a nukleáris szektorban ténykedő, független vállalattal. Az egyezmény értelmében a két vállalat közösen fogja növelni az orosz autógyártó cég, az Avtovaz és egy szentpétervári, az INTER RAO érdekeltségébe tartozó, erőmű energiahatékonyságát (EDF [2009]).

A GDF SUEZ és a Gazprom a 2010 júniusában tartott Szentpétervári nemzetközi gazdasági fórum keretein belül kötöttek szerződést szintén az energiahatékonyság területén való szorosabb együttműködésről és az „Écoservices" nevű vegyesvállalat létrehozásáról (GDFS [2010b]).

Az energiahatékonyság terén megvalósuló orosz-francia együttműködés sikerességét jelzi, hogy Fillon miniszterelnök 2010 decemberében tett moszkvai látogatásán Putyinnal közösen jelentették be egy francia-orosz energiahatékonysággal foglalkozó központ létesítését.[23] A 2011 április 5-én megalakult centrum célja minél több vállalatot arra ösztönözni, hogy vegyen részt az energiahatékonyság-növelő projektekben, illetve az energiatakarékos szemléletmód terjesztése az orosz közéletben (RIA [2011f]).

1.2.2. Franciaország az orosz „energetikai ollóban" – regionális együttműködés

Az Európai Unió és Oroszország kölcsönösen függnek egymástól: egyfelől, Oroszország szolgáltatja az EU gázszükségletének 31%-át és kőolajszükségleteinek 27%-át, másfelől viszont az exportált orosz földgáz 70%-a és a kőolaj 88%-a az EU piacán kerül értékesítésre (EC [2010] 2. old). A földgáz szállítása, eltérően a kőolajtól, csupán

[23] 2009 tavaszán már létrejött egy hasonló célokkal rendelkező orosz-német szervezet Rudea néven (MR [2010]).

vezetékrendszereken keresztül lehetséges,[24] igen jelentékeny mértékben megnövelve a tranzitországok gazdaságpolitikai súlyát és alkupozícióit, amint arra az évről-évre ismétlődődő „energetikai háborúk" rávilágítottak.[25] Jelenleg az orosz gáz mintegy 80%-a Ukrajnán és 20%-a Fehéroroszországon keresztül jut el az Európai Unió államaiba (Bendik [2008] 9. old.). Elemzésünk során elsősorban azt szeretnénk vizsgálni, hogy az orosz-francia együttműködés miként jelenik meg az európai gázvezetékrendszer diverzifikálásában és modernizálásában, az európai energiabiztonság hosszútávú megalapozásában.

Az orosz Gazprom az elmúlt években két nagyobb projektet dolgozott ki annak érdekében, hogy európai ellátórendszere kevésbé függjön Ukrajnától és Fehéroroszországtól. Az Északi Áramlat gázvezeték megépítéséről 2005 szeptemberében írt alá szerződést a Gazprom a német BASF/Wintershall és E.ON Ruhrgas vállalatokkal Gerhard Schröder kancellár és Vlagyimir Putyin elnök jelenlétében (RIA [2005]). A megállapodásnak megfelelően 2005. december 2-án létrejött a „The North European Pipeline Company"[26] konzorcium, melyben a Gazprom 51%-os részesedéssel, míg a két német cég egyenként 24,5%-os részesedéssel rendelkezett (Bendik [2008] 6. old.). A hivatalos adatok szerint a két párhuzamos gázvezetékből álló, 1224 km hosszúságú, részben az Északi-tenger alatt is áthaladó[27] Északi Áramlaton keresztül évente mintegy 55 milliárd köbnégyzetméter gáz érkezne az Európai Unióba, elsősorban Németországba (NS [2011b]). Lengyelország és a balti államok féltékenyen figyelték az orosz-német kezdeményezést, mivel az Északi Áramlat egy őket elkerülő útvonalon fogja Németország számára szállítani a gázt. Közösen dolgozták ki az „Ambre" nevű gázvezeték tervét, amely szárazföldi útvonalon nekik és Németország számára is szállított volna gázt (Bayou [2009]). Oroszország természetesen igyekezett „európai projektként"[28] feltüntetni az Északi Áramlatot, egyrészt azzal, hogy a leköszönő Gerhard Schröder lett a Nord Stream AG konzorcium felügyelőbizottsági elnöke, másrészt pedig igyekezett bevonni Németországon kívül más európai partnereket is.

Ennek a stratégiának volt a része a holland Gasunie belépése 2008-ban, amikor 9%-os részesdést szerzett a konzorciumban (NS [2011c]), illetve Franciaország érdeklődésének felkeltése a projekt iránt. A gázszállításokat szabályozó hosszú távú szerződés megkötésekor 2006-ban a Gazprom megígérte, hogy az Északi Áramlat elkészültével (ekkor 2010 vége volt határidőként megnevezve) a GDF évi 2,5 milliárd köbméter gázt fog rajta keresztül kapni (GDF [2006]). Franciaország számára a gázvezeték sikere egy másik okból kifolyólag is fontos: a tervek szerint az Északi

[24] Ez alól kivételt képez a cseppfolyósított földgáz (LNG). Ennek aránya viszont ma még elhanyagolható az orosz-EU kereskedelemben (Götz [2008] old.95).

[25] 2005/2006 és 2007/2008 telén, illetve 2009 januárjában Ukrajnával, 2010 tavaszán Fehéroroszországgal voltak gázviták.

[26] 2006 októberében nevezték át Nord Stream AG-re (NS [2011a]).

[27] Az Északi Áramlat útvonala: Melléklet 8

[28] Ez 2006-ban sikerült is, amikor transzeurópai energetikai hálózattá nyilvánították.

Áramlat részben a Shtokman-lelőhelyről is fog gázt szállítani, melynek francia érdekeltségeit már tárgyaltuk.[29]

Gérard Mestrallet, a GDF SUEZ vezérigazgatója egy 2009 januárjában adott interjúban ismerte el, hogy vállalata érdeklődik az Északi Áramlat iránt. „Le kell vonnunk a szükséges tanulságokat a mostani [orosz-ukrán] gázkrízisből… új infrastruktúrákra is szükség van a gáz szállításához. Az Északi Áramlat, mely Oroszországot Németországgal fogja majd összekötni, tökéletesen beleillik ebbe a képbe" (Boursier [2009]). 2009 novemberében, Putyin miniszterelnök párizsi látogatása alkalmával, a Gazprom és a GDF SUEZ aláírta a francia vállalat Északi Áramlatban való részvételéről szóló keretszerződést (GDFS [2009]). Az orosz és a francia gázszektor együttműködésének 35. évfordulójával egybeeső 2010-es francia-orosz, orosz-francia kulturális év kiváló keretet biztosított a Gazprom és a GDF SUEZ közti tárgyalások sikerességéhez. A francia feltételeknek megfelelően 2010 márciusában aláírtak egy szerződést, amely arra kötelezi a Gazpromot, hogy 2015-től fogva, az eddigi megállapodott mennyiségen túl, évi 1,5 milliárd köbméter földgázt szállítson a GDF SUEZ-nek az Északi Áramlat gázvezetéken keresztül (GDFS [2010c]). A végleges szerződést a 2010 júniusában tartott Szentpétervári nemzetközi gazdasági fórumon írták alá, melynek értelmében a francia vállalat – szintén a két német vállalat rovására – 9%-os részesedést szerzett a Nord Stream AG konzorciumban (GDFS [2010d]). A Nord Stream AG által közölt hivatalos információk szerint a gázvezeték első része 2011 végére lesz kész.

A Gazprom és az ENI által 2008 januárjában létrehozott South Stream AG projektje, a Déli Áramlat, tulajdonképpen az Oroszországot elkerülni kívánó Nabucco gázvezeték tervére adott válasz. Az osztrák OMV, a bolgár Bulgarian Energy Holding, a török Botas, a magyar MOL, a román Transgaz részvételével 2004-ben alakult a Nabucco Gas Pipeline International GmbH által tervezett gázvezeték célja egyrészt a problematikus tranzitországok megkerülése, másrészt az orosz földgáztól való függetlenedés és a Kaszpi-tenger térségének gázlelőhelyeihez való közvetlen európai hozzáférés biztosítása lenne (NP [2011a]). Jegyezzük meg, hogy 2008-ban csatlakozott a német RWE vállalat is, azonban Németország többször is kifejezte a projekttel szembeni fenntartásait és az EU általi finanszírozását is bírálta (Euractiv [2009]). A Gazprom monopolisztikus helyzetét veszélyeztető Nabucco-projekt ellehetetlenítésére kidolgozott orosz stratégia két fő pontból áll: egyrészt, hosszú távú koncessziós szerződések megkötése révén a Nabucco lehetséges gázforrásait „lefoglalni",[30] másrészt egy konkurens európai gázvezeték, a Déli Áramlat, megépítésével „feleslegessé" tenni magát a Nabucco-t[31] (Götz [2008]). Oroszország célja ezúttal is a projekt „európai dimenziójának" hangsúlyozása volt minél több európai szereplőnek a

[29] Jegyezzük meg, hogy egyes meg nem erősített források szerint a Total is élénken érdeklődött az északi gázvezeték iránt (FRO [2009b].

[30] A Nabucco eddigi legbiztosabb gázforrása Azerbajdzsán, viszont számos kutatás mutatott rá arra, hogy itt nem található elegendő gáz. Türkmenisztán merült fel mint másik forrás-ország, azonban a Gazprom hosszú távú szerződései réven ezen gázlelőhelyeket már birtokolja, illetve Kína is elkezdte kiépíteni a türkmén gázon nyugvó vezetékrendszerét (Euractiv [2010a]).

[31] A két vezeték útvonalát lásd - Melléklet 9

„Moszkva–Róma tengely által meghatározott projektbe történő bevonásával (Stream [2011a]).

A Nabucco-gázvezetékben való francia részvétel legfőbb ellenzője Törökország volt, ami elsősorban a rossz francia-török viszonyra vezethető vissza: egyrészt Franciaország elismeri és elítéli az örmény holokauszt létét, másrészt nem támogatja Törökország belépését az Európai Unióba. A GDF SUEZ 2008 szeptemberében ezen okokból kifolyólag vonta vissza a Nabucco-projektben való részvételére vonatkozó szándékát (Kiss [2010]). Jegyezzük meg, hogy azóta közeledtek a török-francia álláspontok a kérdést illetően és felmerült újból a GDF SUEZ részvételének a lehetősége, bár a francia vállalat által kiadott közlemény szerint „a Nabucco kérdése csak 2020-2025 környékén lesz releváns" (NEU [2010a]).

Az európai gázvezetékrendszer diverzifikálásában érdekelt Franciaország érdeklődését a Déli Áramlat iránt egyrészt magyarázhatjuk a török-francia politikai viszonyokkal, másrészt azzal, hogy Franciaországban nem tekintik „életképes projektnek" a Nabucco-t jelenlegi formájában,[32] harmadrészt pedig az Oroszország irányába történő általános politikai és gazdasági orientációval. Oroszország számára a Déli Áramlatban való francia részvétel a projekt „európai dimenziójának" hangsúlyozása mellett azért is fontos lehet, mert a sokak által egyszerű „blöffnek" tartott orosz-olasz projekt ilyen módon hitelesebbé válhat más európai energetikai szereplők számára („dominóhatás" elindítása). Fontos megjegyezni, hogy a Gazprom szerette volna csökkenteni az ENI 50%-os részesedését a konzorciumon belül, ezzel gyengítve az olasz cég alkupozícióit, amely egyre több építési jogot szeretett volna szerezni magának (RIA [2009c]).

Az EDF érdeklődése a Déli Áramlat iránt, melyen keresztül az Olaszországban és Magyarországon található erőművei gázellátását szeretné majd biztosítani, Vlagyimir Putyin miniszterelnök 2009 szeptemberében tett párizsi látogatása során vált nyilvánvalóvá (RIA [2009c]). Az ENI bevonása nélkül történő, kétoldalú tárgyalásokat hivatalosan 2009. október 16-án kezdték meg (EDF [2009b]), melyek eredményeképpen 2009. november 27-én, az orosz-francia kormányközi találkozó alkalmával, megkötötték az EDF South Stream AG-be történő belépését szabályozó keretegyezményt (EDF 2009c]). „A francia EDF 10%-os részesedést fog kapni", jelentette be Alekszij Miller, a Gazprom elnöke az aláírást követően (RIA [2009d]). A Gazprom csupán 2010. június 18-án, a Szentpétervári nemzetközi fórumon írta alá az ENI-vel, az EDF csatlakozásához szükséges „egyetértési nyilatkozatot", amely viszont pusztán deklaratív jellegű volt, és nem tisztázta se azt, hogy hány százalékkal részesedik majd a francia vállalat a konzorciumból, se azt, hogy kinek a rovására (ENI [2010]). A három vállalat által 2010. június 19-én aláírt egyezmény is csupán annyit határoz meg, hogy az EDF „legalább 10%-os részesedéshez jut a projektben", ugyanakkor Alekszij Miller még aznap bejelentette, hogy a Gazprom „nem szándékozik részvényeket eladni" az EDF-nek (EDF [2010d]; RIA [2010h]). A patthelyzet azóta sem

[32] Claude Mandil energetikapolitikai szakértő, a francia kormányfő részére írt tanulmányában úgy véli, hogy „a befektetők nem fognak egy olyan projektben részt venni, amely csak egy rövid ideig lenne képes gázt szállítani… jelen helyzetben a Nabucco évente körülbelül 20 milliárd köbéter földgázt tudna vásárolni Azerbajdzsántól és Türkmenisztántól. Ez nem elég, egy ilyen jelentős összegű befektetés igazolásához (Mandil [2008] 22-23. old.).

oldódott meg, ennek ellenére egy sor állam jelentette be részvételét a Déli Áramlatban, miután elkezdődtek az EDF-fel a tárgyalások. Jegyezzük meg, hogy ez egyfajta „törésvonalat" hozott létre azon államok között amelyek csak a Nabucco-gázvezetékben vesznek részt, és azok között amelyek mind a két projektben (Ausztria, Magyarország, Bulgária).

Az orosz-francia regionális szinten történő energetikai együttműködés egy másik lehetséges színtere a 2011 nyarán kezdődő ukrán gázvezetékrendszer felújítása (RUA [2011a]). A Viktor Juscsenko alatt bejelentett projektet, az akkor magát Moszkvával szemben pozicionáló ukrán kormányzat, Oroszország nélkül szerette volna megvalósítani. Ukrajna és az Európai Unió[33] 2009. március 23-án írt alá közös szándéknyilatkozatot a modernizációról, Oroszország részvétele nélkül (EEAS [2009]). Ukrajna döntését a politikai okok mellett, gazdasági megfontolások is vezérelték: a Gazprom korábban többször bejelentette, hogy szeretne nagyobb befolyással rendelkezni az ukrán gázvezetékrendszer felett, erre a felújítás finanszírozása kiváló alkalom lett volna.

Franciaország oroszországi nagykövete Alekszij Millerrel közösen adott ki nyilatkozatot, mely szerint „jelen projektben az európai gázpiac minden jelentősebb szereplőjének, köztük Oroszországnak is, részt kell vennie" (RIA [2009]). A 2010 februárjától elnöklő Viktor Janukovics részben orosz, részben EU-s segítséggel valósítaná meg a gázvezetékrendszer felújítását (RUA [2011b]). Nicolas Sarkozy még 2010 októberében, Janukovics párizsi látogatása alkalmával jelentette be Franciaország részvételi szándékát (RUA [2010]). Kérdés, hogy milyen mértékben fognak együttműködni Oroszországgal, illetve ez mennyiben fogja javítani a Gazprom pozícióit, mely az utóbbi időben többször kifejezte azon szándékát, hogy az orosz gázvezetékrendszert felügyelő Naftogazzal egyesülne (RIA [2010i])?

1.2.3. Értékelés

Sarkozy elnöksége alatt a francia vállalatok egyre jelentékenyebb módon tudnak megjelenni az orosz energetikai piacon, és kihasználni mind a hagyományos, mind a modernizációval megjelenő lehetőségeket. Fontos azonban látni, hogy a francia vállalatok gyakran nem képesek összefogni egymással az orosz piacon jelenlévő monopolisztikus berendezkedésű cégekkel szemben. Ennek tipikus példája az Alstom Power, az EDF és az Areva versengése a Roszatom „kegyeiért", ami végső soron saját alkupozícióikat rontja. Az orosz nukleáris óriás domináns helyzetét ezen felül az is erősíti, hogy 2009 márciusában a német Siemens-szel írt alá szándéknyilatkozatot egy nukleáris reaktorok kifejlesztésére, illetve modernizálására szakosodott vegyesvállalat létrehozásáról, aminek többségi részvénytulajdonosa a Roszatom lenne (Siemens [2009]). Az „orosz-német közeledés" annál is fájdalmasabb a francia Areva számára, hogy korábban a Siemens a szintén nukleáris reaktorok kifejlesztésére szakosodott Areva NP-ben volt részvényes, ám 2009 elején kiszállt belőle (FRO [2009c]).

Franciaország a bilaterális energetikai kapcsolatok fejlesztésén túl támogatja az orosz Gazprom által kezdeményezett gázvezetékek megépítését, ugyanakkor a

[33] A konferencián részt vett még az Európai Befektetési Bank, az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank és a Világbank is.

Nabucco-ban belátható időn belül nem fog részt venni. A Déli Áramlatban való francia részesedés bár még mindig kérdéses, valószínűleg azáltal fog megoldódni, hogy a vezetéknek nem lesz a Fekete-tenger alatt áthaladó szakasza,[34] ahogyan azt korábban tervezték (RIA [2011g]). Ez azért lehet döntő szempont, mert a jelenlegi 50%-os részesedését féltő ENI épp a vezeték tengeralatti részének a megépítésére vállalkozott, így ha ez egyszerűen nem kerül megvalósulásra, nagy valószínűséggel könnyebben válik meg részvényeitől is.

Összességében elmondható, hogy az európai energetikai biztonság növelését célzó jelenlegi, néha egymással konkuráló projektek legnagyobb nyertese, az orosz gáztól mintegy 38%-ban függő Németország. A Gazprom az Északi Áramlat révén elsősorban az EU-n belüli legnagyobb piacának számító Németország[35] energiaellátását szeretné biztosítani Fehéroroszország és Lengyelország megkerülésével. Németország ezen kívül részt vesz a Nabuccoban és a BASF/Wintershall 2011 márciusában bejelentett részvételi szándékát a Déli Áramlatban is, ezzel tovább erősítve az orosz projektet a Nabuccoval szemben (BASF [2011]). Németország energiabiztonsági kilátásait javítja szintén az Ausztriában található baumgarteni gáztározó közelsége, amelynek használatára mind a Nabucco, mind a Déli Áramlat kötött szerződést (Neascu-Negut [2010]). Franciaország ezzel szemben az Északi Áramlat megépülését követő évi 2,5 milliárd többletgáz-exportban tudott megállapodni a Gazprommal.

Oroszország sikeresen használta fel az „esetleges francia részvételt" a Déli Áramlat támogatásának növelésére, a „dominóhatás" elindítására. Fontos látni, hogy a déli Gazprom-projekt megvalósulása és a Nabucco bukása esetén az Európai Unió elesik attól a lehetőségtől, hogy közvetlenül jusson hozzá a Kaszpi-tenger térségében fellelhető energiahordozókhoz, ezáltal tovább növelve Oroszországtól való energetikai függőségét, mintegy valóra váltva Vlagyimir Putyin ígéretét, mely szerint „még száz éven keresztül fogjuk biztosítani európai ügyfeleink számára a gázt" (Neascu-Negut [2010]; (RIA [2010j]). Kitekintésként említsük meg, hogy az „arab forradalom" bizonytalan helyzetet teremtett az Észak-Afrikából érkező gázkínálat terén, illetve a japán atomkatasztrófa következtében, a nukleáris energiától való elfordulás tovább növelheti az orosz gáz szerepét az Európai Unión belül (Bloomberg [2011]).

1.3. „L'Art de vivre à la française"

Az orosz–francia, francia–orosz kulturális év egyik záró rendezvénye a 2010. október 6. és 9. között, Moszkvában megtartott „L'Art de vivre à la française"[36] kiállítás volt, amelyen mintegy 170 francia vállalat vett részt. A kiállítás címe igen jól szemlélteti a

[34] Részben Törökország ellenállása, részben a költségek csökkentésének szükségessége miatt felmerült, hogy cseppfolyósított gázt fognak szállítani a Fekete-tengeren keresztül. Jegyezzük meg, hogy Igor Szecsin miniszterelnök-helyettes és Szergej Smatko energiaügyi miniszter, egymásnak ellentmondó nyilatkozatai óta, nem jelent meg hivatalos nyilatkozat a Déli Áramlat jövőjével kapcsolatban.

[35] 2010-ben a Gazprom összexportjából Németország részesedése 23,41% volt (GazExport [2010]).

[36] Magyarul: A francia életmód művészete.

francia cégek azon törekvéseit, hogy a „francia életmód” egyre inkább mint márka jelenjen meg az orosz köztudatban, egy olyan fogyasztói kultúrát létrehozva, amely elsősorban a francia termékcsoportoknak kedvez (ADV [2010]).

Az orosz fogyasztói társadalom igényeit igen jól leképzi az Oroszországba irányuló francia export, melynek 23%-át közlekedési eszközök, 16%-át a kozmetikumok, parfümök, 13%-át elektronikus háztartásbeli gépek és informatikai eszközök, szintén 13%-át gyógyszeripari és 9%-át élelmiszeripari termékek teszik ki (Trésor [2011]). Az Oroszországban megtelepülő francia vállalatok túlnyomó többsége szintén ezen szektorok valamelyikéhez sorolható.

Az orosz bankszektor az 1998-as pénzügyi válságot követően a bankok számának csökkentésével[37] és az állami beavatkozás egyre jelentékenyebb megjelenésével párhuzamosan stabilizálódott és az energiahordozók világpiaci árának emelkedésével összefüggésben jelentős növekedést[38] mutatott az elmúlt tíz év során. A konszolidáció felé tett fontos lépésnek tekinthető, hogy 2004. január 1-től az orosz bankokra is vonatkoznak a Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Szabványok. Az 1998-as válságot követően átalakult orosz pénzügyi piacra – a továbbra is fennálló bizonytalanságok miatt[39] – elsősorban a jelentősebb és politikai támogatottsággal rendelkező külföldi bankok tudnak belépni, és egyre nagyobb részesedést szerezni az orosz piacból[40] (OECD [2009]). Ezek a megállapítások vonatkoznak a francia pénzügyi szereplőkre is, melyek 2006-ban az Oroszországba áramló befektetések mintegy 57,9%-át adták (LM [2008]). A Société Générale, amely – a Banque Société Générale Vostok nevű leányvállalata révén – 1993 óta kereskedelmi és 2003 óta lakossági bankként is jelen van az orosz piacon, az elmúlt években egyre nagyobb részesedést tudott szerezni magának az orosz piacból (Lib [2003]). Stratégiájának két vetületét különböztethetjük meg: egyrészt igyekszik növelni az orosz bankokban való részesedését, másrészt törekszik a saját fiókjai számának növelésére és az általuk nyújtott szolgáltatások diverzifikálására. Ennek értelmében 2007 decemberében bejelentette az Interrosz csoportba tartozó és Oroszország tízedik legnagyobb bankjaként[41] számon tartott Roszbankban való többségi részesedés (50%+1) megszerzésére irányuló szándékát, melyet 2008. február 13-án, egy 1,7 milliárd dollár értékű tranzakció révén sikerült megvalósítania (SG [2007]; SG [2008]).[42] A Sogécap, a Société Générale biztosításokkal foglalkozó leányvállalata 2007 októberében szerezte meg az orosz Szojuznik nevű vállalatot, amely Sogécap Life Insurance néven fog működni (SG [2007]). A szintén francia AXA vállalat pedig 2007 decemberében szerezte meg az orosz biztosítási piacon második helyet betöltő Reso Garantia részvényeinek 36,7%-át (AXA [2007]).

---

[37] Melléklet 10

[38] A bankletétek 2002-ben csupán a GDP 16%-nak, 2007-ben már a GDP 35%-nak feleltek meg (OECD [2009] old.118).

[39] A prudenciális felügyelet hiányosságai, jogi nihilizmus, korrupció, a bankok relatíve nagy száma.

[40] Melléklet 11

[41] Melléklet 12

[42] Jegyezzük meg, hogy már 2006 szeptemberében 20%-ra növelte az azelőtti 10%-os részesedését (SG [2006a]).

A BNP Paribas 2002-től működteti BNP Paribas Zao néven befektetési bankját Oroszországban és 2008. március 20-án nyitotta meg lakossági üzletágának első három fiókját Moszkvában a BNP Paribas Vostok név alatt (JDF [2008]). A BNP Paribas csoport személyi kölcsönökkel foglalkozó leányvállalata, a Cetelem szintén 2007-ben jelent meg az orosz piacon és mára az ország 62 régiójában van jelen (Cetelem [2011]). A BNP Paribas csoportba tartozó Cardif Biztosító, amely 2003-ban jelent meg az orosz piacon a Russian Standard Insurance nevű vállalatban való részesedése által, szintén 2007-ben jelentette be, hogy Cardif Russia néven leányvállalatot hoz létre Oroszországban (BNP [2003]; Cardif [2007]). A francia csoport orosz piacon betöltött jelentőségét mutatja szintén az a –dolgozat írásának időpontjában meg nem erősített- hír, mely szerint a vezető orosz kereskedelmi bank, a Szberbank 2011 márciusában tárgyalásokat kezdeményezett a Cetelemmel a gyorshitelezésben való együttműködésről (LRA [2011a]).

Az orosz autópiac a világ egyik legdinamikusabb módon fejlődő piaca, amelyen a 2009-es 49%-os visszaesést követően, a European Business Association (EBA) adatai szerint 2010-ben 30%-al emelkedett az új kocsik eladásának a száma, ami 1,91 millió értékesített autót jelent (Reuters [2011]). A 2011 első negyedévéről napvilágot látott adatok pedig még ennél is bizalomgerjesztőbbek: az EBA statisztikái szerint ekkor 77%-al nőtt az új kocsik eladásának száma a tavalyi év azonos időszakához viszonyítva (EBA [2011]). A francia vállalatok közül elsősorban Renault törekszik arra, hogy minél nagyobb részesedést szerezzen az orosz személygépkocsi-piacon.[43] Ennek érdekében 2008. február 29-én a Renault-Nissan megvette a Lada kocsikat gyártó és az orosz piacon vezető pozíciót betöltő, de ennek ellenére a gazdasági csőd szélén lévő, AvtoVAZ vállalat részvényeinek 25%-át, amiért „cserébe" viszont modernizálnia kellett az orosz cég Togliattiban található gyárát és jelentős technológiai transzfert is végre kellett hajtania (Renault [2008]); RP [2011]). A francia–japán–orosz szövetség célkitűzései között szerepel, hogy 2015-re az orosz piacon 40%-os részesedést szerezzenek.[44] Ennek érdekében a Renault további 150 millió eurót fektetett be a Moszkva mellett található Avtoframos gyárba[45], ahol márciustól a Logan mellett a Sandero modellt is elkezdik gyártani (Renault [2011b]). A Renault emellett 2010 júliusában szerződést kötött az „Urál személygépkocsiijai és motorjai" orosz céggel, melynek értelmében kamionokat gyártanának az orosz, fehérorosz és a kazah piacra (RIA [2010k]). Az orosz piac stratégiai jelentőségéről tanúskodik szintén, hogy a Renault-Nissan csoport vezetője, Carlos Ghosn, 2011 februárjában hivatalosan is bejelentette, szeretnének az AvtoVAZ gyár többségi részvénytulajdonosaivá válni még 2011 folyamán[46] (RIA [2011i]).

A francia PSA Peugeot-Citroën 2007 júniusában kapott engedélyt az orosz gazdasági fejlesztési minisztériumtól egy oroszországi üzem megépítésére és 2008 januárjában írták alá az erről szóló hivatalos szerződést a kalugai régió kormányával (PPC [2007]; PPC [2008a]). A francia csoport 2008 májusában megegyezett a japán

[43] Ez 2010-ben 5,1% volt (Renault [2011a] old.56).
[44] Ez 2009-ben 30% volt.
[45] 1998-tól termel itt a Renault és jelenleg 94,1%-ban birtokolja (Renault [2011b])
[46] Jegyezzük meg, hogy a tranzakcióról szó esett Vlagyimir Putyin és Carlos Ghosn moszkvai találkozóján is, ahol az orosz államfő támogatását fejezte ki (RIA [2010l]).

Mitsubishi Motors-szal, hogy közösen építik meg az autógyártó üzemet,[47] amely 2010. április 23-án kezdte meg működését és közepes méretű autókat fog gyártani (PPC [2008b]; PPC [2010a]). Fontos megemlíteni, hogy a Peugeot-Citroën bankja, a Bank PSA Finance 2010 januárjában létrehozhatta saját leányvállalatát Bank PSA Finance RUS néven, ami lehetővé teszi a csoport számára a hosszú távú tervezést az orosz piacon (PPC [2010b]). A 2010-es év során mintegy 37%-al növekedett a csoport eladásainak száma, részesedése az orosz piacból 2,8%, ami látványos növekedést jelent a 2007-es 1,4%-hoz képest (PPC [2011]).

Az Oroszországban fellelhető piaci lehetőségek közül kiemelkedik a gyógyszerpiac, ami 2007-ben a világ 1,1%-át adta és kétszer olyan gyorsan növekszik mint az európai vagy az amerikai (G5 [2009]; LRA [2011b]). Az orosz gyógyszeripar fejletlenségét jól illusztrálja az a tény, hogy jelenleg Oroszország a gyógyszerkészítmények mintegy 80%-át importálja, ami arra vezethető vissza, hogy a Szovjetunió elsősorban a közép-és kelet-európai szövetségeseitől szerezte be ezen termékeket (Sénat [2010]). Az Oroszországban beruházó gyógyszergyártó francia cégek ezen piaci rést igyekeznek kihasználni. A recept alapján felírt gyógyszerek körében piacvezető Laboratoires Serviers 2007 júliusában nyitotta meg a Moszkva mellett található Szofinóban első termelési egységét (Servier [2007]). A Sanofi-Aventis, amely piaci részesedését tekintve a második helyen áll, szintén folytatja terjeszkedését: 2009 novemberében a Prominveszttel közösen szándéknyilatkozatot írt alá a „Pharmapolis" kormányzati projektben való közös részvételről (SA [2009]) és 2010 áprilisában megszerezte a Bioton Vosztok orosz céget (SA [2010] 118.).

A gyorsan növekvő orosz kozmetikai piacon[48] a francia cégek vezető szereppel rendelkeznek: a l'Oréal 17%-os, a LVMH 13,4%-os piaci részesedéssel a második, illetve harmadik helyet foglalták el 2009-ben (RR [2010]). Piaci pozíciójának megerősítése, illetve az Oroszországgal szomszédos piacokon (elsősorban Ukrajnában és Kazahsztánban) való hatékonyabb megjelenés érdekében a l'Oréal 2010 szeptemberében megnyitotta első üzemét Oroszországban, szintén a kalugai régióban (FRO [2010a]).

Az orosz kiskereskedelmi piacon 2002 óta jelenlévő francia Auchan az elmúlt években tovább növelte beágyazódottságát az orosz fogyasztói térben, amely 2010-ben az ötödik legnagyobb piaca volt és ahol 44 hipermarkettel, illetve 51 szupermarkettel képviselteti magát (Auchan [2010] 2. old.). A francia vállalat 2008-tól vezette be, elsőként az orosz piacon, a belvárosi célközönség igényeihez igazodó „Auchan City" kereskedelmi formátumot. A projekt sikerének jele, hogy 2011 áprilisában az „Auchan City" már Franciaországban is megjelent (LRA [2011c]). Az Auchan másik újítása az orosz piacon a kis- és középvárosok fogyasztóközönségére tervezett „Raduga" nevű áruházformátum, amely 2009-ben jelent meg Oroszországban és 2010-ben „Priba" néven Franciaországban (EB [2010]). Jegyezzük meg, hogy az Auchan oroszországi pozícióit szintén javította, hogy franciaországi vetélytársa, a

[47] A Peugeot-Citroen 70%-os, a Mitsubishi Motors 30%-os részesedéssel rendelkezik (PPC [2010a]).

[48] 2000 és 2008 között évente 17-18%-os átlagos növekedést produkált és a válság ellenére 2009-ben is 6-7%-al nőtt (TMT [2010a]).

Carrefour, miután 2009 júliusán megjelent az orosz piacon, 2009 októberében már be is jelentette visszavonulását, a „pozitív gazdasági kilátások hiánya miatt” (TS [2009b]).

Az orosz élelmiszeriparban a Danone képviselteti magát a leglátványosabb módon a francia cégek közül. A 2010 júniusában tartott Szentpétervári nemzetközi gazdasági fórum alkalmával fuzionált az orosz Unimilk-kel, a FÁK államok piacain való hatékonyabb megjelenés érdekében (Danone [2010]). Az egyesülés előnyösnek tűnik, mivel a csoport 15,3%-al teljesített jobban 2011 első harmadában mint tavaly ugyanebben az időszakban (FRO [2011a]).

1.4. Oroszország modernizációja

Dolgozatunk az Oroszország modernizációját elősegítő orosz-francia kooperációt a regionális együttműködés perspektívájából szeretné vizsgálni. Ennek oka egyrészt, hogy a létrejött francia-orosz, illetve német-orosz „modernizációs szövetségek” a 2010. június 1-én tartott 25. EU-Oroszország-csúcs keretében elfogadott „modernizációs partnerség” komplementer elemeiként jelennek meg, annak előmozdítását szolgálják. Fontos megjegyezni, hogy Oroszország sikeres modernizációja esetén, az orosz gazdasági-politikai-társadalmi élet átalakulása regionális szintű következményeket fog maga után vonni, az orosz külpolitika és külgazdaság strukturáló ereje által (Barysch [2010]).

Az elemzés külön részben tárgyalja az infrastruktúra-modernizáció terén megvalósult orosz-francia együttműködés legfontosabb eredményeit, és külön részben a Medvegyev alatt elindított technológiai, társadalmi és pénzügyi reformokban való orosz-francia kooperációt.

1.4.1. Infrastruktúra-modernizáció

Oroszország modernizációjának egyik alapköve a közlekedési, illetve a telekommunikációs infrastruktúra fejlesztése. Vlagyimir Jakunyin az Oroszországi Vasutak elnöke Putyin miniszterelnökkel közösen ismertette 2007 szeptemberében az ország vasúthálózatának korszerűsítésére és fejlesztésére vonatkozó 400 milliárd euró költségűre becsült stratégiai programot. Ennek keretében összesen 15800 km új vasútvonallal gazdagodna 2030-ra a világ leghosszabb vasúthálózata és több mint 10000 személyszállító vasúti kocsi megvételét tervezik 2015-re (SP [2007]; RIA [2007b]). A francia cégek közül elsősorban az Alstom Transport érdekelt a programban való részvételben, mivel még 2007 szeptemberében bejelentették, hogy a francia vállalattól fognak vásárolni gyorsvonatokat a Szentpétervárt Helsinkivel összekötő vasútvonalra (RIA [2007c]). Az „Allegro” névre keresztelt gyorsvonatok 2010 végétől közlekednek a két város között. A francia vállalat fő vetélytársának a német Siemens tekinthető, amely a Moszkva-Szentpétervár, Moszkva-Nyizsnij Novgorod vasútvonalakat látja el „Sapsan” típusú gyorsvonataival[49] (FRO [2010b]). A francia

[49] A a két vállalat közti konfrontálódás az európai piacon már jogi szinten is zajlik: a Eurostar végül nem az Alstomtól hanem a Siemenstől rendelt meg vonatokat. A francia vállalat

Alstom stratégiájának lényege, hogy a piacvezető orosz vonatgyárral, a Transzmasholdinggal közösen próbál fellépni a Siemensszel szemben és nagyobb részesedést szerezni az orosz piacon. Ennek érdekében írták alá 2008 októberében a „TMH-Alstom DV" vegyesvállalat létrehozásáról szóló szándéknyilatkozatot (AlstomT [2008]). Az együttműködés sikerét jelzi, hogy a vegyesvállalat 1200 kétemeletes vonat megépítésére vonatkozó szerződést írt alá nem sokkal megalapítása után. A vonatok egy része a Moszkvát Szocsival összekötő vasútvonalon fog működni, amelynek minél előbbi modernizációját a 2014-es téli Olimpiai Játékok is szükségessé teszik (FRO [2009d]). Az Alstom és a Transzmasholding 2010 márciusában véglegesítették az orosz cég részvényeinek 25%+1 megvásárlásáról szóló szerződést, ami a francia vállalat számára az orosz piacon való hosszú távú berendezkedést teszi lehetővé (AlstomT [2010a]). A két vállalat a 2010 júniusában tartott Szentpétervári nemzetközi gazdasági fórumon a Kazah Vasútvonalakkal (KTZ) egy közös vegyesvállalatot hozott létre, amely Asztanában gyárt majd vonatokat (AlstomT [2010b]). Szintén a hosszú távú stratégiai együttműködést irányozza elő a 2010 június végén létrehozott „Tekhnologii Relsovogo Transporta" vegyesvállalat, amely – jelentős francia technológiatranszfer segítségével – az EP20 nevű vonatokat fogja gyártani az Orosz Vasutak megrendelésére (AlstomT [2010c]).

A Francia Nemzeti Vasúttársaság (SNCF) szintén próbál az Orosz Vasutakkal szorosabb kapcsolatokat kialakítani. Ennek érdekében 2008 márciusában megnyitotta képviseletét Moszkvában és 2009 májusában egy technikai kérdésekkel foglalkozó együttműködési szerződést írt alá orosz társával (SNCF [2009]). A két vállalat közti közeledés legnagyobb haszna francia szempontból az a 2009 áprilisában született megállapodás, amely lehetővé teszi, hogy francia vonatok Oroszországon keresztül szállítsanak francia termékeket Kínába. Erre sokáig csupán a német Deutsche Bahn-nak volt jogosultsága (CHS [2009]).

A francia építőipari óriás, a Vinci, szintén részt vesz az infrastruktúra modernizációjában. A vállalat 2006 szeptemberében írta alá az együttműködés általános szabályait rögzítő együttműködési szerződést az orosz kormánnyal (Vinci [2006]). Leányvállalata, a Vinci Park egy évvel később az orosz MIGS vállalattal közösen létrehozta a Moszparkinginveszt nevű leányvállalatot, a moszkvai parkolóhálózat korszerűsítése és bővítése érdekében (Vinci [2007a]). A Moszparkinginveszt eddigi legfontosabb projektje a Sherementyevo repülőtér parkolójának felújítása volt (Vinci [2007b] 28-29. old.).

A Vinci 2009 júliusában megszerezte a Moszkva-Szentpétervár autópálya első, 43 km hosszú, szakaszának építési, használati és díjbeszedési jogát harminc évre (Vinci [2009]). Érdemes megemlíteni, hogy az útszakasz a Himki nevű moszkvai erdőn is keresztül fog menni, ami ellen számos környezetvédelmi szervezet is tiltakozott (EUobs [2011b]). A Vinci leányvállalata, a Freyssinet 2010 októberében írta alá a Vlagyivosztok mellett található Russzkij-szigeten épülő híd tartószerkezetének tervezéséről és építéséről szóló szerződést (Vinci [2010]).

szerződésszegésre hivatkozva pert nyújtott be a Eurostar ellen. A londoni bíróság elutasította a beadott kérvényt (FRO [2010c]).

Az orosz telekommunikációs piacon 2008-ban körülbelül 74 milliárd dolláros forgalmat bonyolítottak le és a válság ellenére 2009-ben 3%-al, míg 2010-ben 7%-al nőtt. Jelenleg mintegy 214 millió orosz mobiltelefon-előfizető van és számuk folyamatosan növekszik. A szektor kilátásait tovább javítja az orosz állam által bejelentett liberalizációs program és az orosz WTO csatlakozás előkészítéseként megkezdett jogi reformok (UST [2010]). A francia telekommunikációs cégek közül az Alcatel-Lucent (továbbiakban: Alcatel), elsősorban csúcstechnológiájának köszönhetően, az orosz IT szektor számos piacvezető vállalatával kötött szerződést. A francia csoport egyik legfontosabb tevékenysége a hálózatfejlesztés, így az orosz piacon is először ezzel a szolgáltatással jelentkezett: 2007 júliusában a Szinterra nevű orosz telekommunikációs csoporttal írt alá szerződést Oroszország első WiMAX hálózatának kifejlesztéséről, 2008-ban pedig a SMARTS mobilszolgáltató döntött az Alcatellel való együttműködésről mobilszolgáltatásának javítása érdekében (AL [2007a]; AL [2008]). Az Alcatel számára az igazi áttörést az orosz állam tulajdonában lévő Rosztechnologii vállalattal 2009 novemberében, az orosz-francia kormányközi találkozó alkalmával, kötött szerződés jelentette, melynek értelmében egy IP-technológiafejlesztéssel foglalkozó –Oroszország és a FÁK piacait célzó-vegyesvállalatot fognak létrehozni (AL [2009]). 2010-ben a Rosztelekommal kötött szerződést Grúzia internetes hálózatának közös fejlesztéséről (AL [2010a]). A szibériai Altaj Kraj régióban a MegaFon-nal közösen kezdték el a 2010 decemberében a 3G mobil-szélessáv lefedettség kiépítését (AL [2010b]). Az orosz piacvezető telekommunikációs vállalat, az MTS 2011 januárjában kötött szerződést az Alcatellel a francia vállalat által kifejlesztett „Genesys Contact Center" szoftver alkalmazásáról, ami a gyorsabb ügyintézést teszi majd lehetővé (AL [2011]).

A francia Thales Alenia Space és az orosz NPO-PM 2007 decemberében írtak alá egy együttműködési szerződést műhold-platformok megépítéséről (Thales [2007]). Az NPO-PM jogutódjával, az ISS-szel is folytatta az együttműködést, melynek keretébe közösen fejlesztették ki az AM44-es telekommunikációs műholdat, amelyet 2009 februárjában lőtt fel a Russian Satellite Communication Company (Thales [2009a]). A 2009 novemberében tartott francia-orosz kormányközi találkozó alkalmával a Thales és a Rostechnologies a civil és a katonai szférára egyaránt kiterjedő szorosabb együttműködésről szóló keretegyezményt írt alá (Thales [2009b]). Az ISS-szel 2010 szeptemberében három különböző típusú telekommunikációs műhold gyártásáról kötött szerződést (Thales [2010a]).

A Thales a Gazprommal 2003 szeptemberében kötötte meg első, mintegy 100 millió euró értékű, szerződését a gázvezetékek felügyeletét biztosító műhold-rendszer kiépítéséről (Thales [2003]). Az együttműködés sikerességéről tanúskodik, hogy 2009 februárjában két szatellit megépítéséről kötettek megállapodást a Gazprom Space Systems-szel, amelyekkel egyrészt, a Gazprom-csoport megnövekedett telekommunikációs igényeit elégítik ki, másrészt pedig a Jamal-félsziget területeit is le tudják majd fedni (Thales [2009c]). A projekt végrehajtását 2010 májusában kezdték meg (Thales [2010b]).

1.4.2. „Go Russia!" Modernizáció és világgazdasági integráció

Dmitrij Medvegyev 2009 szeptemberében megjelent, „Go Russia" című cikkében a következőképpen foglalta össze az eddigi orosz gazdaságpolitika kritikáját és elnöksége legfőbb célkitűzéseit: „A válság rámutatott arra, hogy(…) az elmúlt húsz év nem volt elég arra, hogy megszabadítsuk országunkat a nyersanyagoktól való függőségétől(…) a gazdaságunk, néhány kivételtől eltekintve, nem talál fel semmi újat(…) Úgy vélem, hogy a technológia fejlesztésének mind a magán-, mind az állami szektor prioritásává kell válnia(…) Szükségünk van az európai, amerikai és az ázsiai országokkal való pénzügyi és technológiai együttműködésre" (Medvegyev [2009a]).

A cikkben említett „modernizációs szövetségekre" való törekvés rajzolódott ki Medvegyev 2010 márciusában tett párizsi látogatása alkalmával is. Az orosz elnök a MEDEF (francia vállalkozók szövetsége) előtt tartott beszédében a francia befektetések Oroszország modernizációjában játszott szerepéről beszélt és ígéretet tett a kedvezőbb befektetési klíma kialakítására (KMT [2010d]). Nicolas Sarkozy a párizsi találkozón többször kiemelte, hogy fontosnak tartja a Medvegyev által kezdeményezett gazdasági és társadalmi reformokat. „Támogatnunk kell Medvegyev elnök modernizációs törekvéseit". A 2010 októberében tartott Deauville-i találkozón szintén Oroszország modernizációja mellett foglalt állást. „Segítenünk kell Medvegyev elnöknek a megkezdett modernizáció véghezviteléhez" (Sarkozy [2010a]; [2010c]; [2010d]). A két ország közti „modernizációs partnerségről" szóló dokumentumot François Fillon francia miniszterelnök 2010 decemberében tett moszkvai látogatása során fogadták el (Diplomatie [2010b]). A továbbiakban Franciaország eddigi hozzájárulását ismertetjük a medvegyevi reformokhoz: egyrészt a csúcstechnológia, másrészt az orosz pénzügyi rendszer reformja terén megkezdett együttműködés elemzésén keresztül.

A modern, a nyugati minták alapján kialakított kutatási központ megépítését Medvegyev elnök 2009. november 12-én jelentette be a Dumához intézett évértékelő beszédében. „Fontos, hogy olyan munkakörülményeket biztosítson, amelyek vonzóvá teszik a világ vezető kutatói, mérnökei, szoftverfejlesztői(…) számára, és alkalmas lesz a világpiacon is versenyképes innovatív termékek előállítására". A kutatóközpont projektjének kidolgozása, intézményi keretrendszerének[50] meghatározása és a ma már „Innogradnak" vagy „orosz Szilícium-völgynek" becézett Szkolkovó helyszínül választása 2010 első félévében történt meg. Szintén ekkoriban rajzolódott ki az öt fő kutatási terület: energiahatékonyság, telekommunikáció, információs technológia, biotechnológia és nukleáris energia (IG [2011]). Jegyezzük meg, hogy mindezzel párhuzamosan megindult Oroszországban egy modernizációs kampány, egyrészt az ezzel foglalkozó különböző internetes portálok, másrészt Medvegyev politikai imidzsének alakítása által (Nocetti [2011]). A viszonylagos siker jele, hogy az ICT technológia elterjedtségét és társadalmi beágyazódottságát vizsgáló Global Information Technology ranglistáján az elmúlt egy év alatt Oroszország három helyet lépett előre, így ma 77. a 138 országból álló listán (RP [2011b]).

[50] A Szkolkovó Alapítványt hivatalosan 2010 május 21-én jegyezték be, elnöke Viktor Vekszelberg. A vezetőség egy Tudományos és Műszaki Tanácsból, egy Medvegyev által elnökölt Kuratóriumból és egy Koordinációs kérdésekkel foglalkozó tanácsból áll (IG [2010b]).

Franciaországot hivatalosan a Szentpétervári nemzetközi gazdasági fórumon, 2010 júniusában, kérték fel a kutatási központban való részvételre és a jövőbeni együttműködés biztosítása érdekében a francia Martin Bouygues-t kinevezték a szkolkovói projekt felügyelő tanácsának tagjává (Elysée [2010]). A francia cégek azonban csak 2011 tavaszán, az amerikai és a német vállalatok után jelentették be részvételüket az egyre életképesebbnek tűnő és egyre több adózási kiváltságot[51] biztosító orosz „Innogradban". A francia részvételt az is meghatározta, hogy 2011. március 2-án a SNCF egyik leányvállalata, az AREP nyerte el a Szkolkovói Kutatóközpont megtervezésére kiírt pályázatot. A tervek szerint a létesülő „kutatóváros" a kijelölt fő kutatási területeknek megfelelően öt kisebb térségre fog oszlani, amelyeket korszerű közlekedési rendszer fog összekötni (AREP [2011]). Ugyanezen a napon írt alá együttműködési szerződést a francia Alstom is, amelynek egyik fő konkurense, a német Siemens már 2010 júliusában a Szkolkovó Alapítvány partnerévé lépett elő (Siemens [2010]). Az Alstom egyrészt szeretne részt venni a Szkolkovói-komplexum infrastruktúráinak kiépítésében,[52] másrészt a kutatási munkálatokban is részt kíván venni (Alstom [2011]). Szintén 2011. március 2-án írt alá egyetértési megállapodást a Szkolkovó Alapítvánnyal a francia-német-spanyol vállalatok egyesüléséből létrejött EADS európai konzorcium. A szerződés értelmében a repülő- és űrhajógyártásban érdekelt vállalat egy saját kutatási egységet fog létrehozni a kutatóvárosban, ahol az űrtechnológiai fejlesztések mellett a telekommunikáció, az információs technológia és az energiahatékonyság területére kiterjedő kutatásokat is fognak végezni (EADS [2011]). Jegyezzük meg, hogy az orosz érdekeltségi körbe is tartozó[53] európai konzorcium szintén egyik fő riválisa, az amerikai Boeing mellett fog letelepedni Szkolkovóban.

Az Oroszországgal megvalósuló kutatási együttműködés egy másik fontos színtere a franciaországi Cadarache-ban található nukleáris energiával foglalkozó kutatóközpont, ahol az ITER[54] tokamak fúziós reaktora található (Larionova-Nagornov [2010]).

Az orosz modernizáció egyik kardinális pontja a szakképzett munkaerő biztosítása, ami egyrészt a jelenleg fennálló „agyelszívás" megszüntetésével, másrészt pedig Oroszország vonzóbbá tételével lehetséges a külföldi szakértők számára.[55] Ennek érdekében 2010 során egy új regisztrációs- és vízumrendszert dolgoztak ki az országba érkező magasan képzett szakemberek számára. Jegyezzük meg, hogy ennek kidolgozása egy Franciaországgal már 2009 decemberében aláírt bilaterális szerződés alapján történt, amelynek értelmében a vállalatvezetők, a magasan képzett

[51] Tíz éves adómentességi memorandumot fogadtak el, ami kiterjed a bevétel- és az ingatlanadóra, illetve az ÁFÁ-ra is (RIA [2010m]).

[52] Tervezett összköltsége 2,7 milliárd euró (RIA [2011j]).

[53] Jegyezzük meg, hogy az európai konzorciumban az orosz Vnesztorgbank 2006 júniusában 5%-os részesedést szerzett, amit 2007 decemberében eladott az orosz United Aviation Corporation-nek (EB [2007]).

[54] International Thermonuclear Experimental Reactor (Nemzetközi Kísérleti Termonukleáris Reaktor)

[55] Az Orosz Migrációs Hivatal adatai szerint az elmúlt tíz évben több mint egy millió ember hagyta el Oroszországot. Körülbelül 80%-uk magasan képzett szakember volt. Ezzel szemben, évente csupán 20000 külföldi szakember érkezik az Országba (RIA [2011k]).

szakemberek és családtagjaik, a fiatal munkavállalók könnyebben kaphatnak munkavállalási engedélyt (RIA [2010n]). A 2011 márciusában életbe lépett törvény alapján a magasan képzett szakembereknek csupán egy, a munkaadó által kitöltött igazolást kell elküldeniük ahhoz, hogy egy hároméves munkavállalási engedélyt kapjanak (RIA [2011l]). Ezzel párhuzamosan zajlik a vízumkiadások könnyítését, elsősorban az adminisztratív teendők minimalizálását, célzó reform, amely szintén a vezető tisztségeket betöltő személyekre, szakértőkre és családtagjaikra vonatkozik. Az erre vonatkozó törvénycsomag 2011 februárjában lépett életbe, azonban a kedvezményezettek köre várhatóan még tovább fog bővülni (RIA [2011m]).

Oroszország mindemellett igyekszik megszüntetni a közte és az Európai Unió schengeni-övezete között fennálló vízumkényszert, amire Oroszországban sokan egyfajta „adminisztratív falként" tekintenek. Sarkozy többször kijelentette, hogy támogatja a jelenlegi rendszer megváltoztatását, ugyanakkor csak tíz-tizenöt éven belül tartja „elképzelhetőnek, hogy létrejöjjön Oroszország és az Európai Unió között egy vízummentes övezet" (Sarkozy [2010d]). A vízumkényszer fenntartását egyrészt az Európai Unió egyes tagállamainak álláspontja, másrészt a rendezetlen –és számos biztonságpolitikai veszélyforrást magában rejtő- észak-kaukázusi helyzet igazolja. Mind Németország, mind Franciaország „a lépésről-lépésre való haladás" politikáját hangoztatja, ami az ideiglenes, illetve a többször megújítható vízumok kiadását jelentheti. Jelentős lépés lehet a kölcsönös bizalomnövelés szempontjából az orosz kormány azon terve, mely szerint a 2014-es téli Olimpiai Játékok, illetve a 2018-as Világkupa résztvevőinek és vendégeinek vízummentes belépést biztosítanának az országba (Utkin [2010]).

Szintén Oroszország modernizációját és a világgazdaságba történő nagyobb mérvű integrációját szolgálná az ország WTO-taggá válása, amely immár több mint 17 éve húzódik. Sarkozy megjegyezése az eviani világpolitikai konferencián, miszerint „az orosz csatlakozás mind Oroszország mind az EU számára kölcsönösen előnyös lenne" a két politikai entitás között fennálló gazdasági interdependencián nyugszik (Sarkozy [2008a]). Oroszország ma az Európai Unió harmadik legjelentősebb kereskedelmi partnere, míg az EU Oroszország elsőszámú kereskedelmi partnere. Ez a kölcsönös függőség, mint láttuk, még nyilvánvalóbbá válik, ha a két entitás közti kereskedelem áruszerkezetét vizsgáljuk, amit egyrészt az EU energiaszükségletei, másrészt Oroszország technológiai fejlettségének viszonylag alacsony szintje határoz meg (Melléklet 13). Oroszország elsősorban az exportcikkei és a közvetlen tőkebefektetetései nemzetközi versenyképességének növelését, a hazai befektetési környezet javítását, illetve a világkereskedelmi folyamatokra való befolyásának kiterjesztését szeretné elérni a csatalakozással. Az Európai Unió számára Oroszország WTO csatlakozása lehetővé tenné, hogy a nemzetközi kereskedelem szabályait következetesebb módon tartassa be Oroszországgal, elsősorban az energetikai kérdések terén. Az alábbi megállapítások természetesen hatványozottan igazak Oroszország fő kereskedelmi partnereire: Németországra, Franciaországra és Olaszországra (Rutland [2007]).

A francia soros EU-elnökség kezdete előtt, 2008 májusában Fillon francia miniszterelnök moszkvai látogatásán biztosította az orosz vezetést Franciaország támogatásáról a WTO-tagság kapcsán. „Természetesen Oroszország csatlakozása a WTO-hoz nélkülözhetetlen az országaink közti kapcsolatok és együttműködés

fejlődéséhez(…) ahhoz, hogy a kereskedelmi, pénzügyi kooperáció hatékonyabban működjön, Oroszországnak csatlakoznia kell ehhez a szervezethez, és ezen törekvéseiben támogatásunkat élvezi(…) a francia befektetések is könnyebben megvalósíthatóak lennének" (Fillon [2008]).

Az EU így 2008 július 4-én, a francia soros elnökség alatt kezdte meg az új EU-Oroszország „stratégiai partnerségről[56]" szóló tárgyalásokat, amelynek megkötését a 2007 nyarán tartott szamarai EU-orosz csúcson, orosz kérésre, Oroszország WTO-tagságának feltételéhez kötötték.[57] Az EU hivatalosan 2004 óta támogatja hivatalosan Oroszország csatlakozását a WTO-hoz, viszont ez nem jelentette a tagállamok álláspontjainak azonnali konvergálódását, Lengyelország és Litvánia bilaterális vitái szolgáltatják erre a legjobb példát.[58] A francia elnökségnek mindemellett szembe kellett nézni a 2008 augusztusában kitört orosz-grúz konfliktus nyomán, elsősorban a volt szovjet blokk tagjai között felerősödött oroszellenes érzülettel. A Wikileaks által nyilvánosságra hozott dokumentumok alapján, a francia diplomácia számos lépést tett[59] annak érdekében, hogy se az EU, se a tagállamok ne fogadjanak el szankciókat Oroszország ellen, ami lehetővé tette a WTO-val kapcsolatos EU-orosz tárgyalások folytatását (EUobs [2011a]).

A Medvegyev által elindított gazdasági reformok, az Amerikai Egyesült Államok orosz politikájának megváltozása, illetve a lengyel-orosz kapcsolatokban jelentkező javulás mind hozzájárult ahhoz, hogy miután a 2010 nyarán elfogadott „modernizációs partnerségről" szóló közös nyilatkozatban leszögezték „Oroszország WTO-csatlakozásának minél előbbi szükségességét", 2010 decemberében az Európai Bizottság és Oroszország egyetértési nyilatkozatot adott ki az orosz csatlakozásról (Euractiv [2010]). A francia miniszterelnök legutóbb Vlagyimir Putyin 2011 februárjában tett brüsszeli látogatása előtt jelentette be, hogy „kívánatosnak tartja Oroszország felvételét a WTO-ba még 2011 folyamán" (Fillon [2011]).

A medvegyevi reformok egy másik fontos aspektusa a Világbank ranglistájának 123. helyén álló orosz befektetési környezet javítása, illetve a pénzügyi szektor – melynek hiányosságaira a kibontakozó világgazdasági válság mutatott rá – stabilitásának növelése, részben egy új intézményi keretrendszer kidolgozásával. 2008 októberében hozták létre a pénzügyi piac fejlesztésével megbízott elnöki tanácsot, amely a válság menedzselése mellett kidolgozta az orosz gazdaságpolitika új irányvonalait (Larionova-Nagornov [2010]). Ennek központi elemét képzi a 2010 októberében elfogadott öt évre szóló graduális privatizációs csomag, amely egyrészt a

[56] Az Európai Unió és Oroszország kapcsolatait az 1994-ben megkötött és 1997-ben életbe lépett Partnerségi és Együttműködési Megállapodás (PCA) szabályozta tíz éven keresztül. Ma a 2003 májusában tartott szentpétervári EU-Oroszország csúcson kijelölt „négy közös térség" irányvonalai határozzák meg az EU-orosz kapcsolatokat.

[57] Putyin miniszterelnök 2011 februárjában a legújabb Európai Bizottság-Oroszország csúcson megismételte a 2007-es orosz álláspontot: „Ma a WTO-tagság a legfontosabb feltétele annak, hogy egy új alapszerződést kössünk az Európai Unióval" (RIA [2011n]).

[58] Lengyelország a 2006-ban a lengyel húsimportra vonatkozó embargó miatt vétózta meg az EU-Oroszország partnerségről szóló tárgyalások megkezdését, míg Litvánia és a Gazprom jelenleg is vitában vannak a gázvezetékek tulajdonjogát illetően (Spiegel [2006]; OSW [2010]).

[59] Ezek részletesebb tárgyalására a dolgozat második felében kerül sor.

túlméretezett állami szektor racionálisabb működését, másrészt a külföldi befektetők orosz gazdaságba történő nagyobb arányú bevonását tenné lehetővé (RIA [2010o]). Az orosz állam egy 23 orosz és külföldi bankból álló „privatizációs tanácsot" hozott létre a külföldi befektetőkkel való minél közvetlenebb kapcsolat megteremtése érdekében. A „tanács" munkájában, az orosz pénzügyi viszonyokat jól ismerő két francia bankcsoport, a BNP Paribas és a Société Générale is részt vesz, a francia befektetések előmozdítása érdekében (NewsB [2010]).

Az orosz pénzügyi szektor strukturális reformjának egy másik központi eleme az orosz Nemzetközi Pénzügyi Központ létrehozása. A projektet először a 12. Szentpétervári nemzetközi fórumon jelentették be 2008 júniusában, ám miután a gazdasági világválság elérte Oroszországot, szinte két éven keresztül nem beszéltek róla többet (Larionova-Nagornov). Medvegyev elnök 2010 februárjában, a pénzügyi piac fejlesztésével megbízott elnöki tanács előtt mondott beszédében jelentette be, hogy Oroszországnak, alkalmazkodva a nemzetközi pénzügyi struktúra változásaihoz, létre kell hoznia saját Nemzetközi Pénzügyi Központját. „Ez a kérdés nem került le a napirendről, sőt, sürgősebb mint valaha. Természetesen a tavalyi év során egy sor problematikus kérdéssel kellett szembenéznünk(…) ugyanakkor ezek lehetőséget adtak arra is, hogy jobban észrevegyük a nemzetközi piac kockázatait, hiányosságait(…) Az a célunk, hogy a hosszú távú belföldi és külföldi befektetéseket támogassuk, és ne a spekuláns tőkeáramlást" (Medvegyev [2010a]). A 2010 júniusában tartott Szentpétervári nemzetközi gazdasági fórumon Sarkozy és Medvegyev közösen a BNP Paribas egyik fő tisztségviselőjét, Jean Lemoerre-t, nevezték ki a Nemzetközi Pénzügyi Központ projekt tanácsosának (Elysée [2010]).

Medvegyev elnök a 2011 januárjában tartott Davosi Világgazdasági Fórumon jelentette be, hogy a befektetési körülmények javítása érdekében egy „biztosítási alapot" fognak létrehozni, amely az orosz modernizációs projektekbe befektető külföldi vállalatoknak nyújt majd segítséget. Ezzel párhuzamosan fognak létrehozni, egy külföldi bankok vezetőiből álló, elnöki pénzügyi tanácsot, amelyben a BNP Paribas szintén képviselteti magát (Vedomosti [2011a]).

A jelenleg kialakulóban lévő új orosz pénzügyi rendszer a befektetési környezet javítása mellett, a rubel regionális, akár tartalékvalutaként megjelenő szerepét is szeretné növelni. E törekvések nagymértékben összefüggnek a fennálló nemzetközi gazdasági és pénzügyi rendszert strukturáló erőviszonyok megváltoztatására tett kísérletekkel. A dolgozat második felében, az orosz és a francia külpolitikai gondolkodásmódok összefüggésrendszerébe ágyazva, ismertetjük az ezen a téren megvalósuló francia-orosz együttműködés lehetséges formáit.

1.5.Értékelés

Franciaország Sarkozy elnöksége alatt sikeresen javította az Oroszországhoz fűződő gazdasági kapcsolatait: a „francia életmód" mint márka egyre hangsúlyosabban jelenik meg az orosz fogyasztói térben, a francia befektetetőknek sikerült „betörniük" az ország stratégiai iparágaiba és kialakulóban van egy francia-orosz modernizációs párbeszéd is, amely alapvető pillére lehet a 2010 júniusában meghirdetett EU-

Oroszország modernizációs partnerségnek. A 2010-es francia-orosz, orosz francia kulturális év, illetve Franciaország „tiszteletbeli vendégként" való részvétele a Szentpétervári nemzetközi gazdasági fórumon egyfajta „katalizátorként" hatottak a két ország közti politikai és gazdasági kapcsolatok fejlődésére.

A francia sikereket viszont némileg ellenpontozza, hogy egyre nyilvánvalóbbá válik Franciaország Németországgal szembeni lemaradása az orosz piacért folytatott versenyben: az Oroszországba irányuló német és francia export közti különbség 2009 és 2010 között további 0,3%-al nőtt Németország javára (Trésor [2011]). Az Oroszországban megvalósított közvetlen külföldi tőkebefektetések terén a francia lemaradás még látványosabb: míg Németország 2007-ben csupán a 8. helyen állt 2010-ben a 3. helyet foglalta el, ezzel szemben Franciaország a 2007-es 5. helyről a 8. helyre csúszott vissza (GKS [2007]; GKS [2010]).

A Franciaországgal szembeni német fölény több tényezővel is magyarázható. Egyrészt, a hidegháború alatt a Szovjetunió igen élénk kereskedelmi kapcsolatokat tartott fenn a szovjet blokk legfejlettebb gazdasági régiójával, a mai Németország „keleti felével", ami lehetővé tette, hogy a német termékek a minőség szinonimájaként ágyazódjanak az orosz fogyasztói kultúrába. Fontos megemlíteni, hogy Oroszországban mindemellett létezik egy nagyon erős német lobbi, amelynek kialakulása szintén visszavezethető a hidegháború alatt kialakult gazdasági kapcsolatokra, másrészt a két ország között fennálló igen erős energetikai interdependenciára (Dubien [2010]). Végül pedig, igen árulkodó a francia lemaradás okairól, Luc Charreyre, az EDF oroszországi képviselőjének az alábbi megjegyzése: „Olasz és német társaink hozzáállása ehhez a[z orosz] piachoz sokkal kevésbé problematikus mint a miénk. A franciák mindig is túlzottan nagy jelentőséget tulajdonítottak az orosz befektetési környezetre, ami a pragmatikus hozzáállás háttérbe szorulását eredményezte" (Senat [2010]).

A német-orosz kapcsolatok szorosságáról tanúskodik továbbá, hogy Németország már 2008-ban hozzálátott az Oroszországgal való modernizációs párbeszéd kialakításához és a Siemens elsőként jelent meg 2010 júniusában a Szkolkovó Alapítvány partnerei között (Larionova-Nagornov [2010]). Az orosz modernizáció több kérdést is felvet: egyrészt, mennyire lesznek képesek a gyakran egymás versenytársaiként megjelenő külföldi vállalatok együttműködni, másrészt a technológiai és a gazdasági modernizáció maga után vonhatja-e a társadalmi viszonyok normalizálódását és a politikai demokratizálódást? Vlagyimir Csizsov, Oroszország Európai Unióhoz akkreditált nagykövete szerint „nem szabad, hogy a modernizációs partnerség az európai értékek felsőbbrendűségéről szóló vitákkal párosuljon" (Vedomosti [2010]). Az Európai Unió számára azonban, egy fejlett, de a demokratikus értékekkel azonosulni nem kívánó Oroszország biztonságpolitikai szempontból, hosszú távon a lehető legrosszabb szcenárió.

Az orosz WTO-csatlakozást több, az Európai Unión és Franciaországon kívül eső tényező is negatívan befolyásolhatja. Egyrészt, a Világkereskedelmi Szervezetet konszenzussal dönt az új tagok felvételéről, azaz mind a 153 tagjának szükséges a hozzájárulása. A 2008. augusztusi orosz-grúz konfliktus és Abházia, illetve Dél-Oszétia mai napig rendezetlen helyzete miatt, Grúzia még mindig nem járul hozzá Oroszország csatlakozásához. A két ország legutóbbi tárgyalássorozata, amely 2011. május 4-én ért véget, kudarccal végződött, a felek csak a tárgyalások folytatásáról egyeztek meg (RIA

[2011o]). Fontos szintén megegyezni, hogy az orosz politikai vezetésen belül sem alakult ki teljes konszenzus arról, hogy valóban szeretnék-e Oroszország WTO csatlakozását. Erre utal az orosz-fehérorosz-kazah vámunió megvalósulása, amely tovább bonyolíthatja a tárgyalásokat, illetve Vlagyimir Putyin ellentmondásos nyilatkozatai. Az orosz miniszterelnök legutóbb, 2011 áprilisában, például arra szólította fel kollégáit, hogy egyszerűen ne hajtsák végre a WTO által előírt szabályokat, az ország csatlakozása előtt (Vedomosti [2011b]).

2. Biztonságpolitika

Nicolas Sarkozy elnökségének első három éve alatt megvalósult, a biztonságpolitikával szoros kapcsolatban lévő gazdasági szektorokban kötött bilaterális (pl.: Mistral repülőgép-hordozók) és multilaterális szerződések (pl.: a Soyuz rakéták és az Európai Űrügynökség), a megvalósuló katonai együttműködések, a világ- és biztonságpolitikai kérdésekről történő egyeztetések eredményességének áttekintése és értékelése előtt szükséges megismerkednünk Franciaország orosz politikájának kül- és biztonságpolitikai aspektusainak főbb mozgatórugóival.

2.1. Mozgatórugók

A több mint háromszáz évre visszanyúló francia–orosz kapcsolatok történelmi kicsúcsosodásának az első világháborút közvetlenül megelőző és 1914-ig érvényesülő politikai, gazdasági és katonai együttműködést tekinti a szakirodalom. A két ország, azóta a történelmi fejlődés más-más útjait járta be, bár az „egymás után vágyódás" még a hidegháború legnyirkosabb évei alatt sem múlt el. A „francia szuverenitást" féltő gaulle-ista külpolitikának mindvégig fontos eleme maradt a kommunizmus bűnébe esett Szovjet-Oroszország[60] felé „kitekintés" lehetőségének fenntartása (pl.: a De Gaulle által 1944-ben aláírt húsz évre szóló francia–szovjet szövetségi szerződés, a tábornok 1966-os moszkvai látogatása, Valéry Giscard d'Estaing és Leonyid Brezsnyev által megkötött energetikai megállapodások).

A Szovjetunió felbomlásával létrejött Oroszország, a második világháború utáni Franciaországhoz hasonlóan – a regionális biztonságot jelentékeny mértékben meghatározni képes – sajátos középhatalommá vált, elveszítve szuperhatalmi státuszát. Európa két kontinentális atomhatalmának kül- és biztonságpolitikai gondolkodásmódját a mai napig meghatározza a „státuszvesztés": Franciaország esetében a második világháború nyomán jelentkező „Jalta-komplexus" (Franciaország nem vehetett részt az újonnan kialakuló világrendet meghatározó tárgyalásokon), míg Oroszország esetében az 1998-es második délszláv válsággal összefüggésben kialakult „Koszovó-komplexus"(Jugoszlávia lebombázása az orosz vétó semmibevételét

[60] A „Szovjet-Oroszország" kifejezés használata jelen esetben szándékos. De Gaulle azon gondolatát kívánja tükrözni, mely szerint „A kommunizmus elmúlik. Hosszú távon, nincs olyan rezsim, amely a népakart ellenére tudna létezni".

jelentette). Mind a két „komplexus” következménye a jelenlegi hatalmi viszonyok megkérdőjelezése, és a hegemónnal való szembehelyezkedés.

A de Gaulle-i hagyományokkal való eddigi leglátványosabb szakításnak, a NATO katonai parancsnokságába 2009 áprilisában történt francia visszatérés tekinthető, azonban ez semmiképpen sem jelentheti a „francia szuverenitás” feladását.[61] Ebből következik, hogy Franciaországnak szüksége lesz a saját politikai önállóságát, a NATO-n belüli speciális státuszát biztosító eszközrendszerre („effet ressac”, azaz visszahatás). Az Oroszországgal egyre hangsúlyosabbá váló „speciális viszony” kiválóan megfelel ennek a célnak. További fontos mozgatórugója lehet a francia–orosz kapcsolatoknak, hogy Franciaország részesedése a világ fegyverexportjából 2006 és 2010 között 8%-ról 7%-ra esett vissza, a hadiipar kapacitásainak jelentékeny része kihasználatlan (SIPRI [2011]). Az Oroszországban meghirdetett hadseregreform, a fegyverarzenál és a hadiinfrastruktúra modernizálásának célja, szintén konvergál a francia érdekekkel, mivel jelentős piaci lehetőségeket kínál.

Összefoglalásképpen elmondhatjuk, hogy az együttműködés történelmi hagyományai, a külpolitikai gondolkodásmódok hasonlósága kiváló lehetőséget biztosít arra, hogy a jelen francia és orosz kül- és biztonságpolitikai érdekek mentén kölcsönösen előnyös kooperáció jelenjen meg mind a bilaterális kapcsolatok terén, mind regionális és globális szinten.

2.2. Bilaterális együttműködés

A francia–orosz biztonságpolitikai kooperációt egy 1994. február 4-én aláírt, a védelmi együttműködésről szóló szerződés, illetve ennek egy 1998. január 17-én elfogadott, kibővített változata teszi lehetővé. 2002. július 8-án hozták létre az évente ülésező, kül- és hadügyminiszterekből álló orosz–francia védelmi tanácsot (Rubinszkij [2007] p.112).

Az Oroszországgal megvalósuló katonai együttműködés (közös hadgyakorlatozás, oktatás) egyrészt szimbolikus jelentőséggel bír mindkét fél számára (erődemonstráció), másrészt olyan szocializációs közeget teremt, amely a későbbiekben lehetővé tehet komolyabb közös katonai kezdeményezéseket. A történelmi előzmények előtérbe helyezése, jelentőségük hangsúlyozása kiemelten fontos szerepet játszik a jelenkori együttműködés előmozdításában. A második világháború alatt, 1942-től, a Normandia-Nyeman névre hallgató közös francia–szovjet repülőszázad harcolt, egyetlen nyugat-európai alakulatként a Vörös Hadsereg kötelékében, a náci Németország légierejével.

2007 áprilisában ennek az együttműködésnek az emlékére szerveztek – először a második világháború vége óta – közös francia–orosz hadikiképzést „Normandia-Nyeman 07” néven, a franciaországi Mourmelon-ban. Az április 15. és 21. között zajló vezérkari-törzsvezetési gyakorlat „célja a francia–orosz katonai együttműködés elősegítése, a nézőpontok közelítése a békefenntartás kérdéseit illetően, a béketeremtést szolgáló akciótervek kidolgozása” volt egy elképzelt ENSZ-

[61] A közvéleménykutatások szerint csupán a lakosság 58%-a támogatta Franciaország reintegrációját a NATO katonai stuktúrájába (FGO [2009]).

békefenntartó művelet keretein belül (MIL [2007]). Jegyezzük meg, hogy Mourmelon helyszínül választása is történelmi okokra vezethető vissza, mivel 1916 áprilisától mintegy 45 000 orosz katona harcolt a francia fronton a németek ellen. Ma a Szent Nagy Ilaron orosz temető, illetve egy kisebb orosz ortodox templom található Mourmelon közelében.[62] A múlt század katonai együttműködéseinek emléke fontos helyet foglalt el a 2010-ben megrendezett Franciaország éve Oroszországban és Oroszország éve Franciaországban programsorozat keretében is. A francia Hadügyminisztérium Kommunikációs és Audiovizuális osztálya szerint fontos „visszaadni a történelmi francia–orosz kapcsolatok dinamikáját", aminek érdekében egy a Normandia-Nyeman repülőszázadról szóló és egy az első világháborúban harcoló orosz katonákról szóló dokumentumfilmet, illetve két fotókiállítást készítettek (ECPAD [2010a]). Szintén szimbolikus jelentősége volt annak, hogy tavaly egy francia katonai osztag is – a Normandia-Nyeman repülőszázad zászlaja alatt – felvonult május 9-én, a Nagy Honvédő Háborúban aratott győzelem emlékére rendezett jubileumi (65.) díszszemlén a moszkvai Vörös téren (ECPAD [2010b]).

A két ország rendszeresen tart közös haditengerészeti gyakorlatokat. 2008 januárjában az Atlanti-óceánon vett részt közös kiképzésen az orosz Csabanenko Admirális tengeralattjáró-elhárító és a francia Tourville rakétás fregatt legénysége (ARM [2008]), majd egy hónappal később a Földközi tengeren hadgyakorlatozott a Moszkva névre hallgató orosz rakétahordozó cirkáló és a francia La Fayette fregatt (RIA [2008a]). Természetesen francia hajók is jártak Oroszországban. 2009 novemberében például egy Mistral osztályú helikopter-hordozó tett látogatást Szent-Pétervár kikötőjében, megerősítve Oroszország vásárlási szándékát (FRO [2009a]). A második világháborúban aratott győzelem 65. évfordulóján pedig az Orosz Északi Flotta fő kikötőjében, Szeveromorszkban tartottak közös kiképzést (RIA [2010a]).

A két ország közötti bilaterális biztonságpolitikai együttműködésnek egy másik vetülete a hadiipar, amit a 2006. február 14-én aláírt a haditechnológia terén való kooperációról szóló szerződés tesz lehetővé (Rubinszkij [2007]). Az eredmények azonban igen korlátozottnak tekinthetőek. A hadászati repülőgépek terén még 2006 áprilisában felmerült együttműködés lehetősége, amely a civil repülőgépgyártásban elért sikerek ellenére,[63] a mai napig nem hozott eredményeket.

A helikoptergyártásban azonban már 2009 óta eredményesen kooperál egymással a Safran érdekeltségébe tartozó Turbomeca az „Orosz Helikopterek" nevű cégcsoporttal [Turbo [2009]). A Turbomeca egyébként még 2006-ban jelent meg az orosz piacon, amikor a Gazpromavia (Gazprom-csoport) helikoptereinek karbantartásáról kötött szerződést (Turbo [2006]). További eredményként értékelhetőek a nemrég megkezdett tárgyalások a francia Safran és az orosz helikoptergyártó Rosztvertol között, melynek értelmében a francia csúcstechnológia felhasználásával modernizálnák a MI-26-t, a világ legnagyobb szállítási kapacitásokkal rendelkező helikopterét (ARM [2010]).

---

[62] Az elhunyt katonák emlékére készült honlap: http://www.crdp-reims.fr/memoire/lieux/1GM_CA/cimetieres/russes/saint_hilaire.htm

[63] A Sukhoi Superjet-100, amelynek létrehozásában 2003 óta működik együtt az orosz Sukhoi egy sor francia céggel (Safran, Thales, Snecma), ma az orosz civil repülőgépgyártás egyik legnagyobb reménysége (Sukhoi [2011]).

A francia–orosz kapcsolatokban valódi fordulatpontot jelenthet a Mistral osztályú helikopterhordozó hadihajókról megkezdett tárgyalások sikere. A Szovjetunió felbomlása óta, a flottája modernizálásra képtelen Oroszország katonai vezetését a 2008-as Euronaval-kiállítás óta foglalkoztatják komolyabban a 199 m hosszúságú, 16 helikopter, 60 tank és egy 450 fős legénység szállítására alkalmas francia helikopter-hordozó hajók (Def [2010]). 2009 júliusában meghirdetett modernizációs program keretében mintegy 475 milliárd eurót szánnának az orosz hadierők reformjára 2020-ig, ezáltal óriási piacot biztosítva a külföldi befektetőknek is (Migault [2010]). A hosszadalmas (mintegy egy évig tartó), elsősorban a szakértők szintjén zajló érdekegyeztetés után, a Mistral hajókról szóló „exkluzív tárgyalások" megkezdését 2010. március 1-én jelentette be Sarkozy és Medvegyev, az orosz államfő háromnapos párizsi látogatása alkalmával. „Franciaország stratégiai partnerként tekint Oroszországra (…) Megállapodtunk, hogy a mai naptól fogva Franciaország és Oroszország exkluzív tárgyalásokat folytat négy Mistral helikopterhordozó hajóról, melyek közül az első Saint-Nazaire-ben fog elkészülni, ami természetesen nem jelenti azt, hogy a többi nem, hanem azt, hogy még tárgyalunk" (Sarkozy [2010a]). A tárgyalások egyik legproblematikusabb pontját éppen az jelentette, hogy a négy Mistral megépítése milyen arányban történjen, mivel mind a két fél saját hadiiparát szerette volna előnyben részesíteni. Végül, kompromisszumos döntés született. „Tavaly július 23-án megígértem Önöknek, hogy Saint-Nazaire-ben két hajó épülhet (…) ma aláírtuk a szerződést (…) én mindig hittem a hajóépítés jövőjében és soha nem fogadnám el a saint-nazere-i hajóépítő telep eltűnését (…) A mostani projekt mintegy hatmillió munkaórát és 1200 embernek biztosít majd munkát négy éven keresztül" – jelentette be a francia elnök Saint-Nazaire-ben 2011. január 25-én, miután aláírták a helikopterhordozók adásvételéről szóló szerződést (Sarkozy [2011a]). A „hatmillió munkaórát" eredményező orosz engedmény ára egy szélesebb körű technológiatranszfer volt, melynek értelmében ugyanolyan felszereltséggel fognak bírni az Oroszországnak szánt Mistral hajók mint amilyenekkel francia társaik is rendelkeznek (RIA [2011a]), annak ellenére, hogy korábban Sarkozy határozottan kijelentette: „a hajókat katonai felszerelés nélkül fogjuk eladni az oroszoknak" (Sarkozy [2010a]). Franciaország számára a Mistral-szerződés – a gazdasági szempontokon túl – szimbolikus és diplomáciai értékkel is bír. A NATO katonai parancsnokságába történő visszatérése után, Franciaországnak fontos volt hangsúlyozni külpolitikai önállóságát, mind a szavazói felé,[64] mind a külföldi partnerei (és így Oroszország) irányába is. Az Egyesült Államokban és a NATO vezetőségén belül aggodalommal szemlélik az orosz–francia tárgyalásokat, melyek sikeressége esetén először adhat el NATO-tagállam Oroszországnak katonai felszerelést (Gomart [2010a]). Jegyezzük meg, hogy két nappal a tárgyalások megkezdésének hivatalos bejelentése után, 2010. március 3-án, Anders Fogh Rasmussen a NATO főtitkára, abbéli reményét fejezte ki, miszerint a Mistral hajók „adásvétele a nemzetközi jogszabály- és követelményrendszernek megfelelően fog történni", miközben hangsúlyozta, hogy „Nicolas Sarkozy nem tájékoztatott ezt megelőzően erről a tranzakcióról" (RIA [2010b]). Említsük meg, hogy a Wikileaks

[64] Franciaország minél szélesebb mértékű külpolitikai mozgásterének biztosítása és a NATO-hoz való viszony igen fontos mozgósító erő Franciaországban. A Front National-t vezető Marine Le Pen így például, az elnöki választások közeledtével, kijelentette, hogy a választások megnyerése esetén kilépnek az atlanti szövetségből (RIA [2011b]).

szerint az Amerikai Egyesült Államok Védelmi Minisztériumában már 2010 februárjában elégedetlenül fogadták az újabb francia–orosz kooperációról szóló híreket. „Ez a megegyezés egy félreértelmezhető üzenet mind Oroszország, mind a közép- és kelet-európai szövetségeseink számára… akik még mindig nem bíznak Oroszországban és még nem tudják, hogy támaszkodhatnak-e igazán a nyugati világra", jegyezte meg Robert Gates, amerikai védelmi miniszter (RIA [2010c])[65]. A Szovjetunió fennhatósága alól felszabadult balti államok és Grúzia többször is aggodalmát fejezte ki a Mistral-ügylettel kapcsolatban. Litvánia védelmi miniszter asszonya, Rasa Juknevičienė például „elhibázott döntésnek tartja… amely semmi esetre sem jó hír Oroszország szomszédos államai számára (RIA [2010d), míg a grúz külügyminiszter szerint a Mistral-hajók orosz kézre kerülése egyenesen „veszélyeztetné Grúzia és a régió biztonságát" (RIA [2010e]).[66] Az Egyesült Államok kormánya pedig többször felvetette a francia féllel való konzultáció lehetőségét, elsősorban a technológia-transzferrel kapcsolatos kérdések tekintetében (RIA [2010f]). A Mistral osztályú helikopterhordozó hajók eladása tehát, a gazdasági szempontokon túl, Franciaország NATO-n belüli különleges státuszának megtartását is szolgálja, mely de jure megszűnt a NATO katonai parancsnokságába való visszatérésével, ugyanakkor hasonló tranzakciókkal és az Oroszországgal való „stratégia partnerség" kialakítása által mégis fenntartható de facto módon. Egy másik fontos szempont, hogy a Mistral-ügylet, sikeressége esetén, precedens értékűvé válhat az orosz-francia hadiipar számára és szélesebb körű együttműködést tehet majd lehetővé (Gomart [2011]). Franciaország indítékai között szerepelhet továbbá, hogy a tranzakció által egyfajta bizonyítékot tárjon a „hidegháborús paranoia által gyötört" közép- és kelet-európai államok elé, miszerint Oroszország nem jelent veszélyt az Európai Unió biztonságára (Zochowski [2010]), bár ennek a megközelítésnek láthattuk korlátait. Ezen problémakör megértése azonban az orosz-francia kapcsolatok regionális biztonságpolitikára gyakorolt hatásának elemzését teszi szükségessé.

2.3. Regionális együttműködés

Nicolas Sarkozy Franciaország külpolitikai súlyának növelését, Oroszországnak az európai biztonságpolitikai struktúrákba – akár indirekt módon, az orosz fél érdekei képviselete által – történő fokozatos beemelésével szeretné elérni és ezzel párhuzamosan törekedni az Amerikai Egyesült Államokkal való – Jacques Chirac elnöksége alatt megromlott – kapcsolatok javítására. „Lehetünk egyszerre Oroszország és az Amerikai Egyesült Államok barátai", foglalta össze Stanislas Laboulaye, Franciaország volt moszkvai nagykövete Sarkozy külpolitikájának lényegét (KMT [2008]). Az atlantizmus sikeres összeegyeztetése az Oroszországgal kialakítani kívánt kontinentális stratégiai partnerséggel, Franciaország külpolitikai mozgásterének

[65] A Wikileaks honlapján már nem elérhető az erről szóló diplomáciai jelentés, de az eredeti szöveg megtekinthető az alábbi honlapon: http://matiane.wordpress.com/2010/11/29/wikileaks-on-mistral-sale/

[66] Grúzia félelmeit nem enyhítette Vlagyimir Viszockij admirális azon kijelentése sem, mely szerint ha Oroszország már 2008 augusztusában rendelkezett volna a Mistral-hajókkal akkor „Negyven perc alatt lehetséges lett volna Grúziába irányítani csapatainkat" (KMT [2010a]).

kiszélesedéséhez, és végső soron az Európai Unión belüli helyzetének megerősödéséhez vezet. A bilaterális kapcsolatok létrehozásában és fenntartásában érdekelt Oroszország számára pedig a francia partnerség szorosabbá fogása kiváló lehetőség, hogy tovább erősítse alkupozícióit egy olyan Európai Unióval szemben, mely a 2004-es és 2007-es bővítések alkalmával egy sor, oroszellenességgel párosuló, atlantista külpolitikát képviselő tagállammal bővült.

A francia–orosz regionális együttműködésnek alapvetően két vetületét különböztethetjük meg: egyrészt, Franciaország az orosz érdekek „képviselőjeként" jelenik meg a már meglévő, de folyamatosan formálódó biztonságpolitikai struktúrákban és az európai diszkurzív térben, másrészt igyekszik az EU és Oroszország között létrejött, konkrét formát öltött együttműködéseket előmozdítani.

Az Európai Tanács soros elnökségét 2008 második félévében betöltő Nicolas Sarkozy sikeresen tudta növelni a francia diplomácia és főként személyes presztízsét az ötnapos kaukázusi krízis látványos – de nem túl hatékony – rendezésén keresztül, olyan Európai Unión belül, mellyel szemben az egyik legfőbb elvárás az állampolgárok körében pont a nemzetközi színtéren betöltött hangsúlyosabb szerep lenne[67] (Lukjanov [2009]). A francia (és a német) diplomácia, az orosz–grúz konfliktus „rendezését" követően, igen jelentékeny erőfeszítést fordított az Európai Unión belül egy oroszbarátabb politika elfogadtatására, illetve az orosz ellentámadást neo-imperializmusként interpretáló – elsősorban – közép- és kelet-európai tagállamok nézőpontjának finomítására. A Wikileaks forrásai szerint Franciaország egyenesen a Keleti Partnerség megvalósításának akadályozásával „fenyegette meg" Lengyelországot és mindazokat a tagállamokat, amelyek egy restriktívebb Oroszország-politikát szerettek volna folytatni az ötnapos kaukázusi háborút követően (EUobs [2011a]). Ezen politika továbbvitelének tekinthető, a francia államfő által 2008. október 8-án megrendezett eviani világpolitikai konferencián elmondott beszéd, mely Oroszország és az Európai Unió „természetes szövetségét" az európai „stabilitás, prosperitás és béke" feltételeként nevezi meg. A konferencia célja egyrészt az augusztusi orosz–grúz konfliktus után – elsősorban a közép- és kelet-európai államokban- jelentkező, Oroszországgal szembeni bizalomvesztés minimalizálása volt, másrészt az orosz nézőpont és érdekek fokozatos beemelése az európai biztonságpolitikáról szóló diskurzusba. Sarkozy hangsúlyozta, hogy „a megpróbáltatás ellenére… nem szabad, hogy az Európai Unió és Oroszország eltávolodjanak egymástól… Európa újabb kettéosztását eredményezve… mert hiszem, hogy Európa és Oroszország sorsa közös". A NATO keleti terjeszkedésére és a Jugoszláv-háborúkra utalva, a francai elnök megjegyezte, hogy „(…)el kell ismernünk, hogy Oroszország érdekeit sokáig nem vették figyelembe és egyenlőtlen partnernek tekintették a nyugati országok." (Sarkozy [2008a]). Sarkozy itt elsősorban saját Oroszország-politikájának legitimálására törekedett, melynek lényege éppen „az orosz érdekek" hangsúlyosabb figyelembevételét, illetve azoknak az euro-atlanti biztonságpolitikai struktúrákban való képviseletét jelenti.

Az orosz kül- és biztonságpolitika két fő mozgatórugójaként egyrészt a NATO keleti expanziójának megakadályozását, másrészt a jelenlegi európai védelmi rendszer felülvizsgálatát tekinthetjük. Ugyanakkor fontos megemlítenünk, hogy Oroszország

[67] Lásd: Melléklet 14

külpolitikai gondolkodásának horizontpontját mindig is az Egyesült Államokkal való stratégiai párbeszéd jelentette, így az európai szövetségeseire legfeljebb céljai elérése érdekében felhasználható eszközként tekint (Gomart [2007]), és ez alól Franciaország sem képez kivételt, amely viszont az Egyesült Államok egyfajta ellensúlyaként tekint Oroszországra.

A 2008 áprilisában tartott bukaresti NATO-csúcson Franciaország miután bejelentette visszatérését a szervezet katonai vezetőségébe, Németországgal egyetemben vétózta meg Grúzia és Ukrajna belépését a – NATO előszobájának számító - tagsági akciótervbe (MAP), ezáltal elhárítva, az Oroszország által „bekerítési kísérletként" értelmezett újabb NATO bővítést. Franciaország és Németország Oroszország-politikáját elsősorban a NATO hatáskörébe semmilyen módon nem tartozó, energetika- és gazdaságpolitikai szempontok határozzák meg, amelyeket semmiképpen sem szeretnének az Egyesült Államok és szövetségeseik (biztonság)politikai tényezőinek alárendelni (Lozansky [2008]). Mindez természetesen lehetővé tette, hogy Franciaország már rögtön az elején tisztázza, hogy karakteres, nem minden esetben az amerikaiak érdekeit szem előtt tartó politikát kíván képviselni a NATO-n belül. „Nem az Amerikai Egyesült Államoktól kapom utasításaimat (…) Nem szabad félniük az Európa és az Egyesült Államok közti kapcsolatoktól" (Sarkozy [2008a]). 2009 márciusában pedig Hervé Morin, francia védelmi miniszter egy interjúban úgy nyilatkozott, hogy a „NATO bővítésekor… figyelembe kell venni az Oroszországgal való kapcsolatokat. Ezek olyan dolgok, amelyekről nem lehet anélkül dönteni, hogy ne beszéltünk volna orosz szomszédainkkal" (EUobs [2009]). Ez természetesen nem jelenti azt, hogy Franciaország Oroszországgal az Egyesült Államok ellen szeretne összefogni: a Moszkvával való „stratégiai partnerség" csupán a francia külpolitika önállóságát és mozgásterének bővítését szolgálja.

A Dmitrij Medvegyev által, először 2008 júniusában Berlinben felvetett, közös európai biztonsági szerződésről szóló tervezethez való francia viszonyt is ezen külpolitikai megfontolás jellemzi. Az eviani világpolitikai konferencián miután Medvegyev, egyetértésben francia kollégájával, megfogalmazta a jelenlegi európai biztonságpolitikai rendszer kritikáját, részletesebben beszélt a Berlinben beharangozott új védelmi szerződés/szervezet tervezetéről.[68] Fontos megemlíteni, hogy a Medvegyev-terv (vagy Helsinki-2) a Bush-adminisztráció azon bejelentése után készült, miszerint rakétaelhárító rendszert telepítenének a Cseh Köztársaságba és Lengyelországba. Medvegyev az eviani konferencián Európa újabb felosztásával és a „szovjet idők fantomjainak" felidézésével vádolta Washingtont. „A legaggasztóbb kérdés, hogy a NATO katonai berendezések sorát telepíti közvetlenül határaink mellé és ezáltal újabb választóvonalakat hoz létre Európában" (Medvegyev [2008a]). A konkrétumokat alig tartalmazó és intézményi keretekről egyáltalán nem rendelkező Medvegyev-terv bejelentése alapvetően két politikai célt volt hivatott szolgálni rövid- és középtávon: egyrészt visszaállítani a kaukázusi konfliktus nyomán megrendült bizalmi viszonyokat az Európai Unió és Oroszország között, másrészt felhívni európai szövetségesei figyelmét a Bush-adminisztráció rakétaelhárító rendszerekről és a NATO keleti bővítéséről szóló terveinek tarthatatlanságára. Hosszú távon pedig,

[68] Kidolgozott formában csak 2009 november 29-én került nyilvánosságra. A tervezet megtekinthető az alábbi honlapon: http://www.kremlin.ru/news/6152

Oroszországnak az euro-atlanti biztonságpolitikai struktúrák átalakításában játszott jelentékenyebb szerepét irányozta elő (Kaczmarski [2008]). Sarkozy ugyan pozitívan fogadta orosz kollégája javaslatát, de mind az evian-i konferencián, mind Medvegyev 2010 márciusában párizsi látogatása alkalmával hangsúlyozta, hogy az európai védelmi rendszer megreformálása csupán az Egyesült Államok részvételével lehetséges a már meglévő intézményi keretek között. A francia elnök elsősorban a „csipkerózsika álmát" alvó Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezeten belüli konzultációt és a Medvegyev-tervvel foglalkozó csúcs összehívását javasolta, azonban ezt a tervet az EBESZ a 2008. december 5-én tartott ülésén elutasította. A 2010 októberében tartott deauville-i francia–orosz–német hármas találkozó során szintén előkerült Medvegyev kezdeményezése, melynek további tárgyalására a lisszaboni NATO-csúcsot (2010. november 19–20), illetve az EBESZ Asztanai-csúcsértekezletét[69] (2010. december 1–2.) jelölték meg (Déclaration AFR [2010]). Fontos megemlíteni, hogy Franciaország az Egyesült Királysággal 2010. november 2-án kötött, átfogó katonai együttműködésről szóló szerződése is figyelembe veszi az Oroszországgal való kapcsolatokat. A közösen kiadott nyilatkozat értelmében a szerződő felek „törekednek arra, hogy Oroszország és a NATO között hosszú távú partnerség jöjjön létre… és Lisszabonban egy olyan döntést fognak támogatni az európai rakétavédelmi rendszerről… amely lehetővé teszi az Oroszországgal való kooperációt" (Déclaration FB [2010] 22; 23). Sarkozy így a francia diplomácia és saját sikerének tekintette, hogy az orosz elnök elfogadta a NATO-csúcson való részvételt. „A mi [németek és franciák] felelősségünk, hogy mindenki megértse… a hidegháború véget ért és lehetőség van egy bizalmi viszony kiépítésére az oroszokkal" (Sarkozy [2010b]).

Az Obama-adminisztráció új Oroszország-politikájának kezdetét Joseph R. Biden, védelmi miniszter, 2009 februárjában, a Müncheni Biztonságpolitikai Konferencián elmondott beszéde jelentette („ideje volna megnyomni start gombot"), melynek nyomán nemcsak a START III-ról kezdődtek meg a tárgyalások, de a NATO-Oroszország Tanács is megkezdte újból a működését és az európai rakétavédelmi rendszerről is közeledni kezdtek az orosz–amerikai álláspontok (Schröder [2009]). A lisszaboni nyilatkozat 38. pontja értelmében pedig megállapodás született „az Oroszországgal való jövőbeni rakétavédelmi együttműködés lehetőségeinek megvizsgálásáról" (Lisbon SD [2010]). Sarkozy számára ezúttal is fontos volt a francia politikai önállóság szerepének hangsúlyozása az orosz–NATO kapcsolatok javulásában. „Franciaország visszautasított volna bármilyen, unilaterális döntéseken alapuló tervezetet… amely ellenséges lett volna Oroszország számára" (Sarkozy [2010b]). A „Medvegyev-terv" célja, Oroszország nagyobb mérvű integrálása – és ezáltal befolyásának növelése az euro-atlanti biztonságpolitikai struktúrákban – elsősorban az orosz–amerikai kapcsolatok függvénye maradt, melynek alakulásáról az Oroszország-NATO Tanács 2011 júniusi találkozója után lehet bővebb elemzést adni.

A francia–német törekvések Oroszország integrálására az európai védelmi rendszerbe megjelentek a 2011 februárjában tartott francia–lengyel–német hármas találkozón is. Sarkozy és Merkel, kihasználva a lengyel oroszpolitika érzelmi alapokról értelmi alapokra történt váltását, a „hidegháború emlékeinek hátrahagyását" és

[69] Sarkozy az utolsó pillanatban mondta le a jelentősebb eredmény nélkül zárult konferencián való részvételét (LM [2010]).

„deauville-i döntések” értelmében az Oroszországgal való közeledést javasolták. Bronislaw Komorowski, lengyel elnök, pedig felvetette a „weimari hármas”, kiegészítve az orosz elnökkel, „weimari négyessé” való bővítését (Weimar [2011]).

Franciaország természetesen törekszik az Oroszország és az EU között létrejött, konkrét formát öltött együttműködések előremozdítására. Dolgozatunkban a tudomány és a biztonságpolitika határai mentén elhelyezkedő űrkutatásban létrejött orosz-európai együttműködést, illetve az EUFOR csádi missziójában való orosz részvételt említhetjük.

Franciaország „vezető szereppel” rendelkezik az európai űrkutatásban: egyfelől a költségek mintegy 25%-át fedezi (SN [2011]), másfelől Francia Guyana, a rakétakilövések szempontjából igen kedvező elhelyezkedése lehetővé teszi, hogy az Európai Űrügynökség is itt működtesse űrközpontját. Ez a „vezető szerep" biztosítja számára, hogy az orosz-francia űrkutatás hagyományait – melyek egészen az űr békés felderítésében való együttműködésről szóló, 1966. június 30-án megkötött szerződésig vezethetőek vissza – beillessze az európai űrkutatásba (CNES [2006]). Jean-Jacques Dordain az Európai Űrügynökség francia igazgatója elismerte, hogy a pénzügyi megfontolások mellett politikai szempontok is szerepet játszottak abban, hogy az orosz Roszkoszmosszal közösen építik meg a Szojuz rakétahordozók felbocsátására alkalmas kilövő állomásokat (Spiegel [2011]). A tervek szerint a Szojuz hordozórakétákat 2012 májusában bocsátják fel Francia-Guyanából (RIA [2011c]). Jegyezzük meg, hogy ez a Roszkoszmosz és a francia Arianespace közti együttműködés további mélyülését is szolgálja. A francia cég a 2010 júniusában tartott Szentpétervári nemzetközi fórumon tíz Szojuz-típusú rakétahordozó megvásárlásáról írt alá szerződést, az Európai Űrügynökség projektjeinek kiszolgálása érdekében (Arianespace [2010]). A létrejött kooperáció fontosságát mutatja az is, hogy a Roszkoszmosz vezetőjét, Anatolij Perminovot 2011 áprilisában – Nicolas Sarkozy személyes közbenjárásával – a Francia Köztársaság Becsületrendjével tüntette ki a francia nagykövetség, az együttműködés érdekében végzett munkájáért (RIA [2011]).

Sarkozy az eviani konferencián „precedensértékűnek” nevezte Oroszország katonai részvételét az EUFOR csádi missziójában. Oroszország mintegy 100 katonával és négy helikopterrel vett részt a Franciaország számára kitüntetett fontosságú békefenntartó misszióban[70] 2008 áprilisától 2009 júliusáig[71] (RIA [2008a]; RIA [2009a]).

Az francia–orosz együttműködés természetesen ennél jóval hangsúlyosabb módon jelenik meg a nemzetközi politikai tér strukturálásában.

2.4. Együttműködés a nemzetközi politikai és pénzügyi térben

Az orosz és a francia külpolitikai gondolkodást mind a mai napig meghatározza a világhatalmi státusz elvesztéséből fakadó, a dolgozatrész bevezetőjében taglalt, „Jalta-

[70] Lásd a Stanislas Laboulaye-jaé, Franciaország volt moszkvai nagykövetével készült interjút (KMT [2010]).

[71] 2009 júliusától 2011 januárjáig az ENSZ MINURCAT missziója kötelékében dolgoztak együtt (UN [2011]).

és Koszovó-komplexus". Ezzel szorosan összefügg az unipoláris világrend konzekvens tagadása és egy többpólusú, multilaterális alapokon nyugvó nemzetközi politikai rendszer szükségességének hirdetése. Fontos azonban megemlíteni, hogy a francia oldalon a többpólusú világrendszer hirdetésének reálpolitikai vetülete van, míg az orosz vezetők retorikáját egy, a különböző kultúrák különbözőségét hangsúlyozó, civilizatórikus diskurzus kíséri.[72] Nicolas Sarkozy megválasztás után, a nagykövetek konferenciáján mondott beszédében nem csupán külpolitikájának főbb irányvonalait és célkitűzéseit határozta meg, de – részben illeszkedve a de Gaulle-i hagyományokhoz – a jelen nemzetközi politikai viszonyrendszer kritikáját is megfogalmazta. „A nemzetközi válságokra adott unilaterális válaszok kudarcra vannak ítélve (…) ugyanakkor, a multilaterális elvek alapján működő nemzetközi szervezetek, akár az ENSZ, akár a NATO nem képesek hatékonyan működni" (Sarkozy [2007c]). Az eviani világpolitikai konferencián tartott beszédében – hasonlóan az „unipoláris szindróma" végéről értekező Medvegyevhez – is ugyanez a kritikai hang köszön vissza: „(…) az egypólusú világrend (…) nem tudott felülkerekedni a jelenkor egyre inkább elszaporodó konfliktusain, az újonnan kialakuló globális kihívásokon (…) jelenleg egy radikálisan új helyzettel állunk szemben, a <<relatív nagyhatalmak>> korába léptünk (…) Európa és Oroszország nélkülözhetetlenek egymás számára és az új multipoláris világrend lényegi szereplői" (Sarkozy [2008a]). Oroszország partnersége és bevonása a multilaterális kormányzásba tehát egyrészt ellensúlyt képezhet az Egyesült Államok fölényével szemben globális szinten, másrészt felértékelné a francia diplomácia presztízsét – egy közös és koherens oroszpolitika megfogalmazására képtelen – Európai Unión belül. Oroszország számára a francia partnerség egyrészt, mint korábban említettük, az Európai Unión belüli alkupozíciók miatt fontos, másrészt lehetővé teszi számára, hogy az elsősorban nem a nyugati világ országaiból álló politikai szövetséges rendszerét nyugati partnerekkel is ki tudja egészíteni.

A nemzetközi konfliktusok megoldására, illetve az együttműködés intézményi kereteinek átalakítására tett francia-orosz kísérletekkel, funkciójuknak megfelelően, két külön részben foglalkozunk: külön a biztonságpolitikai és külön a nemzetközi pénzügyi rendszer körébe tartozó kérdésekkel. Fontosnak tartjuk leszögezni, hogy mivel mind Franciaország, mind Oroszország regionális hatalomnak tekintendő és külpolitikájuk irányvonalainak legfőbb keresztmetszetét, az euro-atlanti biztonságpolitikai régiót, már tárgyaltuk, jelen rész csupán két elemzési területre korlátozódik: az iráni nukleáris dosszié tekintetében kialakult orosz-francia álláspontok és a politikai multilateralizmus előmozdítására tett kísérletek bemutatása.

2.4.1. Politikai tér

A Nemzetközi Atomenergia Ügynökség által 2003 óta kritizált iráni atomprogramhoz való orosz viszonyt, a busehri atomerőmű építésében való részvétel miatt elsősorban gazdasági érdekek határozzák meg mind a mai napig,[73] míg Franciaországban

[72] Jevgenyij Primakov volt külügyminiszter és az orosz külpolitika egyik legbefolyásosabb teoretikusának; Vlagyimir Putyin megnyilvánulásai (pl.: a Líbia elleni katonai akciót a „középkori keresztes hadjáratokhoz" hasonlította (Putyin [2011a]).

[73] Alekszander Szadovnikov, Oroszország iráni nagykövete szerint „A közeljövőben be fogjuk fejezni a [busehr-i atomerőmű] projektet" (RIA [2011d]).

biztonságpolitikai kérdésként tekintenek rá. „Egy nukleáris fegyverrel rendelkező Irán számomra teljes mértékben elfogadhatatlan (…) úgy vélem, hogy a jelenlegi nemzetközi válságok közül ez a legsúlyosabb" (Sarkozy [2007c]). Ezzel szemben az orosz álláspontot sokáig Putyin alábbi kijelentése határozta meg: „Nincs arra vonatkozóan semmi információnk, hogy Irán atomfegyvert szeretne előállítani (…) éppen ezért abból indulunk ki, hogy Irán nem is szeretne rendelkezni atomfegyverrel" (Putyin [2007a]). A francia külpolitika egyik kiemelt célja így az ENSZ BT által elfogadott szankciókhoz[74] való orosz csatlakozás elérése volt. Az iráni nukleáris dosszié valamennyi francia–orosz csúcstalálkozón előkerült, de az orosz álláspont csupán 2010 tavaszára módosult és a 2010. június 9-én, Oroszország által is elfogadott, az ENSZ BT 1929-es határozatával öltött nemzetközi jogi formát. Ezt megelőzően, Medvegyev 2010 márciusában tett párizsi látogatásán „intelligens szankciókról" beszélt, amelyek semmiképpen nem irányulhatnak a civil lakosság ellen. Sarkozy megjegyezte, hogy „nézeteink nagyon közel állnak egymáshoz és ez rendkívül fontos" (Sarkozy [2010a]). Az orosz–francia nézetek konvergálásához azonban több, a francia diplomácián kívül álló, tényező járult hozzá: egyrészt, az Obama-adminisztráció által meghirdetett új politika az európai rakétavédelmi rendszer tekintetében, másrészt az orosz-iráni kapcsolatok 2009-től való megromlása, harmadrészt pedig a Medvegyev által meghirdetett új, modernizációs szövetségek létrehozására irányuló külpolitikai vonal hangsúlyosabbá válása (Pikayev [2010]). Fontos megemlíteni, hogy a szankciók következményeként Irán nem juthatott hozzá az orosz S-300-as légvédelmi rakétarendszerhez (CI [2010]). A deauville-i francia–német–orosz hármas találkozó során elfogadott nyilatkozatban pedig közösen szólították fel Iránt az ENSZ BT és a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség határozatainak teljesítésére (Déclaration AFR [2010]).

A francia külpolitika egyik sokat hangoztatott célkitűzése az ENSZ Biztonsági Tanácsának – az állandó és a nem állandó tagok körének – „szükségszerű bővítése", amely lehetővé tenné a nemzetközi politika világában kialakult erőviszonyok igazságosabb reprezentációját. Franciaország Németország, Brazília, India és Japán állandó tagságát, illetve Afrika és az arab világ képviseletét 2005 óta támogatja. 2008. március 27-én az Egyesült Királysággal közösen kiadott nyilatkozatban átmeneti reformokat sürgettek (ONU [2011]). Az orosz álláspont, bár direkt módon sosem ellenezte az ENSZ BT reformját, nagyon sokáig inkább lehetséges veszélyeire, mintsem előnyeire hívta fel a figyelmet. Vitalij Csurkov, Oroszország ENSZ-nagykövete, 2010 novemberében tett nyilatkozata szerint a „reform semmiképpen nem jelentheti a szervezet hatékonyságának csökkenését (…) és kontraproduktívnak tartjuk mindazon javaslatokat, amelyek a jelenlegi tagok hatásköreinek csökkentését irányozzák elő" (Ruvr [2010]). Oroszország egyre markánsabb módon megjelenő orientációja a BRICS[75] országok irányába, melyek közül elsősorban Brazília és India szeretne állandó tagja lenni az ENSZ BT-nek, változásokat hozhat az orosz álláspont tekintetében is. Ezen elképzeléseket támasztja alá a BRICS országok 2011. április 14-én tartott csúcsértekezlete után elfogadott, az ENSZ reform szükségességéről szóló, illetve Brazília és India ENSZ BT tagságát támogató, nyilatkozat (CNA [2011]). (A dolgozat

[74] ENSZ BT 1737, 1747, 1803, 1835 számú határozatai

[75] Brazília, Oroszország, India, Kína és Dél-Afrika.

írásának időpontjában azonban nem határozható meg, hogy ezen változások milyen módon tükröződnek majd az orosz–francia kapcsolatokban.)

2.4.2. Egy új monetáris rendszer felé?

A globális pénzügyi válság mind Franciaországban, mind Oroszországban a jelenlegi nemzetközi politikai és gazdasági erőviszonyok, illetve az általuk meghatározott nemzetközi struktúrák – részben az intervencionista gazdaságpolitika hagyományaiból, részben az unipoláris világrend politikai elutasításából táplálkozó – kritikáját váltotta ki. Az orosz-francia együttműködés nemzetközi gazdaságpolitikai szinten történő vizsgálatának aktualitását a konvergáló érdekeken túl a G8/G20 2011-es francia elnöksége adja.

A világgazdasági válság „kitörése" után nem sokkal tartott eviani világpolitikai konferencián mind Sarkozy, mind Medvegyev élesen bírálta a fennálló nemzetközi pénzügyi rendszer két alapvető aspektusát: egyrészt a lebegő árfolyamrendszerből adódó „önszabályozó jellegét", másrészt az Egyesült Államok által dominált, a nemzetközi pénzügyi rendszert alkotó institucionális rendet. „A 21 században élünk és 20. századi intézményeink vannak (…) a mostani válság szinte karikatúraszerűen mutat rá erre. Franciaország és az európai elnökség jelenleg azon dolgozik, hogy egy koordinált és globális választ adjon rá (…) Ez a célja annak a kibővített G8 formátumnak, aminek megtartását még az idei év vége előtt szükségesnek tartom. Szeretném megköszönni Dmitrij Medvegyevnek, hogy megértette ezen kezdeményezés fontosságát és, hogy Oroszország késznek mutatkozik benne részt venni" (Sarkozy [2008a]).

Nicolas Sarkozy, részben az európai biztonsági struktúra megreformálását célzó Helsinki-2 terv pártolásával, részben az orosz–grúz konfliktus után tanúsított „megengedő" európai magatartás kialakításával igyekezett megszerezni orosz kollégája támogatását egy új, alapvetően gazdasági kérdésekkel foglalkozó nemzetközi fórum összehívása érdekében. Medvegyev elnök a deauville-i francia–német–orosz csúcstalálkozó alkalmával tartott közös sajtótájékoztató alkalmával így emlékezett vissza: „A G20[76] alapvetően Sarkozy elnök munkájának köszönhetően jelenhetett meg. Azt mondta nekem: „Kedves Dmitrij, beszéltem George Bush elnökkel és arra kértem, hogy egy kibővített nemzetközi fórumot hívjon össze… és mi már a találkozót megelőzően elkezdtük [Franciaországgal] közelíteni álláspontjaikat" (Medvegyev [2010b]). Az orosz elnök kritikája így nagy vonalakban megegyezett francia kollégájáéval: „Az egypólusú világgazdasági modell már a 90-es évek ismétlődő válságaival bebizonyította működésképtelenségét. A rendszer alappillérei, a Kereskedelmi Világszervezet és a Nemzetközi Valutaalap mára elvesztették hitelességüket(…)és a jelenlegi formájában működő G8 sem elégséges(…) Éppen ezért támogatom Nicolas Sarkozy elnök azon javaslatát, hogy létrejöjjön egy multilaterális fórum a jelenlegi nemzetközi pénzügyi rendszer kihívásainak megtárgyalására" (Medvegyev [2008a]).

A G20 állam- és kormányfők szintjén történő összehívására végül 2008. november 15-én került sor George W. Bush amerikai elnök meghívására, de

[76] A G20 gazdasági- és pénzügyminiszterek szintjén 1999 óta létezik (Brookings [2008]).

alapvetően francia-brit kezdeményezésre. A dollár aranyra válthatóságának megszüntetésével, 1971. augusztus 15-én létrejött jelenlegi lebegő nemzetközi árfolyamrendszer valamilyen módon történő keretek közé szorítása, illetve ezzel összefüggésben a szabad tőkeáramlás nagyobb mérvű szabályozása, a dollár mint világpénz megkérdőjelezése, az adóparadicsomokkal szembeni fellépés, a morális kockázat veszélyének csökkentése a bankrendszerben, illetve a Nemzetközi Valutaalap kvótarendszerének fokozatos „demokratizálása" elsősorban a „fejlődő óriások" (Kína, India, Brazília) javára képzik a G20 napirendjének főbb pontjait, amelyek mentén a tagállamok közti esetleges kooperáció vagy éppen törésvonalak meghatározhatóak. Dolgozatunkban ezen kérdéscsoportok, illetve a mostani francia G8/G20 elnökség által meghatározott célkitűzések mentén vázoljuk fel a francia–orosz együttműködés lehetőségeit.

Nicolas Sarkozy, 2010 június 19-én, a 13. szentpétervári nemzetközi gazdasági fórum tiszteletbeli vendégeként ismertette az orosz közönség előtt a következő évi francia G8/G20 elnökség főbb irányvonalait: egyrészt, a bankrendszerre vonatkozó nemzetközi szabályok szigorítása, amelybe beletartozik a bankok és a nemzetközi pénzügyi tranzakciók megadóztatása és az adóparadicsomokkal szembeni fellépés, másrészt a nemzetközi monetáris rendszer nagyobb mérvű regularizációja, illetve a dollár világpénz szerepének megkérdőjelezése, harmadrészt pedig a nyersanyag- és a mezőgazdasági termékek áringadozásának csökkentését szolgáló szabályrendszer kidolgozása. „Szeretném ha Franciaország és Oroszország közösen állna ki egy új nemzetközi monetáris rendszer létrejöttének érdekében" (Sarkozy [2010e]).

A francia elnök, kisebb változásokkal, ugyanezt a három célkitűzést emelte ki 2011 január 24-én, a francia elnökség hivatalos kezdete alkalmával tartott beszédében. Sarkozy, fontosnak tartotta megemlíteni, hogy „Medvegyev elnök megígérte, hogy különösen nagy erőfeszítésekkel fogja támogatni a francia elnökséget ezen célkitűzések elérésében" (Sarkozy [2011b]).

Oroszország számára a francia javaslatok közül főként az új monetáris pénzügyi rendszer alapjainak lefektetése lehet érdekes, amit Sarkozy beszédében a következő módon határozott meg: „Nagyon egyszerű az álláspontunk, egy mondatba összefoglalva: az új gazdasági hatalmak létrejötte természetes módon maga után vonja az új nemzetközi pénzek megjelenését" (Sarkozy [2011b]). Oroszország számára a Szovjetuniót követő időszak egyik legfájdalmasabb momentuma a volt tagköztársaságok azon egyoldalú döntése volt, amelynek értelmében a rubel helyett saját pénznemeket vezettek be (Dabrowski [1995]). A dolgozat első felében ismertettük Oroszország azon törekvéseit, hogy létrehozza saját Nemzetközi Pénzügyi Központját, mely egyrészt a befektetési környezet javítását, másrészt a rubel regionális befolyását lenne hivatott szolgálni. Szintén a rubel szerepének erősödéséhez vezethet, sikeressége esetén, a fehérorosz-orosz-kazah vámunió. Szintén Oroszország érdekeit szolgálhatja Kína nagyobb mérvű bevonása a nemzetközi pénzügyi rendszerbe, amit Sarkozy az IMF SDR kosár Kína és más feltörekvő nagyhatalmak nemzeti valutáival történő kibővítésével képzel el. Egy ilyen kibővítésnek azonban minimum feltétele, hogy a szóban forgó ország pénze konvertibilis legyen és a tőkeszámlának is konvertibilisnek kell lennie. Ennek megvalósulás Kína esetében a jüan jelentős mértékű felértékelődéséhez vezethetne és kérdéses hogy az exportorientált gazdasággal

rendelkező és éppen ezért a jüan alulértékelésében érdekelt Kína mennyiben érdekelt a globális likviditásmenedzselés ilyen jellegű átalakításában.

A francia elnökség második célkitűzése, a nemzetközi bankrendszer nagyobb mérvű felügyelete, illetve a nemzetközi pénzügyi tranzakciók megadóztatására vonatkozó terv utóbbi pontja a francia-orosz érdekek törésvonalaként jelenik meg. Ennek oka, hogy Oroszországnak, mint relatíve tőkeszegény országnak nem érdeke a nemzetközi tőkeáramlás lelassulását maga után vonó adónem megjelenése (LRA [2010]).

A nyersanyagok és a mezőgazdasági termékek világpiaci árának szabályozását célzó rendszer felállítása szintén nem konvergál az energiahordozók magas világpiaci árán nyugvó orosz gazdaság érdekeivel. A nyersanyagkészletek nagysága körüli, illetve az energiaszolgáltatásban felmerülő bizonytalanságok pozitív árformáló hatással bírnak az orosz energiahordozókra is. Jelen rendszer „biztonságosabbá tétele" a fogyasztók érdekeit szolgálná, nem pedig a termelőkét.

2.5. Értékelés

A francia–orosz biztonságpolitikai együttműködés hangsúlyosabbá válása, a „stratégiai viszonyra" való törekvés, lehetővé teszi Franciaország számára a NATO-n belüli független politika megőrzését azután is, hogy visszatért a szervezet katonai parancsnokságába. A két ország közti kapcsolatok szorosabbá válása egyrészt az egyre gyakoribbá váló közös hadgyakorlatokban, másrészt a hadiipari együttműködésről szóló kezdeményezésekben jelenik meg. Dolgozatunkban részletesen foglalkoztunk a négy Mistral helikopterszállító hajóról szóló francia-orosz tárgyalásokkal, amelyek mind Washingtonban, mind számos európai szövetségesében nyugtalanságot keltettek. Nicolas Sarkozy külpolitikájának jellegzetessége, hogy „egyszerre szeretne Oroszország és az Amerikai Egyesült Államok barátja lenni". Az amerikai–orosz kapcsolatok javulása ezt jelenleg lehetővé teszi. Kérdés, hogy meddig marad nyomva tartva a „reset" gomb?

Az francia–orosz „stratégiai kapcsolat" kialakítására tett kísérletek ugyanakkor negatívan hatottak ki a közös európai védelmi politika kilátásaira, mivel felerősítették a szovjet fennhatóság alól felszabadult és az orosz imperializmus újjáéledése miatt aggódó európai államok bizalmatlanságát az „oroszbarátként" elkönyvelt nyugat-európai államokkal szemben. Franciaországnak mindennekelőtt egy közös európai Oroszország-politika kialakítására kellene törekednie, az orosz–francia „speciális kapcsolat" felerősítését ennek a szempontrendszernek alárendelni.

Sarkozy orosz politikájának sikerét beárnyékolja az orosz–grúz konfliktus „befagyása" is, mivel a francia államfő és orosz kollégája által elfogadott közös béketerv ellenére Abháziát és Dél-Oszétiát Oroszország egyoldalúan elismerte és mindkét területen 3800 katonát állomásoztat (Klein [2009]). Oroszország politikája nagy valószínűséggel nem fog változni a közeljövőben a „kaukázusi konfliktussal" kapcsolatban, mivel 2010 augusztusában egy S-300-as légvédelmi rakétarendszert telepítettek Abházia területére (RT [2010a]). „Még sok rendezetlen kérdés van hátra" – kommentálta a francia államfő a kaukázusi helyzet fejleményeit a lisszaboni NATO-csúcs alkalmával (Sarkozy [2010b]).

Említsük meg, hogy a francia–orosz együttműködés nem hozott különösebb sikert a hegyi-karabahi konfliktus megoldására létrehozott, amerikai, francia és orosz képviselőkből álló, EBESZ Minszk-csoporton belül sem. Sarkozy nem említette még a konfliktus létét sem a beiktatása után tartott nagykövetek konferenciáján, és az EBESZ Asztanai-csúcsértekezletén – mely kiemelten foglalkozott hegyi-karabah kérdésével – való részvételt az utolsó pillanatban mondta le (LM [2010]). Az Azerbajdzsán és Örményország viszonyát megmérgező „befagyott konfliktus" kérdésében komolyabb előrelépés így nem történt, „kezelése" egyre inkább Oroszország hatáskörébe került (Majidli [2011]). Koszovó és Transznisztria tekintetében szintén nem közeledtek egymáshoz a francia és orosz álláspontok.

Összefoglalásképpen elmondhatjuk, hogy Franciaország, viszonylag sikeres Oroszországhoz fűződő bilaterális kapcsolatait, nem tudta felhasználni az európai régió biztonságpolitikai kihívásainak rendezésére, illetve egy egységes, az Európai Unió szintjén megvalósuló, Oroszország-politikai kialakítására. A lisszaboni NATO-csúcs sikere és az európai rakétavédelmi rendszer kialakításában való amerikai-orosz kooperáció lehetőségének felmerülése elsősorban az amerikai külpolitikában bekövetkezett változásoknak tudható be.

Mint dolgozatunkban többször kiemeltük, mind Oroszország, mind Franciaország regionális hatalmak és külpolitikai orientációjuk – leszámítva az európai régiót – is igen különböző (Gomart [2011]). Dolgozatunkban, az iráni nukleáris dossziét például véve, bizonyítottuk, hogy az orosz-francia nézőpontok esetleges közeledése elsősorban, a köztük levő bilaterális kapcsolatokon túlmutató, külső faktoroknak köszönhető.

A dolgozat kitekintéseként tárgyalta nemzetközi pénzügyi reform, illetve a G8/G20 francia elnökség eddigi tevékenységét azonban ennek értékelését a dolgozat írásának időpontjában, még nem áll módunkban megfogalmazni. Kérdés, hogy Kína milyen mértékben lesz kompromisszumképes, milyen mértékben mérgesedhet el a közte és az Amerikai Egyesült Államok között zajló „valutaháború". Kérdés továbbá, hogy Oroszország külpolitikai orientációját milyen mértékben fogja meghatározni a BRICS csoportban való részvétele és hogyan tudja ezt összekapcsolni a „nyugati világgal" fenntartott kapcsolataival.

Fontos látni, hogy a választásokra készülő Nicolas Sarkozy számára a nemzetközi színtéren való minél sikeresebb szereplés belpolitikai okokból is fontos. Ez arra enged következtetni, hogy látványos, ám hosszú távon kevésbé érdekes kompromisszumos döntések fognak születni a franciaországi G8/G20 csúcson a nemzetközi pénzügyi rendszer reformja terén.

Nicolas Sarkozy, részben pragmatikus hozzáállásának, részben a politikai viszonyok szerencsés alakulásának köszönhetően (amerikai–orosz, illetve lengyel–orosz közeledés), sikeresen tudott egyensúlyozni az általa meghirdetett atlantista irányvonal és a de Gaulle-i hagyományokon nyugvó kontinentális orientáció között. Franciaország külpolitikája ennek köszönhetően több lábon áll, a francia érdekek több fórumon kerülnek meghallgatásra, ugyanakkor ezek megfogalmazása kevésbé markáns módon jelenik meg. Jean-Cristophe Cambadélis szavaival élve: „Nicolas Sarkozy mindenhol

jelen van … külpolitikánk azonban nehezen kiolvasható” (Cambadélis [2010]). Az Oroszországgal megcélzott „stratégiai partnerség” kialakításához ez valószínűleg kevésnek fog bizonyulni, de Párizs eszközszerű használatához éppen elég lesz.

Irodalomjegyzék

I. Monográfiák

Gazdag Ferenc [1996]: Franciaország története 1945-1995, Zrínyi Kiadó, Budapest
Horváth Zoltán-Ódor Bálint [2008]: Az Európai Unió szerződéses reformja, HVG-ORAC Kiadó, Budapest
OCDE [2009]: Études économiques de l'OCDE : Fédération de Russie 2009*,* OECD Publishing

II. Tanulmányok

Bayou, Céline [2009]: Nord Stream ou la politique européenne à l'épreuve 01.10.2009, In: Revue Regard sur l'Est, In: http://www.regard-est.com/home/breve_contenu.php?id=1007
Bendik, Solum Whist [2008]: Nord Stream: Not Just a Pipeline An analysis of the political debates in the Baltic Sea region regarding the planned gas pipeline from Russia to Germany, Fridtjof Nansen Institute, FNI Report, November, Lysaker, Norway, In: http://www.fni.no/doc&pdf/FNI-R1508.pdf
Barbé, Esther [2007]: L'EU et son voisinage en Méditerranée, In: Les banlieues de l'Europe: les politiques de voisinage de l'Union européenne (dir. Jacques Rupnik), Sciences Po Press
Dabrowski, Marek [1995]: The Reasons of the Collapse of the Ruble Zone, Center for Social and Economic Research, Case Research Foundation, Warsaw, In: http://www.case.com.pl/upload/publikacja_plik/3460035_058e.pdf
Dubien, Arnaud [2010]: Nicolas Sarkozy et la Russie, ou le triomphe de la *Realpolitik,* Revue internationale et stratégique, 2010/1 n° 77, p. 129-131
Gomart, Thomas [2007]: Two years into Dmitry Medvedev's first term as Russian president: changes in Russia's foreign policy, In: EU-Russia Relations –Toward a way out of depression, Center for Strategic International Studies
Götz, Roland [2008]: A pipeline race between the EU and Russia, In: Pipelines, Politics and Power, Centre for European Reform, London
Jean-Christophe ,Cambadélis [2010]: Nicolas Sarkozy est partout, la France est nulle part, Revue internationale et stratégique, 2010/1 n° 77, p. 79-85

Kaczmarski, Marcin [2008]: The Russian proposal for a new European security system, In: http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2008-10-16/russian-proposal-new-european-security-system
Kiss, Szilvia [2010]: Franciaország –Pragmatikus üzleti szemlélet és kulturális nagyrabecsülés, In: Kelet-Európa Tanulmányok VI. szám (2010)
http://www.fakprojekt.hu/docs/05%20-%20Kiss.pdf
Klein, Margarete [2009]: Russia's Plan for a New Pan-European Security Regime: A Serious Proposal or an Attempt at Divison Russian Analytical Digest, no. 55 (February 18, 2009)
Larionova, Marina-Nagornov, Vitaly [2010]: Making the Most of the Partnership for Modernisation, In: The EU-Russia Centre Review, n°15, In: http://www.eu-russiacentre.org/wp-content/uploads/2008/10/EURC_review_XV_ENG.pdf
Lozansky, Edward [2008]: No MAP for Georgia and Ukraine, In: http://russiaprofile.org/experts_panel/a1228495742.html
Majidli, Ilgar [2011]: Nagorno-Karabakh Problem After Astana Summit, In: http://www.eurasiacritic.com/articles/nagorno-karabakh-problem-after-astana-summit
Mandil, Claude [2008]: Sécurité énergétique et Union Européenne –Propositions pour la présidence française, Rapport au Premier Ministre, In: http://www.gouvernement.fr/sites/default/files/legacy/8-04-21_Mandil_Rapport_au_Premier_ministre_final.pdf
Migault, Philippe [2010]: Salon Euronaval, Dossier Mistral - Russie : Une « marine Potemkine » ? In: http://www.affaires-strategiques.info/spip.php?article4107
Neascu, Marius-Cristian and Negut, Silviu [2010]: Gas Pipelines War, In: Revista Romana de Geografie Politica, vol°12, n°1, pp. 29-46
Nocetti, Julien [2011]: <<e-Kremlin>>: Pouvoir et Internet en Russie, In: Russie.Nei.Visions, n°59, Institut francais des relations internationales
Рубинский, Юрий [2007]: Диалог Москва – Париж продолжается, Международная жизнь, n°12.
Rutland, Peter [2007]: Russia and the WTO: One Step Forward, One Step Back, In: Russian Analytical Digest, n°24
Utkin, Sergey [2010]: Visa-Free: Modernising the Russians, In: The EU-Russia Centre Review, n°15, In: http://www.eu-russiacentre.org/wp content/uploads/2008/10/EURC_review_XV_ENG.pdf
Xypaki, Maria [2007]: SHTOKMAN FIELD CENTRE FOR RUSSIA AND EURASIA ENERGY PROGRAMME
In:http://kms1.isn.ethz.ch/serviceengine/Files/ISN/47277/ipublicationdocument_singledocument/27c243cc-2cab-4633-8cfd-7b8db5f8b935/en/Shtokman+Field_2_.pdf
Zochowski, Piotr [2010]: Russia's interest in the Mistral: the political and military aspects, Centre for Eastern Studies, n°41, In: http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2010-10-11/russias-interest-mistral-political-and-military-aspects

III. Publicisztika, hírek

Boursier [2009]: GDF Suez: Il faut tirer les lecons de la crise 23.01.2009

In:http://www.boursier.com/actions/actualites/news/gdf-suez-il-faut-tirer-les-lecons-de-la-crise-316847.html
Brookings [2008]: The G-20 Summit: What's It All About? In: http://www.brookings.edu/opinions/2008/1027_governance_rieffel.aspx
CHS [2009]: La SNCF lance sa campagne en Russie In:http://www.challenges.fr/actualites/entreprises/20090403.CHA2678/la_sncf_lance_sa_campagnede_russie.html
CI [2010]: Pas de missiles S-300 pour Téhéran In:http://www.courrierinternational.com/breve/2010/09/24/pas-de-missiles-s-300-pour-teheran
CNA [2011]: BRICS nations call for UN Security Council reform In: http://www.channelnewsasia.com/stories/afp_world/view/1122790/1/.html
EB [2007]: EADS : Le russe VTB sort du capital au profit de l'UAC
http://www.easybourse.com/bourse/international/article/4892/eads-le-russe-vtb-sort-du-capital-au-profit-de-luac.html
Echos [2010]: EDF étudie un partenariat nucléaire avec le russe Rosatom In: http://archives.lesechos.fr/archives/2010/LesEchos/20631-90-ECH.htm
Euobs [2009]: Paris, US advisors back Russian veto over NATO enlargement In: http://euobserver.com/9/27789
EUobs [2011a]: Cablegate: France bullied Poland over Georgia war In: http://euobserver.com/891/31941
Euobs [2011b]: [Comment] Money talks in EU-Russia relations In: http://euobserver.com/24/31920
Euractiv [2009]: No EU funding for Nabucco, says Merkel In: http://www.euractiv.com/en/energy/eu-funding-nabucco-merkel/article-179883
Euractiv [2010a]: Expert: Turkmenistan is unreliable partner for Nabucco In:http://www.euractiv.com/en/energy/expert-turkmenistan-unreliable-partner-nabucco-interview-494342
Euractiv [2010b]: EU backs Russia's WTO bid at 'best ever summit'In: http://www.euractiv.com/en/global-europe/eu-backs-russias-wto-bid-best-ever-summit-news-500397
ER [2010]: La construction du centre spirituel orthodoxe russe de Paris débutera en 2012 http://www.egliserusse.eu/blogdiscussion/La-construction-du-centre-spirituel-orthodoxe-russe-de-Paris-debutera-en-2012_a742.html
FRO [2009]: La marine russe convoite le «Mistral», In: http://www.lefigaro.fr/international/2009/11/27/01003-20091127ARTFIG00025-la-marine-russe-convoite-le-mistral-.php
FRO [2009b]: Total et GDF s'intéressent au projet Nord Stream, In: http://www.lefigaro.fr/societes/2009/01/23/04015-20090123ARTFIG00364-total-et-gdf-s-interessent-au-projet-nord-stream-.php
FRO [2009c]: Un géant germano-russe se dresse face à Areva In:http://www.lefigaro.fr/societes/2009/03/04/04015-20090304ARTFIG00288-un-geant-germano-russe-se-dresse-face-a-areva-.php
FRO [2009d]: Alstom et la SNCF à l'offensive en Russie

In: http://www.lefigaro.fr/societes/2009/03/31/04015-20090331ARTFIG00250-alstom-et-la-sncf-a-l-offensive-en-russie-.php
FRO [2010a]: L'Oréal inaugure sa première usine en Russie
In: http://www.lefigaro.fr/societes/2010/09/23/04015-20100923ARTFIG00698-l-oreal-inaugure-sa-premiere-usine-en-russie.php
FRO [2011a]: Les revenus de Danone portés par le russe Unimilk
In: http://www.lefigaro.fr/societes/2011/04/14/04015-20110414ARTFIG00449-les-revenus-de-danone-portes-par-le-russe-unimilk.php
FRO [2010b]: Siemens et Alstom s'affrontent en Russie
In: http://www.lefigaro.fr/societes/2010/10/07/04015-20101007ARTFIG00803-siemens-et-alstom-s-affrontent-en-russie.php
FRO [2010c]: Eurostar : Londres déboute Alstom
In: http://www.lefigaro.fr/societes/2010/10/29/04015-20101029ARTFIG00631-eurostar-londres-deboute-alstom.php
JDF [2008]: Paris termine en baisse
In:http://www.jdf.com/indices/2008/03/20/02003-20080320ARTJDF00005-repli-attendu-a-paris.php
KMT [2007]: Путин и Саркози поговорили по телефону
In: http://www.kommersant.ru/News/999540
KMT [2008]: «Мы можем быть другом и России, и США» Посол Франции в РФ Станислас де Лабуле дал итоговое интервью “Ъ
In: http://www.kommersant.ru/doc/1098923
KMT [2010a]: Франция согласилась продать России вертолетоносец Mistral
In: http://www.kommersant.ru/doc/1318439?themeid=189
KMT [2010b]: "Наши таланты дополняют друг друга"
In: http://www.kommersant.ru/doc/1375225
KMT [2010c]: Опытные образцы
In: http://www.kommersant.ru/doc/1375224
KMT [2010d]: Два года России во Франции
In: http://www.kommersant.ru/doc/1330720
KMT [2010e]: Президенты России и Франции выписали себе повестку в Канаду
In: http://www.kommersant.ru/doc/1390063?themeid=189
Lib [2003]: Tournée Générale en Russie
In: http://www.liberation.fr/economie/0101465706-tournee-generale-en-russie
Lemoci [2010]: Alstom va construire une société commune de locomotives électriques au Kazakhstan
In: http://www.lemoci.com/28559-transport-alstom-va-construire-soci%C3%A9t%C3%A9-locomotives-%C3%A9lectriques-au-kazakhstan
LM [2010]: OSCE : M. Fillon remplace M. Sarkozy, au grand dam des Kazakhs
In:http://www.lemonde.fr/europe/article/2010/12/01/osce-m-fillon-remplace-m-sarkozy-au-grand-dam-des-kazakhs_1447535_3214.html
LRA [2010]: Sarkozy scelle le rapprochement avec Moscou dans la pierre
In:http://larussiedaujourdhui.fr/articles/2010/06/21/sarkozy_scelle_le_rapprochement_avec_moscou_dans_la_pierre.html
LRA [2011a]: Sberbank et BNP Paribas ensembles?
In:http://larussiedaujourdhui.fr/articles/2011/03/31/alliance_possible_entre_sberbank_et_bnp_paribas_12076.html

LRA [2011b]: Le Kremlin fait avaler la pilule protectionniste aux étrangers
In:http://larussiedaujourdhui.fr/articles/2011/02/09/le_kremlin_fait_avaler_la_pilule_protectionniste_aux_etrangers_11882.html
LRA [2011c]: Un Auchan russifié débarque en France
In:http://larussiedaujourdhui.fr/articles/2011/04/01/un_auchan_russifie_debarque_en_france_12083.html
NEU [2010a]: Nabucoo oui, mais… Écrit par la délégation GDF Suez
In: http://www.nouvelle-europe.eu/eurechos/points-de-vue/nabucco--oui-mais....html
NewsB [2010]: La vente de 10% de la banque russe VTB va débuter le 7 février
http://www.news-banques.com/la-vente-de-10-de-la-banque-russe-vtb-va-debuter-le-7-fevrier-agences/012162724/
OSW [2010]: Gazprom taking a tougher stance on Lithuania
In: http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/eastweek/2010-09-01/gazprom-taking-a-tougher-stance-lithuania
Reuters [2011]: UPDATE 2-Russian car sales seen at pre-crisis peak in 2012
http://www.reuters.com/article/2011/01/13/russia-autos-sales-idUSLDE70C0UX20110113
RIA [2005]: Baltic gas pipeline: Moscow turns the tables
http://en.rian.ru/analysis/20050916/41417832.html
RIA [2007a]: Vérifications concernant Total à Khariaga: le groupe français s'en sort à peu de frais
In: http://fr.rian.ru/business/20070330/62844527.html
RFI [2010a]: Poutine à Paris : Moscou veut le «Mistral» avec sa technologie
In: http://www.rfi.fr/france/20100611-poutine-paris-moscou-veut-le-mistral-technologie
RIA [2007b]: La Société de chemins de fer russes : plus de 10.000 nouvelles voitures de passagers avant 2015
In: http://fr.rian.ru/russia/20070919/79732297.html
RIA [2007c]: Chemins de fer: Alstom construira des trains rapides pour la ligne Saint-Pétersbourg
In: http://fr.rian.ru/business/20070905/76896239.html
RIA [2008a]: Tchad-RCA: la Russie participera à l'opération de paix de l'UE
In: http://fr.rian.ru/world/20080430/106280112.html
RIA [2009a]: Tchad: le contingent russe assume le gros des opérations aériennes de l'ONU
In: http://fr.rian.ru/world/20090729/122499082.html
RIA [2009b]: Coentreprise russo-française pour distribuer l'énergie thermique en Russie
In: http://fr.rian.ru/energetics/20091127/185578903.html
RIA [2009c]: France-Russie: partenaires dans des projets énergétiques de taille
In: http://fr.rian.ru/business/20090915/123110534.html
RIA [2009d]: France's EDF joins South Stream gas project
In: http://en.rian.ru/world/20091127/157007570.html
RIA [2009e]: Посол Франции: РФ следовало бы участвовать в модернизации ГТС Украины
In: http://www.rian.ru/economy/20090415/168217520.html

RIA [2010a]: Под Североморском пройдут совместные учения кораблей ВМС РФ и Франции
In: http://www.rian.ru/defense_safety/20100304/212197942.html
RIA [2010b]: Mistral: la vente doit être conforme aux règles internationales
In: http://fr.rian.ru/world/20100303/186176435.html
RIA [2010c]: Mistral pour la Russie: Washington a exprimé des inquiétudes
In: http://fr.rian.ru/world/20101129/187988416.html
RIA [2010d]: Mistral pour la Russie: une "erreur" selon la Lituanie
In: http://fr.rian.ru/world/20101228/188237122.html
RIA [2010e]: Vente du Mistral à la Russie: Tbilissi se déclare menacé
In: http://fr.rian.ru/world/20100920/187469158.html
RIA [2010f]: Mistral pour la Russie: Washington propose à Paris une réflexion commune
In: http://fr.rian.ru/defense/20100331/186362067.html
RIA [2010g]: Gaz: lancement du gisement de Chtokman au printemps 2011
In: http://fr.rian.ru/energetics/20100417/186491176.html
RIA [2010h]: Russia's Gazprom not to give its shares to France's EdF
In: http://en.rian.ru/russia/20100619/159492683.html
RIA [2010i]: Gazprom-Naftogaz merger proposal merits attention
In: http://en.rian.ru/exsoviet/20100505/158881863.html
RIA [2010j]: Putin hails Russia's gas reserves as Austria joins South Stream project
In: http://en.rian.ru/world/20100424/158729140.html
RIA [2010k]: Renault produira des camions dans l'Oural
In: http://fr.rian.ru/business/20100716/187075050.html
RIA [2010l]: Poutine invite Renault-Nissan à prendre le contrôle d'AvtoVAZ
In: http://fr.rian.ru/economic_news/20101102/187771548.html
RIA [2010m]: Russian 'Silicon Valley' to get unprecedented privileges
In: http://en.rian.ru/business/20100406/158450503.html
RIA [2010n]: Russia to ease immigration rules to draw in specialists, investment
In: http://en.rian.ru/russia/20100326/158317831.html
RIA [2010o]: Russian government approves 5-year privatization plan
In: http://en.rian.ru/business/20101021/161034056.html
RIA [2011a]: Mistral: Paris livrera les navires dûment équipés
In: http://fr.rian.ru/defense/20110413/189154787.html
RIA [2011b]: France: Marine Le Pen promet la sortie de l'Otan et un partenariat avec la Russie
In: http://fr.rian.ru/russia/20110413/189155817.html
RIA [2011c]: Soyouz à Kourou: le pas de tir russe remis à l'ESA en mai
In: http://fr.rian.ru/science/20110413/189156569.html
RIA [2011d]: Russia says will complete Bushehr project 'in near future'
In: http://en.rian.ru/world/20110308/162909141.html
RIA [2011e]: Les pays émergents en chiffres
In: http://fr.rian.ru/infographie/20110415/189168743.html
RIA [2011f]: Пресс-конференция представителей стратегического совета российско-французского Центра по энергосбережению и энергоэффективности
In: http://www.rian.ru/pressclub/20110405/360027348.html
RIA [2011g]: Russia considers abandoning South Stream gas pipeline project

In: http://en.rian.ru/russia/20110317/163048925.html
RIA [2011h]: La France donne la Légion d'honneur au chef de l'agence spatiale russe
In: http://fr.rian.ru/world/20110409/189116368.html
RIA [2011i]: AvtoVAZ: Renault-Nissan actionnaire majoritaire en 2011
In: http://fr.rian.ru/business/20110210/188586340.html
RIA [2011j]: Silicon Valley russe: la construction coûtera plus de 2,5 mds EUR
In: http://fr.rian.ru/russia/20101226/188224561.html
RIA [2011k]: Russia's new immigration policy targets quality not quantity
In: http://en.rian.ru/features/20110128/162353849.html
RIA [2011l]: Medvedev eases registration rules for foreign specialists
In: http://en.rian.ru/society/20110323/163158116.html
RIA [2011m]: Russia eases visa rules for foreign specialists
In: http://en.rian.ru/russia/20110215/162614372.html
RIA [2011n]: Putin names WTO accession key condition for EU deal
In: http://en.rian.ru/russia/20110224/162743171.html
RIA [2011o]: Russia fails to agree with Georgia on WTO bid
In: http://en.rian.ru/business/20110504/163850391.html
RP [2011]: French Auto Giant Renault Wants to Leverage its Strategic Partnership With AvtoVAZ to Gain Significant Inroads Into the Country's Fast-Growing Auto Market, In: Russia Profile
http://russiaprofile.org/business/32672.html
RP [2011b]: Like Their President, More and More Russians Are Becoming Tech-Savvy
http://russiaprofile.org/business/34817.html
RUA [2010]: Янукович обсудил с Саркози модернизацию ГТС Украины
In: http://ua.rian.ru/ukraine_news/20101008/78528804.html
RUA [2011a]: Украина летом начнет модернизацию своей ГТС
In: http://rian.com.ua/economy/20110402/78698441.html
RUA [2011b]: Европа должна быть заинтересована в модернизации ГТС Украины
In: http://rian.com.ua/economy/20110405/78701724.html
RT [2010a]: Abkhazia hosts S-300 air defense unit
In: http://rt.com/news/abkhazia-hosts-s-300/
Ruvr [2010]: ONU/réforme: le Conseil de sécurité doit rester compact
In: http://french.ruvr.ru/2010/11/11/33509389.html
SN [2011]: ESA Budget Rises to $4B as 14 Nations Boost Contributions
http://www.spacenews.com/civil/110121-esa-budget-rises.html
Spiegel [2006]: Poland Veto Escalates Beef with Moscow
In: http://www.spiegel.de/international/0,1518,450496,00.html
Spiegel [2011]: Soyuz Rockets in the Jungle. Europe and Russia Team Up for Unique Space Partnership
In: http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,748942,00.html
Vedomosti [2010]: Еврокомиссия представила собственный план модернизации России
http://www.vedomosti.ru/opinion/news/2010/02/11/946240
Vedomosti [2011a]: Россия создает фонд в $10 млрд для привлечения иностранных инвестиций
http://www.vedomosti.ru/finance/news/1225337/rossiya_sozdaet_fond_v_10_mlrd_dlya_privlecheniya

Vedomosti [2011b]: Путин: Россия не будет исполнять обязательства по ВТО без вступления
http://www.vedomosti.ru/newsline/news/1249902/putin_poruchil_ne_ispolnyat_obyazatelstva_vzyatye_v
Spiegel [2006]: Poland Veto Escalates Beef with Moscow
http://www.spiegel.de/international/0,1518,450496,00.html

IV. A gazdasági együttműködéshez kapcsolódó hivatalos dokumentumok

Alstom [2011]: Alstom signe avec Skolkova
http://www.alstom.com/fr/actualites-et-evenements/communiques-depresse/Alstom-signe-un-accord-pour-participer-au-developpement-de-la-cite-technologique-de-Skolkovo-en-Russie/
ADV [2010]: Art de vivre a la francaise
http://www.artdevivre-moscow.com/fr/presentation/
AL [2007a]: Alcatel-Lucent becomes Synterra's strategic partner to deploy Russia's first commercial Universal WiMax networks
http://www.alcatel-lucent.com/wps/portal/!ut/p/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLd4w3MfQFSYGYRq6m-pEoYgbxjgiRIH1vfV-P_NxU_QD9gtzQiHJHR0UAAD_zXg!!/delta/base64xml/L0lJayEvUUd3QndJQSEvNElVRkNBISEvNl9BX0U4QS9lbl93dw!!?LMSG_CABINET=Docs_and_Resource_Ctr&LMSG_CONTENT_FILE=News_Releases_2007/News_Article_000403.xml
AL [2008]: Russia CJSC SMARTS chooses Alcatel-Lucent to expand and upgrade its wireless network
http://www.alcatel-lucent.com/wps/portal/!ut/p/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLd4w3MfQFSYGYRq6m-pEoYgbxjgiRIH1vfV-P_NxU_QD9gtzQiHJHR0UAAD_zXg!!/delta/base64xml/L0lJayEvUUd3QndJQSEvNElVRkNBISEvNl9BX0U4QS9lbl93dw!!?LMSG_CABINET=Docs_and_Resource_Ctr&LMSG_CONTENT_FILE=News_Releases_2008/News_Article_000843.xml
AL [2009]: State Corporation Rostechnologii and Alcatel-Lucent to form joint venture to produce high-tech telecommmunications products in Russia
http://www.alcatel-lucent.com/wps/portal/!ut/p/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLd4w3MfQFSYGYRq6m-pEoYgbxjgiRIH1vfV-P_NxU_QD9gtzQiHJHR0UAAD_zXg!!/delta/base64xml/L0lJayEvUUd3QndJQSEvNElVRkNBISEvNl9BX0U4QS9lbl93dw!!?LMSG_CABINET=Docs_and_Resource_Ctr&LMSG_CONTENT_FILE=News_Releases_2009/News_Article_001877.xml
AL [2010]: Rostelecom, as part of an international consortium, signed a contract with Alcatel-Lucent to modernize Georgia-Russia communications line
http://www.alcatel-lucent.com/wps/portal/!ut/p/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLd4w3MfQFSYGYRq6m-pEoYgbxjgiRIH1vfV-P_NxU_QD9gtzQiHJHR0UAAD_zXg!!/delta/base64xml/L0lJayEvUUd3QndJQSEvNElV

RkNBISEvNl9BX0U4QS9lbl93dw!!?LMSG_CABINET=Docs_and_Resource_Ctr&LMSG_CONTENT_FILE=News_Releases_2010/News_Article_002166.xml

AL [2010b]: МегаФон» выбирает Alcatel-Lucent для строительства в Сибири конвергентной сети 2G/3G
http://www.alcatel-lucent.com/wps/portal/!ut/p/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLd4w3MfQFSYGYRq6m-pEoYgbxjgiRIH1vfV-P_NxU_QD9gtzQiHJHR0UAAD_zXg!!/delta/base64xml/L0lJayEvUUd3QndJQSEvNElVRkNBISEvNl9BX0U4QS9ydV9ydQ!!?LMSG_CABINET=Docs_and_Resource_Ctr&LMSG_CONTENT_FILE=News_Releases_2010/News_Article_002288.xml

AL [2011]: L'opérateur télécom MTS fait appel a Alcatel-Lucent pour le plus grand centre de contact de Russie
http://www.alcatel-lucent.com/wps/portal/!ut/p/kcxml/04_Sj9SPykssy0xPLMnMz0vM0Y_QjzKLd4w3MfQFSYGYRq6m-pEoYgbxjgiRIH1vfV-P_NxU_QD9gtzQiHJHR0UAAD_zXg!!/delta/base64xml/L0lJayEvUUd3QndJQSEvNElVRkNBISEvNl9BX0U4QS9mcl93dw!!?LMSG_CABINET=Docs_and_Resource_Ctr&LMSG_CONTENT_FILE=News_Releases_2011/News_Article_002321.xml

Alstom [2007]: Alstom et Atomenergomash finalisent un partenariat stratégique sur le marché des centrales nucléaires
http://www.alstom.com/fr/news-and-events/press-releases/Alstom-et-Atomenergomash-finalisent-un-partenariat-strategique-sur-le-marche-des-centrales-nucleaires-20070629/

Alstom [2008]: Alstom Atomenergomash LLC va concevoir l'îlot conventionnel de la centrale nucléaire de Seversk qui utilisera la technologie de turbines Arabelle d'Alstom
http://www.alstom.com/fr/actualites-et-evenements/Communiques-de-presse/arabelle-turbine-russie-alstom/

Alstom [2010]: Des accords stratégiques pour accéder au marché énergétique russe
http://www.alstom.com/fr/news-and-events/press-releases/Alstom-signe-des-accords-strategiques-avec-les-principales-entreprises-energetiques-russes/

AlstomT [2008]: Alstom Transport and Russian rolling stock manufacturer Transmashholding agree on strategic partnership
http://www.alstom.com/WorkArea/DownloadAsset.aspx?id=8589942817&lang=en-GB

AlstomT [2010]: Alstom va acquérir 25% du capital de Transmashholding
http://www.alstom.com/transport/fr/news-and-events/press-releases/Alstom-va-acquerir-25-du-capital-de-Transmashholding-20100302/

AlstomT [2010b]: Le groupement Alstom-Transmashholding et les Chemins de fer kazakhes posent la première pierre de leur future usine de locomotives électriques à Astana
http://www.alstom.com/transport/fr/news-and-events/press-releases/Le-groupement-Alstom-Transmashholding-et-les-Chemins-de-fer-kazakhes-posent-la-premiere-pierre-de-leur-future-usine-de-locomotives-electriques-a-Astana-20100628/

AlstomT [2010c]: Alstom et Transmashholding signent un contrat pour la réalisation de la locomotive électrique EP20 destinée aux chemins de fer russes 29 juin 2010

http://files.newscenter.webdisclosure.com/84715/FCBWR059780_20100629.pdf
AREP [2011]: AREP – Jean-Marie Duthilleul and Etienne Tricaud – in conjunction with Michel Desvigne & Setec win urban development competition to design the Skolkovo Innovation Center.
http://arep.fr/medias/editor/AREP_ComPresseAREP_Skolkovo_VA.pdf
Auchan [2010]: Rapport financier 2010
http://asp.zone-secure.net/v2/198/2213/13740/RA_financier_2010.pdf
Areva [2010]: RUSSIE : AREVA SIGNE AVEC VNIIAES UN CONTRAT POUR LA FOURNITURE DE SYSTÈMES DE SÛRETÉ DE RÉACTEURS NUCLÉAIRES
http://www.areva.com/FR/actualites-8124/russie-areva-signe-avec-vniiaes-un-contrat-pour-la-fourniture-de-systemes-de-surete-de-reacteurs-nucleaires.html
AXA [2007]: AXA PREND UNE PARTICIPATION DANS LE 2EME ASSUREUR RUSSE RESO GARANTIA
http://www.axa.com/lib/fr/uploads/cp/groupe/2007/AXA_CP_20071221.pdf
BASF [2011]: Wintershall intends to acquire a stake in the offshore section of the South Stream Pipeline
http://www.basf.com/group/corporate/en/function/conversions:/publish/content/news-and-media-relations/news-releases/downloads/2011/P_203_South_Stream_Pipeline_e.pdf
BNP [2003]: Cardif aux Etats-Unis et en Russie
http://www.bnpparibas.com/fr/actualites/communiques-presse.asp?Code=SNAU-5SBBWQ&Key=Cardif%20aux%20Etats-Unis%20et%20en%20Russie
CAP [2006]: CAP Export Pour vous aider a gangner des marchés a l'international, Ministere de l'Économie des Finances et de l'Industrie
www.exporter.gouv.fr/exporter/showimagevb.aspx?IDPieceJointe=454
CAP [2011]: CAP Export et CAP+ Export : prolongation en 2011 des dispositifs publics de soutien à l'assurance-crédit court terme à l'export 13 avril 2011 CHRISTINE LAGARDE
http://www.minefe.gouv.fr/presse/dossiers_de_presse/110413/capexport.pdf
Cardif [2007]: Obtention de la licence de Cardif Russie en décembre 2007
http://www.cardif.com/fr/cid3190402/en-savoir-plus-sur-cardif-russie.html
Cetelem [2011]: Bnp Paribas : Cetelem lance son activité en Russie 21.08.2007
http://www.tradingsat.com/actu-bourse-34266-BNP.html
CCIFR [2010]: Chambre de Commerce et d'Industrie Française en Russie Fiche Russie, 2010 Mars
http://www.francemondexpress.fr/IMG/pdf/Russie.pdf
CNES [2006]: Coopération spatiale franco-russe : « les racines du futur »
http://www.cnes.fr/web/CNES-fr/5393-cooperation-spatiale-franco-russe.php
Danone [2010]: Danone et Unimilk s'allient pour créer le leader des produits laitiers en Russie et dans les pays de la zone CEI
http://danone.societes-cotees.fr/index.php/post/Danone-et-Unimilk-s-allient-pour-creer-le-leader-des-produits-laitiers-en-Russie-et-dans-les-pays-de-la-zone-CEI
DB [2011]: Economy Rankings
In: http://doingbusiness.org/rankings
EADS [2011]: EADS TO OPEN RESEARCH FACILITY AT RUSSIA'S SKOLKOVO INNOVATION CENTRE

http://www.eads.com/eads/int/en/our-company/innovation-at-eads/innovation-news/EADS-to-Open-Research-Facility-Russia.html

EBA [2011]: ASSOCIATION OF EUROPEAN BUSINESSES PRESS RELEASE March continued to show a considerable growth on the market of new cars and light commercial vehicles in Russia http://www.aebrus.ru/application/views/FCKEditor/files/FCKEDITOR/file/AEB_pr_q1_11_eng.pdf

EC [2010]: Joint Report EU-Russia Energy Dialogue 2000-2010: Opportunities for our future Energy Partnership http://ec.europa.eu/energy/international/russia/doc/reports/2010-11-report-10thtanniversaryfinal.pdf

EDF [2010a]: Rosatom et EDF signent un accord de coopération http://medias.edf.com/communiques-de-presse/tous-les-communiques-de-presse/communique-2010/rosatom-et-edf-signent-un-accord-de-cooperation-80824.html

EDF [2009b]: Rencontre à Paris de Pierre Gadonneix, Président Directeur Général d'EDF et d'Alexeï Miller, Président de Gazprom http://medias.edf.com/communiques-de-presse/tous-les-communiques-de-presse/communiques-2009/rencontre-a-paris-de-pierre-gadonneix-president-directeur-general-d-edf-et-d-alexei-miller-president-de-gazprom-44450.html

EDF [2009c]: EDF et Gazprom signent un accord cadre relatif à une participation conjointe dans le projet de gazodux South Stream http://medias.edf.com/communiques-de-presse/tous-les-communiques-de-presse/communiques-2009/edf-et-gazprom-signent-un-accord-45173.html

EDF [2009]: EDF et l'électricien russe Inter Rao signent un contrat cadre dans le domaine de l'efficacité énergétique http://medias.edf.com/communiques-de-presse/tous-les-communiques-de-presse/communiques-2009/edf-et-lyelectricien-russe-inter-rao-signent-un-contrat-45174.html

ENI [2010]: Eni and Gazprom sign Memorandum of Understanding for EDF's entry into South Stream AG San Donato Milanese http://www.eni.com/en_IT/attachments/media/press-release/2010/06/2010-06-18-eni-gazprom-sign-memorandum.pdf

EDF [2010b]: GAZPROM, ENI et EDF signent un accord de partenariat sur le projet South Stream http://medias.edf.com/communiques-de-presse/tous-les-communiques-de-presse/communique-2010/gazprom-eni-et-edf-signent-un-accord-de-partenariat-sur-le-projet-south-stream-80823.html

EEAS [2009]: Joint EU-Ukraine International Investment Conference on the Modernisation of Ukraine's Gas Transit System http://eeas.europa.eu/energy/events/eu_ukraine_2009/joint_declaration_en.pdf

G5 [2009]**:** Russie : un marché émergent où sont présents les membres du G5 http://www.g5.asso.fr/article.asp?newsid=49154

GazExport [2010]: http://www.gazpromexport.ru/

GDF [2006]: Gaz de France et Gazprom prolongent jusqu'en 2030 leurs contrats d'approvisionnement en gaz naturel

http://80.93.94.168/fr/actualites/communiques-de-presse/communiques-de-presse/?communique_id=267
GDFS [2010a]: GAZPROM ET GDF SUEZ CELEBRENT LES 35 ANS D'APROVISIONNEMENT EN GAZ NATUREL ENTRE LA RUSSIE ET LA FRANCE www.gdfsuez.com/document/?f=files/fr/cp-gazprom-gdf-suez-35-ans-vf.pdf
GDFS [2009]: Rencontre entre Alexeï Miller, Gérard Mestrallet et Jean-François Cirelli à Paris http://www.gdfsuez.com/fr/actualites/communiques-de-presse/communiques-de-presse/?communique_id=1147
GDFS [2010c]: GAZPROM et GDF SUEZ signent un protocole d'accord sur la fourniture de quantités additionnelles de gaz naturel et sur le projet nord streamhttp://www.gdfsuez.com/fr/finance/communiques-financiers/communiques-financiers/?communique_id=1191
GDFS [2010d]: GDF SUEZ entre dans le projet Nord Stream http://www.gdfsuez.com/fr/finance/communiques-financiers/communiques-financiers/?communique_id=1275
GDFS [2010b]: Gazprom et GDF SUEZ signent un accord de coopération dans les domaines de l'efficacité énergétique et de l'économie d'énergie. www.gdfsuez.com/document/?f=files/fr/cp-gdf-suez-gazprom-jv-vf.pdf
GKS [2007]: VOLUME OF FOREIGN INVESTMENTS IN THE ECONOMY OF THE RUSSIAN FEDERATION in 2007 BY MAIN COUNTRIES-INVESTORS http://www.gks.ru/bgd/regl/b08_12/IssWWW.exe/stg/d02/24-12.htm
GKS [2010]: *Changes in Foreign Investments in the Economy of Russia by Main Countries - Investors* http://www.gks.ru/bgd/regl/b11_06/IssWWW.exe/Stg/d01/14-08.htm
ÉA [2009]: L'État actionnaire, rapport 2009, Agence des participations de l'État http://gesd.free.fr/etactio9.pdf
IG [2010]: http://www.i-gorod.com/en/about/history/
IG [2010b]: http://www.i-gorod.com/en/newslist/20100521009/
LO [2010]: L'Oréal Rapport Annuel 2010 n°1 http://www.loreal-finance.com/_docs/fr/rapport-annuel-2010/LOREAL-RA2010tome1.pdf
MR [2010]: Kohler: Energy efficiency and the German-Russian modernization partnership http://www.modernrussia.com/content/kohler-energy-efficiency-and-german-russian-modernization-partnership
NP [2011a]: *BRIEF HISTORY OF NABUCCO* http://www.nabucco-pipeline.com/portal/page/portal/en/company_main/about_us
NS [2011a]: Presentation of the Company http://www.nord-stream.com/en/our-company.html
NS [2011b]: http://www.nord-stream.com/en/our-company.html
NS [2011c]: Nord Stream Awarded Prestigious Oil & Gas Deal of the Year Award http://www.nord-stream.com/en/press0/press-releases/press-release/browse/10/article/gasunie-and-gazprom-agree-on-nord-stream-terms.html
PPC [2007]: Agreement on volume production of Peugeot and Citroën vehicles in Russia

http://www.psa-peugeot-citroen.com/en/news/tmp_international_details_a.php?id=357

PPC [2008]: Agreement Officially Signed to Build PSA Peugeot Citroën Plant in Kaluga, Russia
http://www.psa-peugeot-citroen.com/document/presse_communique/Signature_KalugaVA1201556987.pdf

PPC [2008b]: Russia : to accelerate their growth, PSA Peugeot Citroën and Mitsubishi Motors Corporation set up a joint venture
http://www.psa-peugeot-citroen.com/document/presse_communique/KALUGA190508%20GB1211186659.pdf

PPC [2010a]: PSA Peugeot Citroën and Mitsubishi Motors Corporation begin production at their jointly owned plant in Kaluga (Russia)
http://www.psa-peugeot-citroen.com/document/presse_communique/CP%20Demarrage%20de%20la%20Production%20Kaluga%20EN1272007721.pdf

PPC [2010b]: Creation of Bank PSA Finance RUS
http://www.psa-peugeot-citroen.com/document/presse_communique/CP%20BPF%20RUS%20GB1263892818.pdf

PPC [2011]: Record Sales Performance in 2010 Worldwide Sales Up 13% to 3.6 Million Units
http://www.psa-peugeot-citroen.com/document/presse_communique/CP%20PSA%20resultats%20commerciaux%202010%20GB1294853994.pdf

Renault [2011b]: RENAULT EN RUSSIE
http://www.renault.com/fr/groupe/renault-dans-le-monde/pages/renault-en-russie.aspx

Renault [2011a]: Renault Atlas Mars
http://www.renault.com/en/Lists/ArchivesDocuments/Renault%20-%20Atlas%20-%20en%20-%20march11.pdf

Renault [2008]: Renault et AvtoVAZ confirment leur partenariat stratégique
http://renault.societes-cotees.fr/index.php/post/Renault-et-AvtoVAZ-confirment-leur-partenariat-strategique

RR [2010]: InterCHARM-2008: results
http://www.intercharm.net/eng/show.phtm?action=main&lang=eng&num=13408&PHPSESSID=040ea6623

Rudea [2011]: Rudea Home Page http://rudea-energy.com/ru/partners

SA [2009]: Sanofi-Aventis: Rapport Annuel 2009
http://sanofiaventis.beevirtua.com/annualreview2009/beevirtua/data/SANO_1002416_RA_FR_BV_acc.pdf

SA [2010]: Sanofi-Aventis Document de Référence 2010
http://www.sanofi-aventis.com/binaries/Doc-Ref_2010_tcm29-30769.pdf

Servier [2007]: Servier inaugure à Moscou un Centre de Production de médicaments pour le marché russe
http://www.servier-presse.fr/wp-content/uploads/2009/12/20070705.pdf

SG [2007]: Société Générale exerce son option d'achat sur Rosbank

http://www.societegenerale.com/sites/default/files/07141.pdf
SG [2008]: Société Générale finalise l'acquisition de la majorité de Rosbank
http://www.societegenerale.com/sites/default/files/08012.pdf
SG [2006a]: La Groupe Société Générale et Interros annoncent l'augmentation de la participation de Société Générale dans Rosbank
http://www.societegenerale.com/sites/default/files/06132.pdf
SG [2007]: Société Générale Insurance s'implante en Russie
http://www.societegenerale.com/sites/default/files/07111.pdf
SNCF [2009]: La SNCF et les Chemins de fer russes signent un accord de coopération
http://www.sourcews.fr/view?v=sncf-chemins-fer-russes-signent-accord
Turbo [2006]: Turbomeca et Gazpromavia signent un accord pour la maintenance de moteurs Turbomeca en Russie
In: http://www.turbomeca.com/francais/media-evenements/communiques-de-presse/archives-2006/turbomeca-et-gazpromavia-signent.html

Turbo [2009]: Turbomeca s'engage contractuellement avec Hélicoptères de Russie / Kamov et la société Helicopter Service Company pour l'Arrius 2G1 et le Kamov 226T Anaheim
In: http://www.turbomeca.com/francais/media-evenements/communiques-de-presse/archives-2009/turbomeca-s-engage.html
Total [2010]: L'exploration production en conditions de froid extreme
http://www.total.com/MEDIAS/MEDIAS_INFOS/4125/FR/Total-Froid-extreme-201012.pdf?PHPSESSID=97a44c19c8c2cc4726476cae60a0b0a9
Total [2011]: Russie: Total s'engage dans un partenariat stratégique avec l'indépendant gazier Novatek; 02.03.2011
http://www.total.com/fr/groupe/actualites/actualites-820005.html&idActu=2535
TS [2009]: Total : Accord avec KazMunaiGas pour le développement du champ de Khvalynskoye
http://www.tradingsat.com/actu-bourse-129980-FP.html
Technip [2009]: Technip, en consortium, remporte un contrat d'ingénierie pour le projet Gazier Shtokman
http://www.technip.com/fr/presse/technip-en-consortium-remporte-un-contrat-dingenierie-pour-le-projet-gazier-shtokman
Shtokman [2011b]: Shtokman review
http://www.shtokman.ru/r/10EC543D-2464-428D-8A03-B3ADE33BF5F0/ShtRevEng_0.pdf
Shtokman [2011a]: Shtokman gas and condensate field
http://www.shtokman.ru/en/project/gasfield/
Siemens [2010]: «Сименс» расширяет свое участие в проекте инноград «Сколково»
http://w3.siemens.ru/files/41423.pdf
Siemens [2009]: Rosatom and Siemens sign Memorandum of Understanding on the creation of a nuclear join venture; 03.03.2009; Berlin; Germany
http://www.siemens.com/press/pool/de/pressemitteilungen/2009/corporate_communication/axx20090338e.pdf
Sukhoi [2011]: Sukhoi Superjet 100
http://www.sukhoi.org/eng/planes/projects/ssj100/

Thales [2003]: Gazprom and Thales sign '100m contract in Russia to develop and deploy gas pipeline supervision system http://www.thalesgroup.com/Pages/PressRelease.aspx?id=4350

Thales [2007]: Thales Alenia Space and NPO-PM to finalize an industrial cooperation agreement 06 December 2007 http://www.thales-group.com/Press_Releases/space_PressRelease_NPOPM_061207/

Thales [2009]: Successful launch of Express-AM44 & Express-MD1 telecom satellites with Thales Alenia Space http://www.thales-group.com/Press_Releases/space_pressRelease_AM44_MD1_110209/

Thales [2009]: Thales and Rostechnologies pledge closer cooperation http://www.thales-group.com/Press_Releases/Group/2009/Thales_et_Rostechnologies_renforcent_leur_coop%C3%A9ration/

Thales [2009c]: Gazprom & Thales Alenia Space signed the contract for manufacturing 2 Yamal-400 comm. satellites http://www.thalesgroup.com/Press_Releases/space_pressRelease_yamal_050209/

Thales [2010a]: Thales Alenia Space remporte les contrats pour les charges utiles des satellites russes Express AM8, AT1 et AT2 http://www.thalesgroup.com/Press_Releases/Contrats_pour_les_charges_utiles_de_satellites_russes/

Thales [2010b]: Thales Alenia Space announces start of Yamal-400 programme http://www.thalesgroup.com/Press_Releases/Markets/Space/2010/Thales_Alenia_Space_annonce_le_d%C3%A9marrage_du_programme_Yamal_400/

Total [2009a]: Russie: Total cede 10% du champ de Khariga a Zarubezhneft http://www.total.com/fr/groupe/actualites/actualites-820005.html&idActu=2237&textsize=1

Trésor [2011]: Le commerce bilatéral franco-russe 2010 http://www.tresor.economie.gouv.fr/se/russie/documents_new.asp?V=1_PDF_157660

Vinci [2006]: COMMUNIQUE DE PRESSE INFORMATION TRIMESTRIELLE AU 30 SEPTEMBRE 2009 le 12 novembre 2009 http://www.vinci.com/commun/communiques.nsf/6E5CF845585B216FC125766C003C9EF9/$file/vinci-ca-q3-2009-fr.pdf

Vinci [2007]: http://www.vinci.com/commun/communiques.nsf/66EB0F71CA6A88BEC1257267004A02DF/$file/vinci-moscou-fr.pdf

Vinci [2007b]: Rapport d'activité 2007 http://publi.vinci.com/vinci_concessions/vinci-concessions-ra07-fr.pdf

Vinci [2009]: VINCI, concessionnaire de l'autoroute Moscou-Saint Petersbourg 27. 07. 2009 http://www.vinci.com/commun/communiques.nsf/7BC0C8E5D3680750C125760000604583/$file/vinci-moscou-petersbourg-fr.pdf

Vinci [2010]: La plus longue portée haubanée du monde réalisée par Freyssinet à Vladivostok 6 octobre 2010

http://www.vinci.com/commun/communiques.nsf/0D9A1EFFF43BDAE2C12577B4005B5F76/$file/vinci-vladivostok-fr.pdf
UST [2010]: The Russian Market: Opportunities for the U.S. Telecommunications Sector, 2010 September, Coalition for U.S.-Russia Trade http://www.usrussiatrade.org/documents/Telecommunications.pdf
WN [2011]: World Nuclear Power Reactors & Uranium Requirements 1 April 2011 (corrected 13/4) http://www.world-nuclear.org/info/reactors.html
RES30 [2009]: Russian Energy Strategy to 2030, Ministry of the Energy of the Russian Federation, Moscow, 2010
RES20 [2003]: ЭНЕРГЕТИЧЕСКАЯ СТРАТЕГИЯ РОССИИ НА ПЕРИОД ДО 2020 ГОДА, Ministry of the Russian Federation, Moscow, 2003 www.ceskom.ru/files/normativ/energosafe/energo**strategy**.**pdf**

V. A politikai együttműködéshez kapcsolódó hivatalos dokumentumok

Az európai biztonsági szerződésről szóló orosz tervezet: http://www.kremlin.ru/news/6152
AmbaFR [2008]: XIIIe Réunion du Séminaire Intergouvernemental » Fiche accords http://www.ambafrance-ru.org/spip.php?article6804
AmbaFR [2009]: RELEVÉ DE CONCLUSION du XIVème séminaire intergouvernemental franco-russe http://www.ambafrance-ru.org/IMG/pdf/Releve_de_Conclusion-XIVeme_seminaire_intergouvernemental_franco-russe.pdf
Culture [2010]: Année France - Russie 2010 http://www.culture.gouv.fr/mcc/Actualites/A-la-une/Annee-France-Russie-2010
Def [2010]: Les BPC, des Bateaux Pas Comme les autres… http://www.defense.gouv.fr/layout/set/popup/marine/base/unites/batiments-de-combat/bpc/les-bpc-des-bateaux-pas-comme-les-autres
Déclaration finale a l'occasion de la rencontre tripartite Allemagne-France-Russie [2010]: http://www.elysee.fr/president/root/bank/pdf/president-9875.pdf
Déclaration FB [2010]: Déclaration franco-britannique sur la coopération de défense et de sécurité http://www.elysee.fr/president/root/bank/pdf/president-9948.pdf
Diplomatie [2010b]: Déplacement du Premier ministre en Russie (8 et 9 décembre 2010) http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/pays-zones-geo_833/russie_463/france-russie_1214/visites_8989/deplacement-du-premier-ministre-russie-08-09.12.10_88068.html
Diplomatie [2010a]: Présentation de la Russie http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/pays-zones-geo_833/russie_463/presentation-russie_1269/presentation_2400.html#sommaire_3

Elysée [2010]: Accords et contrats signés à Saint-Pétersbourg à l'occasion de la visite de M. le Président de la République Samedi 19 juin 2010 http://www.elysee.fr/president/root/bank/pdf/president-9199.pdf

Fillon [2008]: Point presse du Premier ministre a l'occasion de la visite de Vladimir Poutine, Premire ministre russe http://www.gouvernement.fr/premier-ministre/point-presse-du-premier-ministre-a-l-occasion-de-la-visite-de-vladimir-poutine-prem

Fillon [2011]: Discours du Premier ministre, François FILLON « Les rencontres de l'export » Centre de Conférences Pierre Mendès France – Bercy http://www.gouvernement.fr/sites/default/files/interventions/02.10_Discours_du_Premier_ministre_-_Les_rencontres_de_lexport_a_Bercy.pdf

Kremlin [2009]: ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ЗАКОН от 23.11.2009 N 261-ФЗ "ОБ ЭНЕРГОСБЕРЕЖЕНИИ И О ПОВЫШЕНИИ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ И О ВНЕСЕНИИ ИЗМЕНЕНИЙ В ОТДЕЛЬНЫЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬНЫЕ АКТЫ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ" http://graph-kremlin.consultant.ru/page.aspx?1;1034497

Lisbon SD [2010]: Lisbon Summit Declaration http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68828.htm

Medvegyev [2008a]: Speech at World Policy Conference Evian

http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2008/10/08/2159_type82912type82914_207457.shtml

Medvegyev [2009a]: Dmitry Medvedev'sArticle, Go Russia! http://eng.kremlin.ru/news/298

Medvegyev [2010a]: Opening Remarks at Meeting of Presidential Council for Financial Market Development http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2010/02/09/2059_type82913_224232.shtml

Medvegyev [2010b]: http://www.elysee.fr/president/root/bank/pdf/president-9875.pdf

ONU [2011]: LA RÉFORME DU CONSEIL DE SÉCURITÉ DES NATIONS UNIES http://www.franceonu.org/spip.php?article3768

Putyin [2007a]: Conférence de presse conjointe - M. Vladimir Poutine, Président de la fédération de Russie MONSIEUR NICOLAS SARKOZY PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE FRANÇAISE http://www.elysee.fr/president/root/bank/pdf/president-5873.pdf

Sarkozy [2007a]: Moments de campagne http://sites.univ-provence.fr/veronis/Discours2007/transcript.php?n=Sarkozy&p=2007-01-14

Sarkozy [2007b]: G8 de St. Pétersbourg http://www.elysee.fr/president/les-actualites/conferences-de-presse/2007/conference-de-presse-au-sommet-du-g8.5837.html?search=Poutine&xtmc=G8_Poutine&xcr=2

Sarkozy [2007c]: Allocution de M. Nicolas Sarkozy à l'occasion de l'ouverture de la XV ème Conférence des Ambassadeurs (Palais de l'Elysée, 27 août 2007) http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/ministere_817/evenements_11561/conference-ambassadeurs_17120/xveme-conference-ambassadeurs-27-

29.08.07_17121/allocution-m.-nicolas-sarkozy-occasion-ouverture-xv-eme-conference-ambassadeurs-palais-elysee-27-aout-2007_53289.html
Sarkozy [2007d]: Conférence de presse conjointe - M. Vladimir Poutine, Président de la fédération de Russie
http://www.elysee.fr/president/root/bank/pdf/president-5873.pdf
Sarkozy [2008a]: World Policy Conference Évian
DISCOURS DE M. LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE FRANÇAISE
http://www.elysee.fr/president/root/bank/pdf/president-5184.pdf
Sarkozy, Nicolas [2010a]: Conférence de presse conjointe - M.Dmitri Medvedev, Président de la Fédération de Russie Lundi 1ER mars 2010
http://www.elysee.fr/president/les-actualites/conferences-de-presse/2010/conference-de-presse-conjointe-m-dmitri.7958.html
Sarkozy [2010b]: Sommet de l'OTAN - Conférence de presse de M. le Président de la République
http://www.elysee.fr/president/root/bank/pdf/president-10064.pdf
Sarkozy [2010c]: Allocution lors du dîner d'Etat offert en l'honneur de M. Dmitri MEDVEDEV, Président de la Fédération de Russie Palais de l'Élysée -- Mardi 2 mars 2010
http://www.elysee.fr/president/root/bank/pdf/president-7976.pdf
Sarkozy [2010d]: Conférence de presse à l'issue de la rencontre tripartite France-Russie-Allemagne 19 octobre 2010
http://www.elysee.fr/president/root/bank/pdf/president-9892.pdf
Sarkozy [2010e]: http://www.elysee.fr/president/root/bank/pdf/president-9188.pdf
Sarkozy, Nicolas [2011a]: Politique industrielle de la France : discours du Président à Saint Nazaire
http://www.elysee.fr/president/root/bank/pdf/president-10523.pdf
Sarkozy [2011b]: 13ème Forum économique international de Saint-Pétersbourg ALLOCUTION DE M. LE PRÉSIDENT DE LA RÉPUBLIQUE Saint-Pétersbourg -- Samedi 19 juin 2010
http://www.elysee.fr/president/root/bank/pdf/president-10504.pdf
Sénat [2009]: Rapport d'Information
http://www.senat.fr/rap/r09-182/r09-1821.html
Sénat [2010]: Rencontres Russie 2010
http://www.senat.fr/international/collorussie2010/collorussie20100.html
Weimar [2011]: Sommet du triangle de Weimar: retrouvez la conférence de presse conjointe de M. Nicolas Sarkozy, Bronislaw Komorowski et Mme Angela Merkel
http://www.elysee.fr/president/root/bank/pdf/president-10614.pdf
UN [2011]: 14 December 2010 UNITED NATIONS MISSION IN CENTRAL AFRICAN REPUBLIC AND CHAD TO BEGIN PROCESS Host Country Representatives Address Members after Final MINURCAT Briefing
http://www.un.org/News/Press/docs/2010/sc10116.doc.htm

VI. Multimédia

Gomart, Thomas [2011]: EU/NATO—Russia: The View From Paris
http://www.carnegie.ru/events/?fa=3199&zoom_highlight=gomart

Ljukanov, Fjodor [2009]: Россия - Франция: особые отношения
http://russia.ru/video/diskurs_7363/

Mellékletek

Melléklet 1: Blokkoló erő a Lisszaboni Szerződés életbelépése után

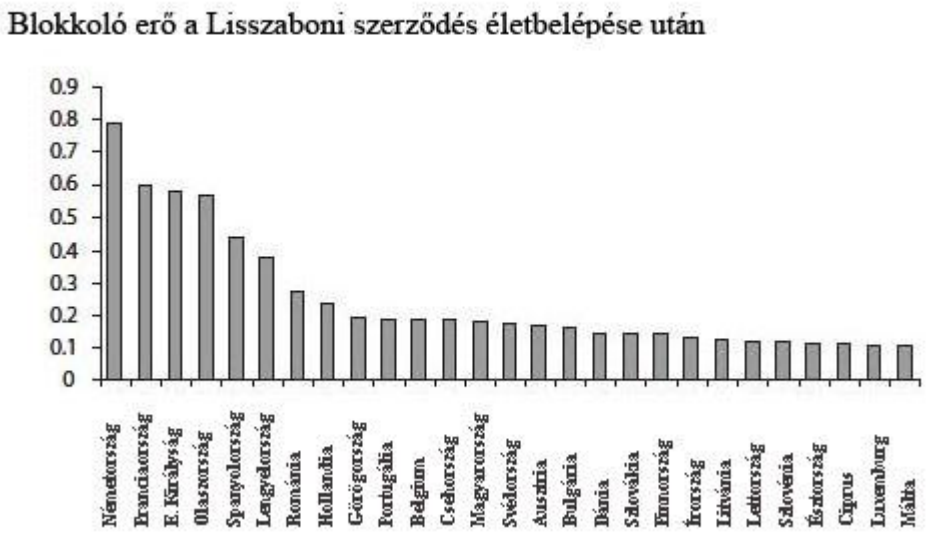

Forrás: The Treaty of Lisbon: Implementing the Institutional Innovations November 2007 (European Policy Center) 72. old.

Melléklet 2: Az Oroszországba legtöbbet exportáló európai országok 2009-ben és 2010-ben

Az Oroszországba legtöbbet exportáló európai országok 2009-ben

Sorszám	Ország	Piaci részesedés
1	Németország	28.1%
2	Franciaország	**11.1%**
3	Olaszország	10.4%
4	Lengyelország	5.5%
5	Finnország	5.2%
6	Hollandia	4.7%
7	Nagy-Britannia	4.6%

Az Oroszországba legtöbbet exportáló európai országok 2010-ben

Sorszám	Ország	Piaci részesedés
1	Németország	27.9%
2	Franciaország	**10.6%**
3	Olaszország	10.5%
4	Lengyelország	6.09%
5	Finnország	4.8%
6	Hollandia	4.7%
7	Nagy-Britannia	4.6%

Forrás: Oroszország vámhatósága

Forrás:
http://www.tresor.economie.gouv.fr/se/russie/documents_new.asp?V=1_PDF_157660

Melléklet 3: Energiafüggetlenségi index

Energiafüggetlenségi index

%

	2006	2007	2008	2009
Szén	1,5	1,3	0,9	0,6
Kőolaj	1,4	1,2	1,2	1,2
Földgáz	2,7	2,4	2,0	2,0
Elektromos energia	104,6	104,2	103,5	102,0
Megújuló energiaforrás	99,7	97,7	97,8	98,5
Összesen	50,4	(r) 50,4	50,7	50,5

Forrás:http://www.insee.fr/fr/themes/tableau.asp?reg_id=0&ref_id=NATTEF11310

Melléklet 4:
Franciaország energiafelhasználása, energiahordozó szerint százalékban

Franciaország energiafelhasználása, energiahordozó szerint százalékban

	1973	1990	2000	2007	2008	2009
Elektromos energia	4,3	36,4	41,8	42,4	42,8	42,7
Kőolaj	67,6	38,7	34,3	32,9	32,3	31,9
Földgáz	7,4	11,5	14,8	14,8	14,9	15,0
Megújuló energiaforrás	5,2	5,0	4,3	5,1	5,6	6,2
Szén	15,5	8,4	4,7	4,7	4,4	4,2
Összesen	100	100	100	100	100	100

Forrás: Bilan énergétique de la France pour 2009, 26.old

Melléklet 5: Franciaország gázimportja származási ország szerint

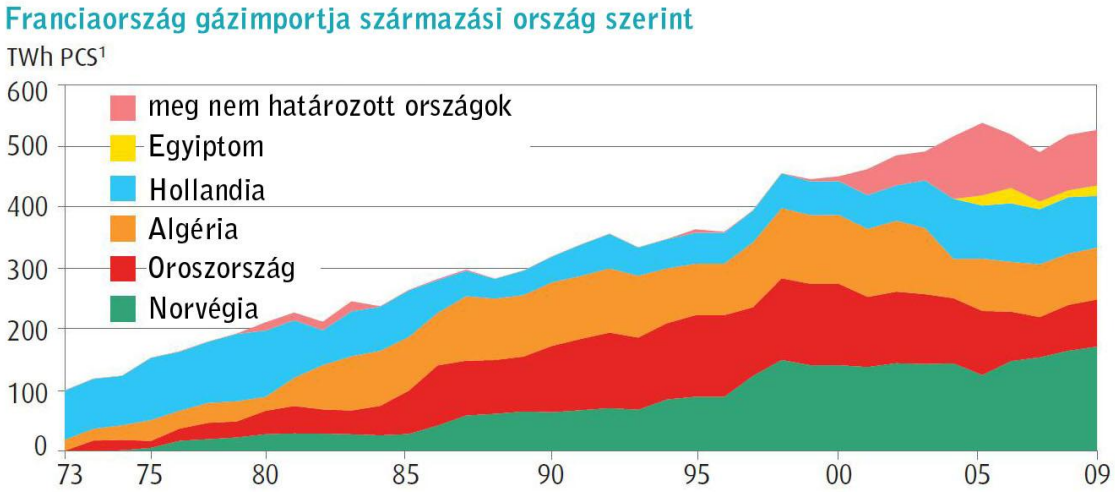

forrás: L'Energie en France, Chiffres clé 2009. 23.old.

Melléklet 6: Az állam részesedése az egyes francia vállalatokban

Az állam részesedése az egyes francia vállalatokban (2009 szeptember)

	Részesedés százalékban
Aéroports de Paris	52,13 %
Air France KLM	15,65 %
CNP Assurances	1,09 %
Dexia	5,73 %
EADS	15,08 %
EDF	84,40%
France Télécom	13,47 %
GDF SUEZ	35,91 %
Renault	15,01 %
Safran	30,20 %
Thales	27,10 %
Thomson	1,90 %

Forrás: L'État actionnaire rapport 2009, 22. old.

Melléklet 7: A Stokman-lelőhely

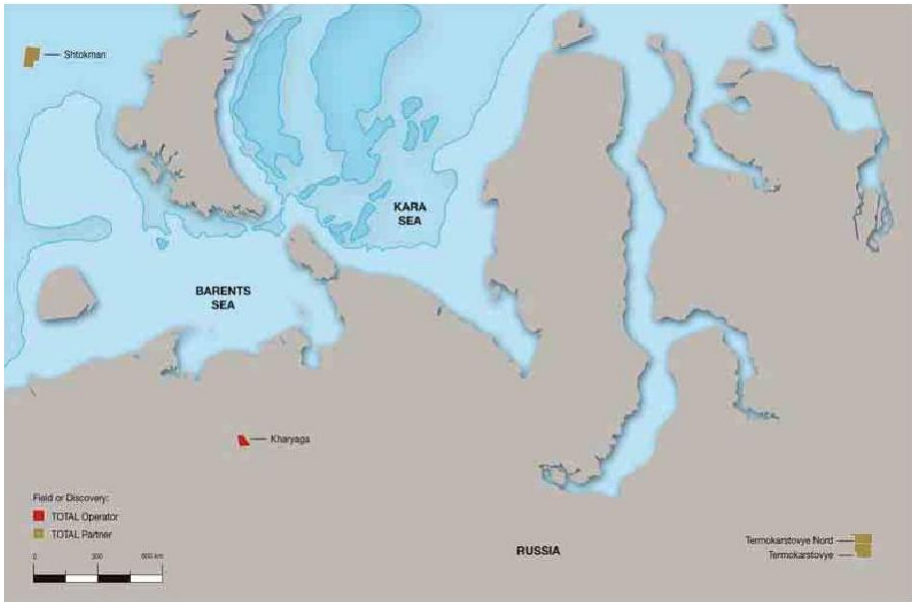

Forrás: Total Factbook 2010, 84. old

Melléklet 8: Az Északi Áramlat Útvonala

Forrás: http://www.nord-stream.com/fileadmin/Dokumente/3__PNG_JPG/4__Maps/Nord_Stream_Route_with_legend_ENG.jpg

Melléklet 9: A Déli Áramlat és a Nabucco-gázvezeték tervezett útvonalai

Forrás: http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7799396.stm

Melléklet 10: Az orosz bankok számának változása

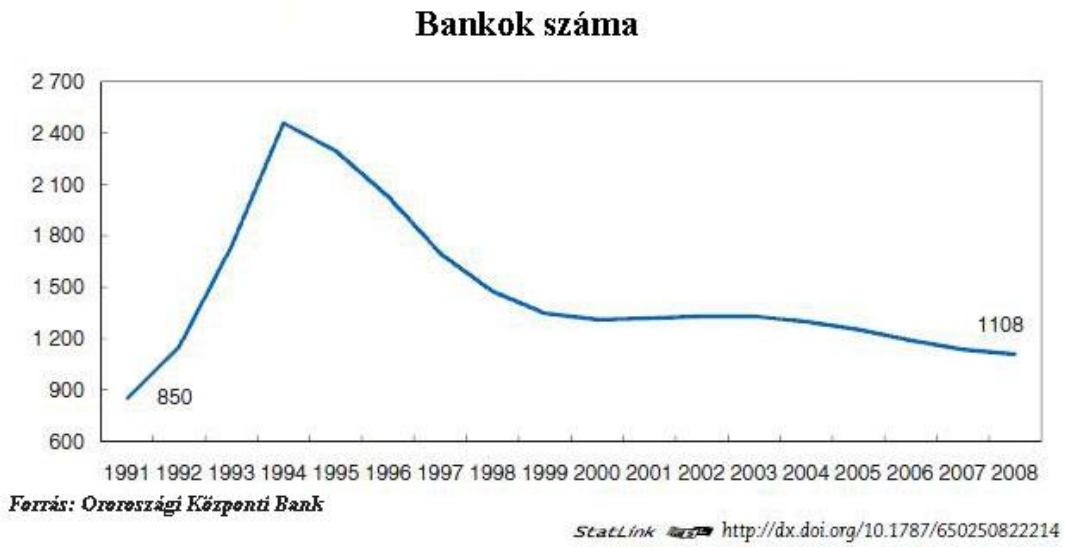

Forrás: OCDE [2009]: Études économiques de l'OCDE : Fédération de Russie 2009, OECD Publishing, 111

Melléklet 11: Az orosz bankrendszer tulajdonosi struktúrája

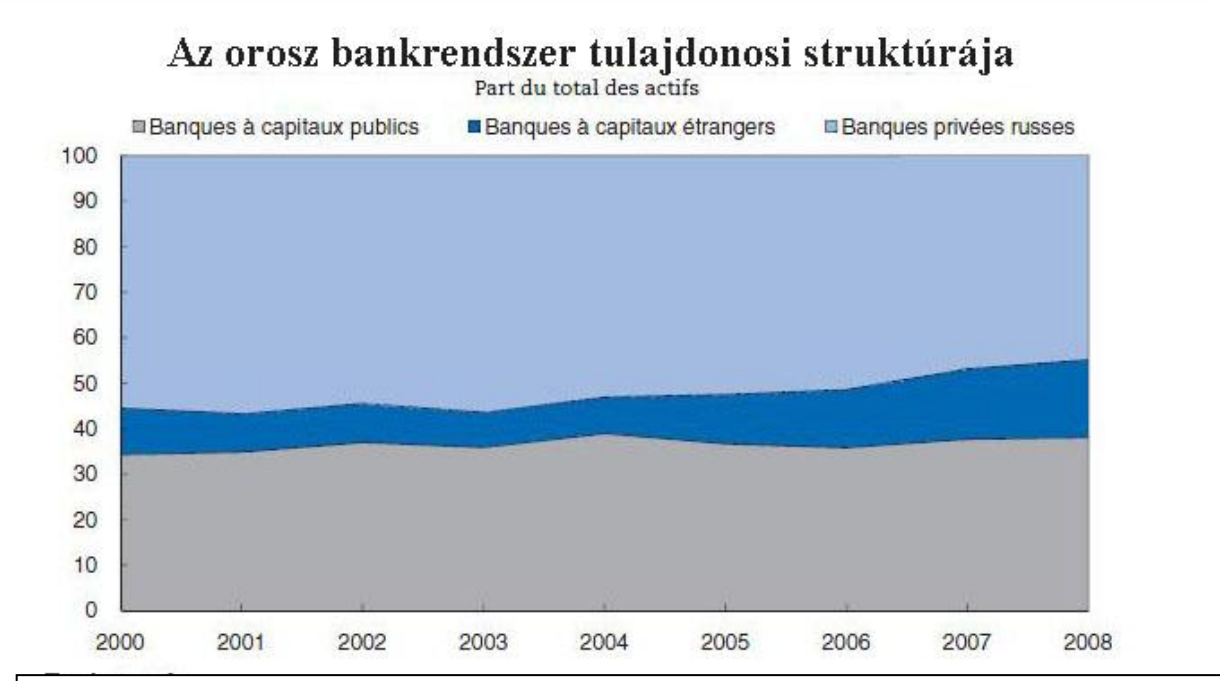

Forrás: OCDE [2009]: Études économiques de l'OCDE : Fédération de Russie 2009**,** OECD Publishing, 117

Melléklet 12: A tíz legnagyobb bank Oroszországban

A tíz legnagyobb bank Oroszországban

Bankok	Részesedés banki eszközök alapján (%)	Tulajdonos
Sberbank	23.7	Állami
VTB	8.0	Állami
Gazprombank	4.7	Állami
Rosselhozbank	2.9	Állami
Bank of Moscow	2.8	Állami
Alfa-bank	2.5	Privát
UniCredit Bank	2.1	Külföldi
Raiffeisenbank	2.1	Külföldi
VTB-24	2.0	Állami
Rosbank	1.7	Külföldi

Forrás: Orosz Föderáció Központi Bankja

Forrás: OCDE [2009]: **Études économiques de l'OCDE : Fédération de Russie 2009**, *OECD Publishing, 128. old*

Melléklet 13: Az EU és Oroszország közti kereskedelem áruszerkezete

European Union, Imports from... Russia

SITC Codes	SITC Sections	Value (Millions of euro)	Share of Total (%)	Share of total EU Imports
	TOTAL	154.899	100,0%	10,4%
SITC 3	Mineral fuels, lubricants and related materials	114.834	74,1%	30,8%
SITC 6	Manufactured goods classified chiefly by material	13.029	8,4%	8,5%
SITC 5	Chemicals and related prod, n.e.s.	4.252	2,7%	4,6%
SITC 2	Crude materials, inedible, except fuels	3.611	2,3%	5,8%
SITC 9	Commodities and transactions n.c.e.	2.781	1,8%	10,4%
SITC 7	Machinery and transport equipment	1.310	0,8%	0,3%
SITC 0	Food and live animals	504	0,3%	0,7%
SITC 8	Miscellaneous manufactured articles	342	0,2%	0,2%
SITC 4	Animal and vegetable oils, fats and waxes	224	0,1%	3,4%
SITC 1	Beverages and tobacco	73	0,0%	1,7%

European Union, Exports to... Russia

SITC Codes	SITC Sections	Value (millions of euro)	Share of Total (%)	Share of total EU Exports
	TOTAL	86.577	100,0%	6,4%
SITC 7	Machinery and transport equipment	37.728	43,6%	6,7%
SITC 8	Miscellaneous manufactured articles	9.993	11,5%	7,3%
SITC 6	Manufactured goods classified chiefly by material	9.447	10,9%	5,7%
SITC 5	Chemicals and related prod, n.e.s.	8.598	9,9%	6,1%
SITC 0	Food and live animals	6.709	7,7%	12,8%
SITC 2	Crude materials, inedible, except fuels	1.011	1,2%	3,0%
SITC 1	Beverages and tobacco	861	1,0%	4,9%
SITC 9	Commodities and transactions n.c.e.	795	0,9%	2,0%
SITC 3	Mineral fuels, lubricants and related materials	710	0,8%	0,9%
SITC 4	Animal and vegetable oils, fats and waxes	357	0,4%	11,8%

Forrás: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/september/tradoc_113440.pdf